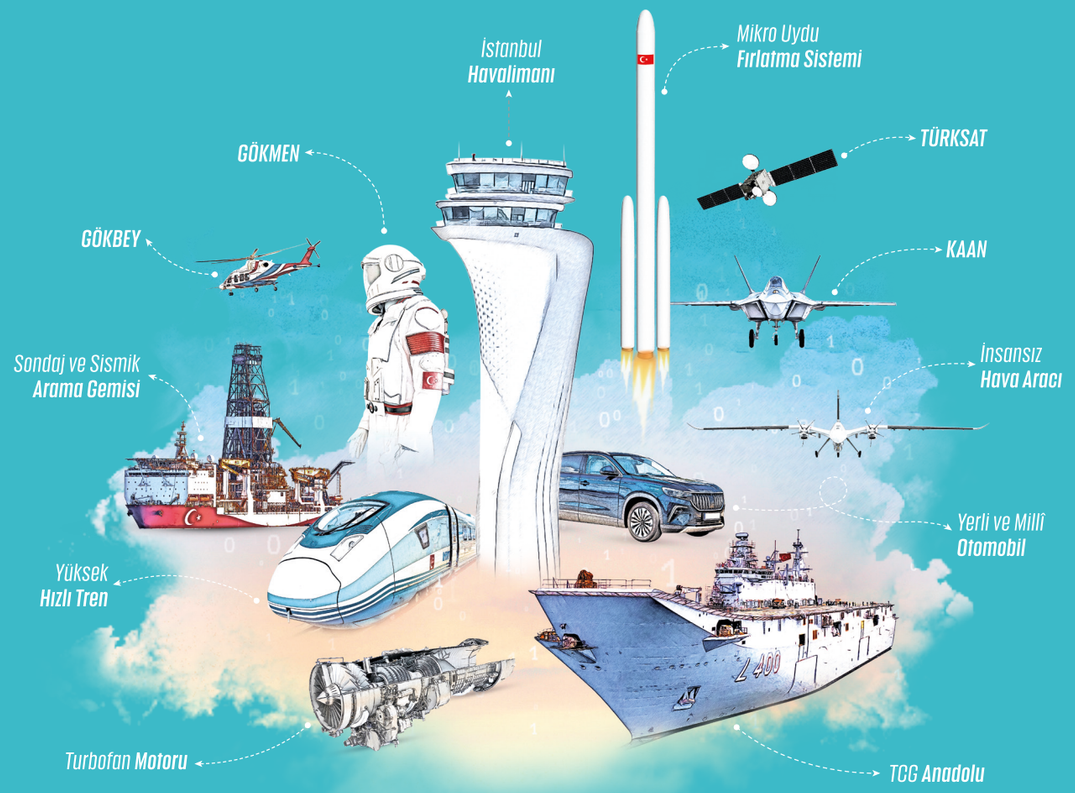
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz



BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
TEZHİP I
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

TEZHİP I

ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİ

TEZHİP I

Ders Kitabı

Yazarlar

Nurhan ŞİMŞEK

Songül ÖNAL

Vildan DANIŞMAN

Zehra COŞKUN

DEVLET KİTAPLARI

..... , 2026

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 10512
DERS KİTAPLARI DİZİSİ .....: 2353

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiç bir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Asuman GÜZELCE

Dil Uzmanı
Tuba GÜRGÜR EMEN

Görsel Tasarımcı
Nur Canan ILIKKAN

Çoklu Ortam Tasarımcıları
Fatih ÇAM
Sinan ÇETİN

Program Geliştirme Uzmanı
Hatice YAVUZARSLAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Rümeysa KAYA KORUYAN

Rehberlik Uzmanı
Esen GÜVEN

ISBN 978-975-11-9380-3

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 18/11/2025 tarihli ve 146610588 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.



İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

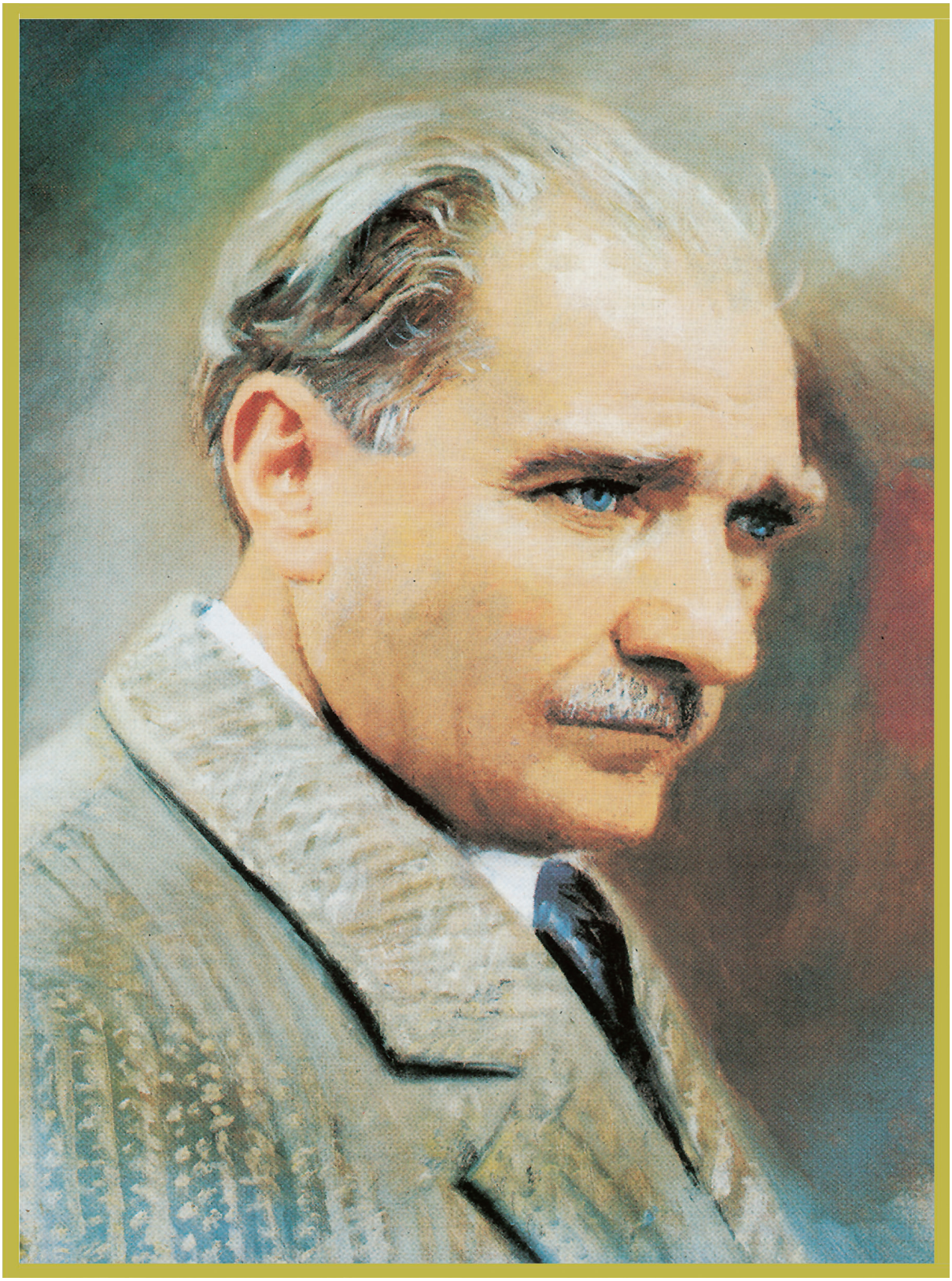
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk



MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasında başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara, iç sayfalarda da Ünite/Tema isimleri üzerine tıklayarak "İçindekiler" sayfasına ulaşabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI 8
KISALTMALAR 11
SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI 11

1. ÜNİTE TEZHİP SANATINA GİRİŞ 12
1.1. TEZHİBİN TANIMI VE TARİHİ 14
1.2. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER 25
1.3. TEMEL ÇİZİMLER 30
1.4. RENK BİLGİSİ 33
ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 42

2. ÜNİTE MOTİFLER 46
2.1. BİTKİSEL MOTİFLER 48
2.2. HAYVANSAL MOTİFLER 64
2.3. DİĞER MOTİFLER 72
ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 83

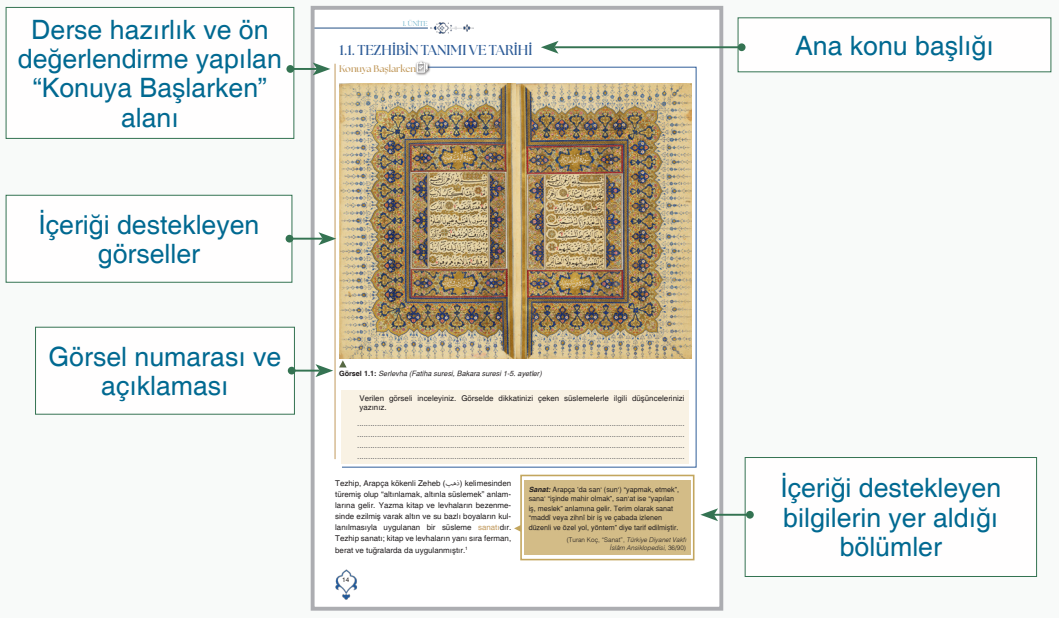
3. ÜNİTE UYGULAMA TEKNİKLERİ 86
3.1. HALKARİ BOYAMA TEKNİĞİ 88
3.2. KLASİK BOYAMA TEKNİĞİ 100
3.3. NEGATİF BOYAMA TEKNİĞİ 108
3.4. TARAMA TEKNİĞİ 116
ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 131

4. ÜNİTE TEZHİP SANATINA YÖN VEREN MÜZEHHİPLER 134
4.1. BABA NAKKAŞ VE ÜSLUBU 136
4.2. ŞAHKULU VE ÜSLUBU 144
4.3. KARAMEMİ VE ÜSLUBU 152
4.4. ALİ ÜSKÜDARİ VE ÜSLUBU 159
ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI 167

SÖZLÜK 170
KAYNAKÇA 172
CEVAP ANAHTARI 174
GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 174
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 175
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 176



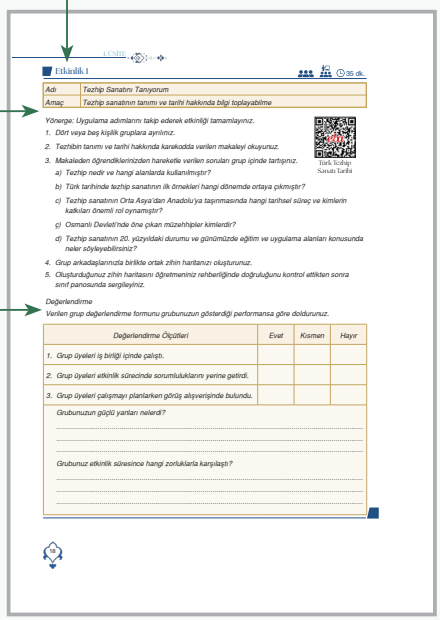
Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar tıklandığında veya akıllı cihazlarla okutulduğunda kitaba ait dijital içeriklere ulaşılabilmektedir.



Öğrenme çıktılarını pekiştirmek için hazırlanmış etkinlikler

Etkinliğe ait yönerge

Etkinliğe ait değerlendirme bölümü


ÜNİTE

Etkinlik 1

35 dk.

Adı	Tezhip Sanatını Tanıyorum
Amaç	Tezhip sanatının tanımı ve tarihi hakkında bilgi toplayabilme

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Dört veya beş kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Tezhibin tanımı ve tarihi hakkında karekodda verilen makaleyi okuyunuz.*
3. *Makaleden öğrendiklerinizden hareketle verilen soruları grup içinde tartışınız.*
   a) *Tezhip nedir ve hangi alanlarda kullanılmıştır?*
   b) *Türk tarihinde tezhip sanatının ilk örnekleri hangi dönemde ortaya çıkmıştır?*
   c) *Tezhip sanatının Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınmasında hangi tarihsel süreç ve kimlerin katkıları önemli rol oynamıştır?*
   ç) *Osmanlı Devleti'nde öne çıkan müzehhipler kimlerdir?*
   d) *Tezhip sanatının 20. yüzyıldaki durumu ve günümüzde eğitim ve uygulama alanları konusunda neler söyleyebilirsiniz?*
4. *Grup arkadaşlarınızla birlikte ortak zihin haritanızı oluşturunuz.*
5. *Oluşturduğunuz zihin haritasını öğretmeniniz rehberliğinde doğruluğunu kontrol ettikten sonra sınıf panosunda sergileyiniz.*

Türk Tezhip Sanatı Tarihi

Değerlendirme

Verilen grup değerlendirme formunu grubunuzun göstердiği performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Grup üyeleri iş birliği içinde çalıştı.			
2. Grup üyeleri etkinlik sürecinde sorumluluklarını yerine getirdi.			
3. Grup üyeleri çalışmayı planlarken görüş alışverişinde bulundu.			

Grubunuzun güçlü yanları nelerdi?

Grubunuz etkinlik süresince hangi zorluklarla karşılaştı?

Öğrenmenin pekişmesi için yapılan uygulama bölümü

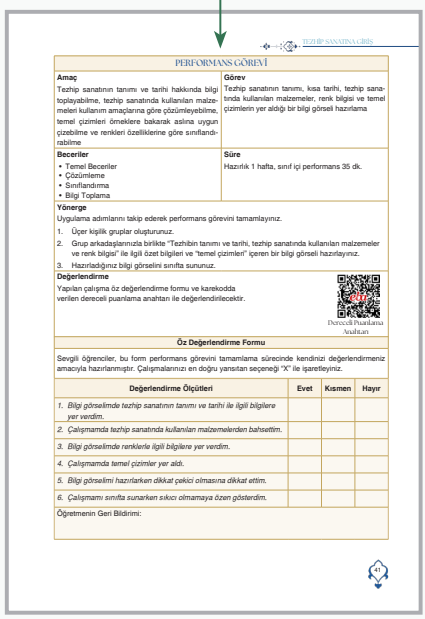

TEZHİP SANATINA GİRİŞ

Uygulama 1

Verilen deseni istediğiniz renkleri kullanarak boyayınız.

Farklı desenlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Üniteye ait performans görevleri


TEZHİP SANATINA GİRİŞ

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç Tezhip sanatının tanımı ve tarihi hakkında bilgi toplayabilme, tezhip sanatında kullanılan malzemeleri kullanım amaçlarına göre çözümleyebilme, temel çizimleri örneklere bakarak aslına uygun çizebilme ve renkleri özelliklerine göre sınıflandırabilme	**Görev** Tezhip sanatının tanımı, kısa tarihi, tezhip sanatında kullanılan malzemeler, renk bilgisi ve temel çizimlerin yer aldığı bir bilgi görseli hazırlama
Beceriler • Temel Beceriler • Çözümleme • Sınıflandırma • Bilgi Toplama	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 35 dk.

Yönerge

Uygulama adımlarını takip ederek performans görevini tamamlayınız.

1. Üçer kişilik gruplar oluşturunuz.
2. Grup arkadaşlarınızla birlikte "Tezhibin tanımı ve tarihi, tezhip sanatında kullanılan malzemeler ve renk bilgisi" ile ilgili özet bilgileri ve "temel çizimleri" içeren bir bilgi görseli hazırlayınız.
3. Hazırladığınız bilgi görselini sınıfta sununuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma öz değerlendirme formu ve karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öz Değerlendirme Formu

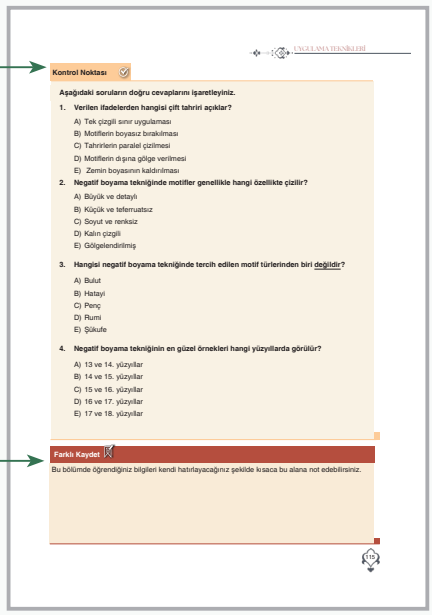
Sevgili öğrenciler, bu form performans görevini tamamlama sürecinde kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği "X" ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Bilgi görselimde tezhip sanatının tanımı ve tarihi ile ilgili bilgilere yer verdim.			
2. Çalışmamda tezhip sanatında kullanılan malzemelerden bahsettim.			
3. Bilgi görselimde renklerle ilgili bilgilere yer verdim.			
4. Çalışmamda temel çizimler yer aldı.			
5. Bilgi görselimi hazırlarken dikkat çekici olmasına dikkat ettim.			
6. Çalışmamı sınıfta sunarken sıkıcı olmamaya özen gösterdim.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

Konu sonlarında öğrenilenleri pekiştirmek için konulan "Kontrol noktası" alanı

Öğrencinin edindiği bilgileri hatırlayabileceği şekilde not etmesi amacıyla hazırlanmış bölümler


UYGULAMA TEKNİKLERİ

Kontrol Noktası

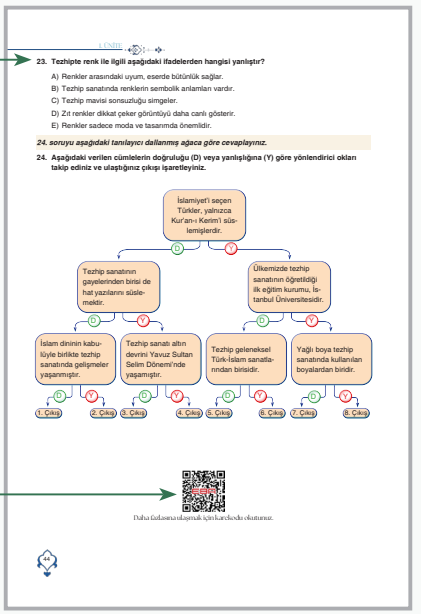
Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. **Verilen ifadelerden hangisi çift tahriri açıklar?**
   A) Tek çizgili sınır uygulaması
   B) Motiflerin boyasız bırakılması
   C) Tahrirlerin paralel çizilmesi
   D) Motiflerin dışına gölge verilmesi
   E) Zemin boyasının kaldırılması
2. **Negatif boyama tekniğinde motifler genellikle hangi özellikte çizilir?**
   A) Büyük ve detaylı
   B) Küçük ve tefrruatsız
   C) Soyut ve renksiz
   D) Kalın çizgili
   E) Gölgelendirilmiş
3. **Hangisi negatif boyama tekniğinde tercih edilen motif türlerinden biri değildir?**
   A) Bulut
   B) Hatayi
   C) Penç
   D) Rumi
   E) Şükufe
4. **Negatif boyama tekniğinin en güzel örnekleri hangi yüzyıllarda görülür?**
   A) 13 ve 14. yüzyıllar
   B) 14 ve 15. yüzyıllar
   C) 15 ve 16. yüzyıllar
   D) 16 ve 17. yüzyıllar
   E) 17 ve 18. yüzyıllar

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

Ünite ölçme ve değerlendirme soruları



ÜNİTE

23. Tezhipte renk ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Renkler arasındaki uyum, eserde bütünlük sağlar.
B) Tezhip sanatında renklerin sembolik anlamları vardır.
C) Tezhip mavisi sonsuzluğu simgeler.
D) Zıt renkler dikkat çeker görüntüyü daha canlı gösterir.
E) Renkler sadece moda ve tasarımda önemlidir.

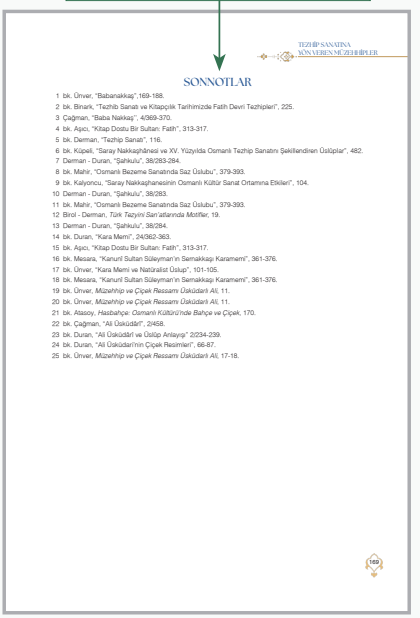
24. soruyu aşağıdaki tanımayı dallanmış ağaca göre cevaplayınız.

24. Aşağıdaki verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

Üniteye ait ek sorulara yönlendiren karekodlar

Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Ünite sonunda verilen kaynaklar

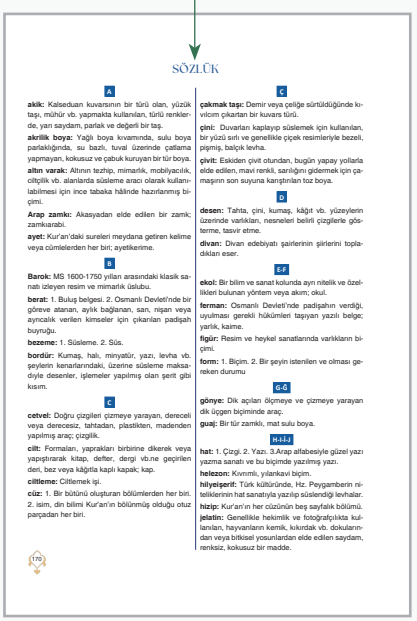


TEZHİP SANATINA YÖN VEREN MEZHİPLER

SONNOTLAR

1 bk. Ünver, "Babanakkaş", 169-188.
2 bk. Binark, "Tezhib Sanatı ve Kitapçılık Tarihimizde Fatih Devri Tezhipleri", 225.
3 Çağman, "Baba Nakkaş", 4/369-370.
4 bk. Aşıcı, "Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih", 313-317.
5 bk. Derman, "Tezhip Sanatı", 116.
6 bk. Kopell, "Saray Nakkaşhânesi ve XV. Yüzyılda Osmanlı Tezhip Sanatını Şekillendiren Üsûplar", 482.
7 Derman - Duran, "Şahkulu", 38/283-284.
8 bk. Mahir, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", 379-393.
9 bk. Kalyoncu, "Saray Nakkaşhanesinin Osmanlı Kültür Sanat Ortamına Etkileri", 104.
10 Derman - Duran, "Şahkulu", 38/283.
11 bk. Mahir, "Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu", 379-393.
12 Birol - Derman, *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*, 19.
13 Derman - Duran, "Şahkulu", 38/284.
14 bk. Duran, "Kara Memi", 24/362-363.
15 bk. Aşıcı, "Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih", 313-317.
16 bk. Mesara, "Kanunî Sultan Süleyman'ın Semahkaşı Karamemi", 361-376.
17 bk. Ünver, "Kara Memi ve Natüralist Üslup", 101-105.
18 bk. Mesara, "Kanunî Sultan Süleyman'ın Semahkaşı Karamemi", 361-376.
19 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 11.
20 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 11.
21 bk. Atasoy, *Hasbahçe: Osmanlı Kültürü'nde Bahçe ve Çiçek*, 170.
22 bk. Çağman, "Ali Üsküdârî", 2/458.
23 bk. Duran, "Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı" 2/234-239.
24 bk. Duran, "Ali Üsküdar'ının Çiçek Resimleri", 66-87.
25 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 17-18.

Sözlük



SÖZLÜK

A

akik: Kalseduan kuvarsının bir türü olan, yüzük taşı, mühür vb. yapmakta kullanılan, türlü renklerde, yarı saydam, parlak ve değerli bir taş.
akrilik boya: Yağlı boya kıvamında, sulu boya parlaklığında, su bazlı, tuval üzerinde çatlama yapmayan, kokusuz ve çabuk kuruyan bir tür boya.
altın varak: Altının tezhip, mimarlık, mobilyacılık, ciltçilik vb. alanlarda süsleme aracı olarak kullanılabilmesi için ince tabaka hâlinde hazırlanmış biçimi.
Arap zamkı: Akasyadan elde edilen bir zamk; zamkarabi.
ayet: Kur'an'daki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri; ayetlikerime.

B

Barok: MS 1600-1750 yılları arasındaki klasik sanatı izleyen resim ve mimarlık üslubu.
berat: 1. Buluş belgesi. 2. Osmanlı Devleti'nde bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilen kimseler için çıkarılan padişah buyruğu.
bezeme: 1. Süsleme. 2. Süs.
bordür: Kumaş, halı, minyatür, yazı, levha vb. şeylerin kenarlarındaki, üzerine süsleme maksadıyle desenler, işlemeler yapılmış olan şerit gibi kısım.

C

cetvel: Doğru çizgileri çizmeye yarayan, dereceli veya derecesiz, tahtadan, plastikten, madenden yapılmış araç; çizgilik.
cilt: Formaları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak; kap.
ciltleme: Ciltlemek işi.
cüz: 1. Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri. 2. isim, din bilimi Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri.

C

çakmak taşı: Demir veya çeliğe sürtüldüğünde kıvılcım çıkartan bir kuvars türü.
çini: Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha.
çivit: Eskiden çivit otundan, bugün yapay yollarla elde edilen, mavi renkli, sarılığını gidermek için çamaşırın son suyuna karıştırılan toz boya.

D

desen: Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerinde vatrikları, nesneleri belirli çizgilerle gösterme, tasvir etme.
divan: Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini toplukları eser.

E-F

ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım; okul.
ferman: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı belge; yarlık, kaime.
figür: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.
form: 1. Biçim. 2. Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu

G-Ğ

gönye: Dik açıları ölçmeye ve çizmeye yarayan dik üçgen biçiminde araç.
guaj: Bir tür zamklı, mat sulu boya.

H-I-İ-J

hat: 1. Çizgi. 2. Yazı. 3.Arap alfabesiyle güzel yazı yazma sanatı ve bu biçimde yazılmış yazı.
helezon: Kıvrımlı, yılankavi biçim.
hilyeşerif: Türk kültüründe, Hz. Peygamberin niteliklerinin hat sanatıyla yazılıp süslendiği levhalar.
hizip: Kur'an'ın her cüzünün beş sayfalık bölümü.
jelatin: Genellikle hekimlik ve fotoğrafçılıkta kullanılan, hayvanların kemik, kıkırdak vb. dokularından veya bitkisel yosunlardan elde edilen saydam, renksiz, kokusuz bir madde.

Kaynakça



- Tanındı, Zeren. "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı." *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 243-281. Ankara: 2009.
- Taşkale, Faruk. *Tezhip Sanatı ve Tezhip Sanatçısı* Rikkat Kunt. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.
- Taşkale, Faruk. *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, 1994.
- Tüfekçi, Senem Kaş. "Türk Tezhip Sanatında Rokoko Etkisi." *Late Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*. 1/2 (Temmuz 2020), 12-24. https://dergipark.org.tr/tr/pub/late/issue/57499/759818
- Uçar, Tevfik Fikret. *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2004.
- Üçer, Münevver. *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, 1994.
- Üçer, Münevver - Üçer, Kaya. "Somut Olmayan Kültürel Miras Öğesi Olarak Tezhib Sanatı", *Late Kültür, Sanat Ve Medeniyet Dergisi*. 1/1 (Ocak - Haziran 2020), 22-31.
- Ünver, A. Süheyl, "Babanakkaş", *Fatih ve İstanbul Dergisi*, 7 (1954), 169-188.
- Ünver, A. Süheyl. *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, İstanbul: Tege Laboratuvarı Yayınları. No:6. 1954.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "İstidlâl." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 23/325–328. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Yılmaz, Fadime Çınar. *İstanbul Atatürk Kitaplığında Bulunan Bazı Tezhipli Yazma Eserlerin Tahlili*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

Kaynakçanın hazırlanmasında İSNAD Sonnot atıf sistemi kullanılmıştır.

GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Görsel kaynakça ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

CEVAP ANAHTARI

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularının cevap anahtarına ulaşmak için karekodu okutunuz.

Kitaba ait görsel kaynakça ve genel ağ kaynakçası karekodu

Kitabın cevap anahtarı karekodu

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
ed.	Editör
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MS	Milattan sonra
s.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
yy.	Yüzyıl

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI


"Başlarken" alanı


"Konuya Başlarken" alanı


"Kontrol Noktası" alanı


"Farklı Kaydet" alanı


Çalışmanın bittiği yer


Etkinliğin başladığı yer


Etkinliğin bittiği yer


Bireysel etkinlik


Grup etkinliği

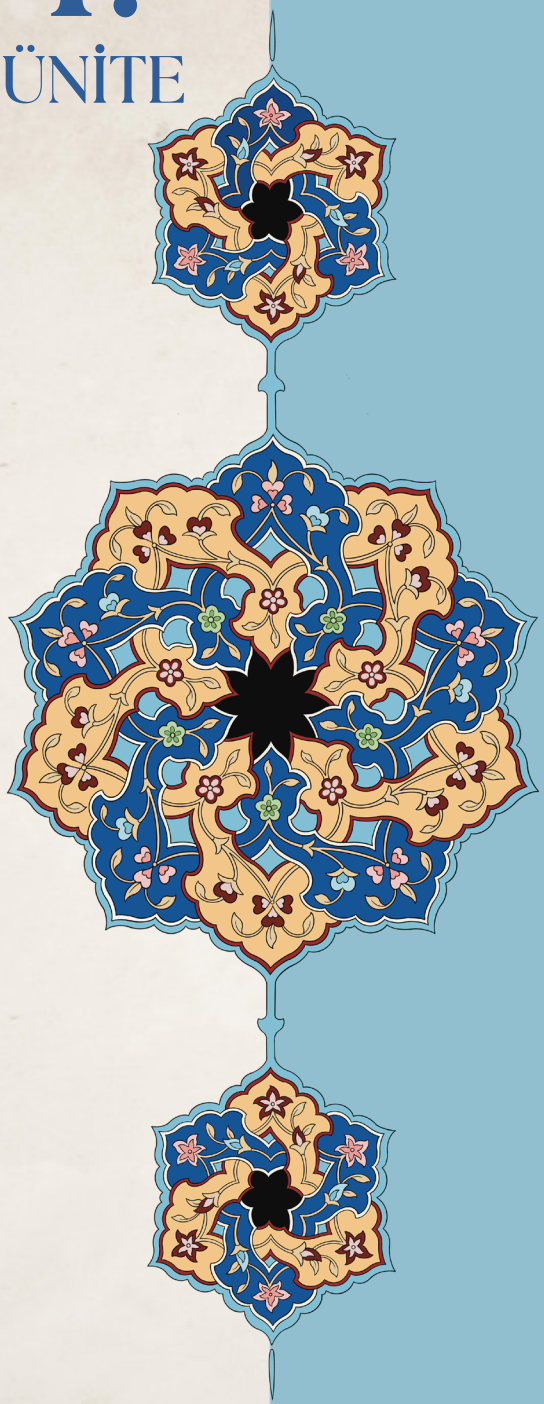

Rehberli etkinlik


Etkinliğin süresi


Ders öncesi hazırlık gerektiren çalışma

1.
ÜNİTE

TEZHİP SANATINA GİRİŞ



1.1. Tezhibin Tanımı ve Tarihi

1.2. Tezhip Sanatında Kullanılan Malzemeler

1.3. Temel Çizimler

1.4. Renk Bilgisi

▶ Anahtar kavramlar

- estetik
- motif
- müzehhip
- nüans
- sanat

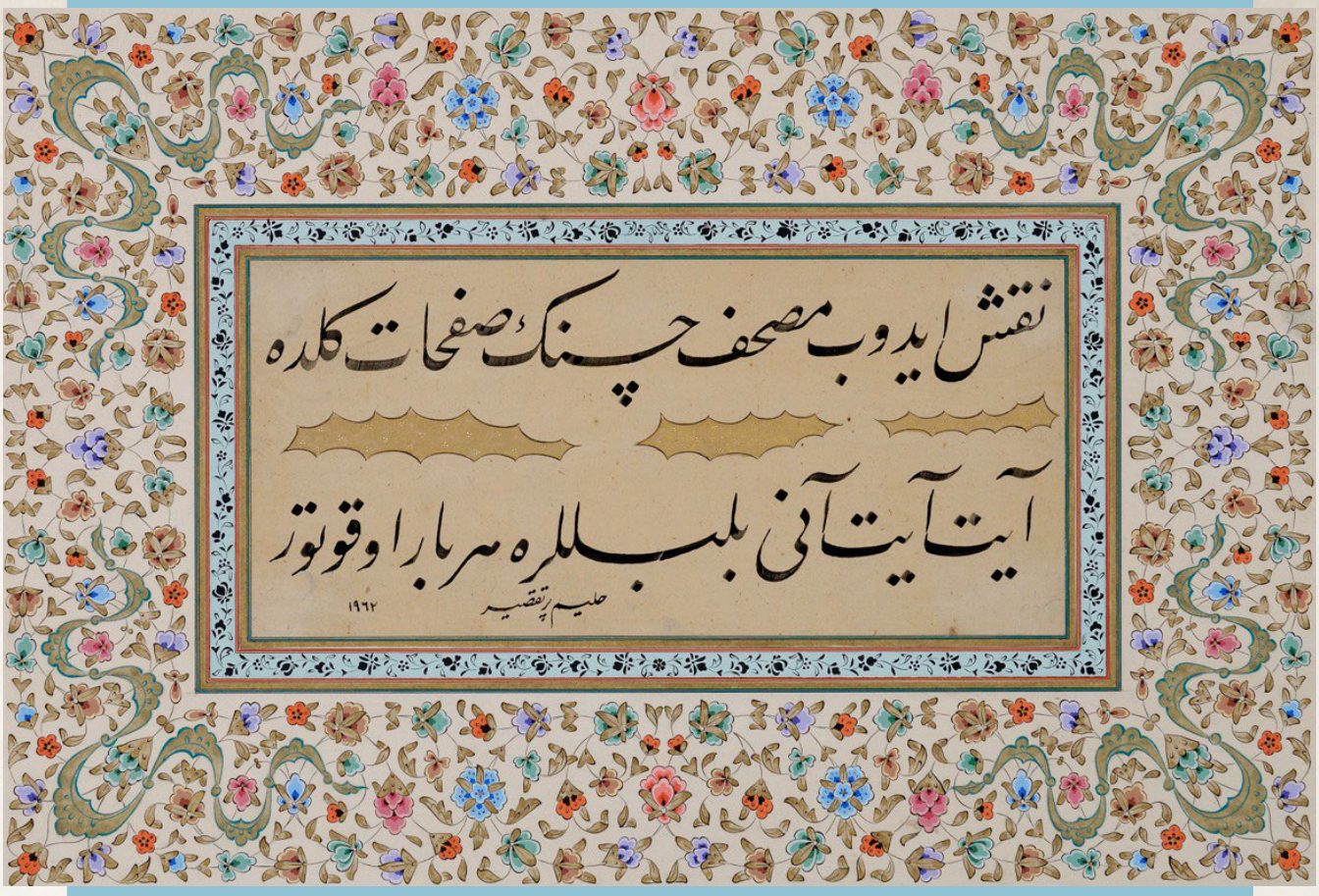
▶ Bu ünitede sizlerden

- tezhibin tanımı ve tarihi hakkında bilgi toplayabilmeniz,
- tezhip sanatında kullanılan malzemeleri kullanım amaçlarına göre çözümleyebilmeniz,
- tezhip sanatında temel çizimleri örneklere bakarak aslına uygun çizebilmeniz,
- renkleri özelliklerine göre sınıflandırabilmeniz

beklenmektedir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu karekodu



Üniteye Başlarken

Tezhip sanatı, geleneksel Türk-İslam sanatlarından biridir. Hüsnühat, ebru ve minyatür gibi sanatlarla birlikte Mushaf, kitap ve levhalarda süsleme amacıyla kullanılır. Tezhip hem bağımsız bir sanat dalı hem de diğer sanatların tamamlayıcı bir unsuru olarak karşımıza çıkar. Özellikle hat sanatıyla birlikte kullanıldığında, yazının çevresini süsleyerek eserin görsel etkisini güçlendirir. Diğer geleneksel sanatlarla ortak estetik anlayışı ve üsluplaştırma ilkeleriyle hareket eden tezhip sanatı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını devam ettirmektedir.

1.1. TEZHİBİN TANIMI VE TARİHİ

Konuya Başlarken



Görsel 1.1: *Serlevha (Fatiha suresi, Bakara suresi 1-5. ayetler)*

Verilen görseli inceleyiniz. Görselde dikkatinizi çeken süslemelerle ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

Tezhip, Arapça kökenli Zeheb (ذهب) kelimesinden türemiş olup "altınlamak, altınla süslemek" anlamlarına gelir. Yazma kitap ve levhaların bezenmesinde ezilmiş varak altın ve su bazlı boyaların kullanılmasıyla uygulanan bir süsleme sanatıdır. Tezhip sanatı; kitap ve levhaların yanı sıra ferman, berat ve tuğralarda da uygulanmıştır.[1]

Sanat: Arapça 'da san' (sun') "yapmak, etmek", sana' "işinde mahir olmak", san'at ise "yapılan iş, meslek" anlamına gelir. Terim olarak sanat "maddî veya zihnî bir iş ve çabada izlenen düzenli ve özel yol, yöntem" diye tarif edilmiştir.

(Turan Koç, "Sanat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 36/90)

Sıra Sizde

Tabloda boş bırakılan alanları istenilen ifadelere uygun olarak doldurunuz.

Tezhip sanatı hakkında bildiklerim	Tezhip sanatıyla ilgili merak ettiklerim
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tezhip, sadece süsleme amacıyla yapılan bir uğraş değil; bilgi, incelikli el becerisi ve sanatsal bir bakış açısı gerektiren köklü bir sanat dalıdır. Tezhip sanatıyla uğraşan birçok müzehhip ve müzehhibe, yalnızca süsleme yapmakla kalmamış, bu sanatın devam etmesinde ve günümüze ulaşmasında etkili olmuşlardır.

Müzehhip: Tezhip sanatıyla uğraşan erkek sanatkâra denir. Kadın sanatkâra ise müzehhibe denir.
(bk. Faruk Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları,* 1)

Kültürel mirasımız olan tezhip sanatının korunması ve gelişmesine katkı sağlayan müzehhipler arasında Baba Nakkaş (15.yy.), Şahkulu (15.yy.), Karamemi (16.yy.) ve Ali Üsküdari (18.yy.) gibi önemli isimler yer almaktadır *(Görsel 1.2)*. 20. yüzyılda Süheyl Ünver (1898-1986), Muhsin Demironat (1907-1983) ve Rikkat Kunt (1903-1986) gibi değerli sanatkârlar, tezhip sanatının güzelliklerini yaşatma ve geliştirme çabası içinde olmuş, günümüze ulaşmasında büyük rol oynamışlardır.

Türk-İslam medeniyetinde güzellik anlayışının bir parçası hâline gelen tezhip[2], geleneksel sanatlar içinde önemli bir yer edinmiştir. Tezhip sanatı, diğer geleneksel sanat dallarında olduğu gibi disiplin barındıran manevi bir eğitim sürecini de içine alır. Bu süreçte öğrenci (çırak); hocasından (usta) aldığı eğitimle çeşitli aşamalardan geçerek olgunlaşır, ardından sanatını ortaya koymada yetkinlik kazandığını onaylayan bir belge (icazetname) almaya hak kazanır.[3] Tezhip sanatında ustalık belgesi olan icazetnameyi alabilmek için sanatkârın son aşamada bir hilyeişerif bezemesi gelenektir.

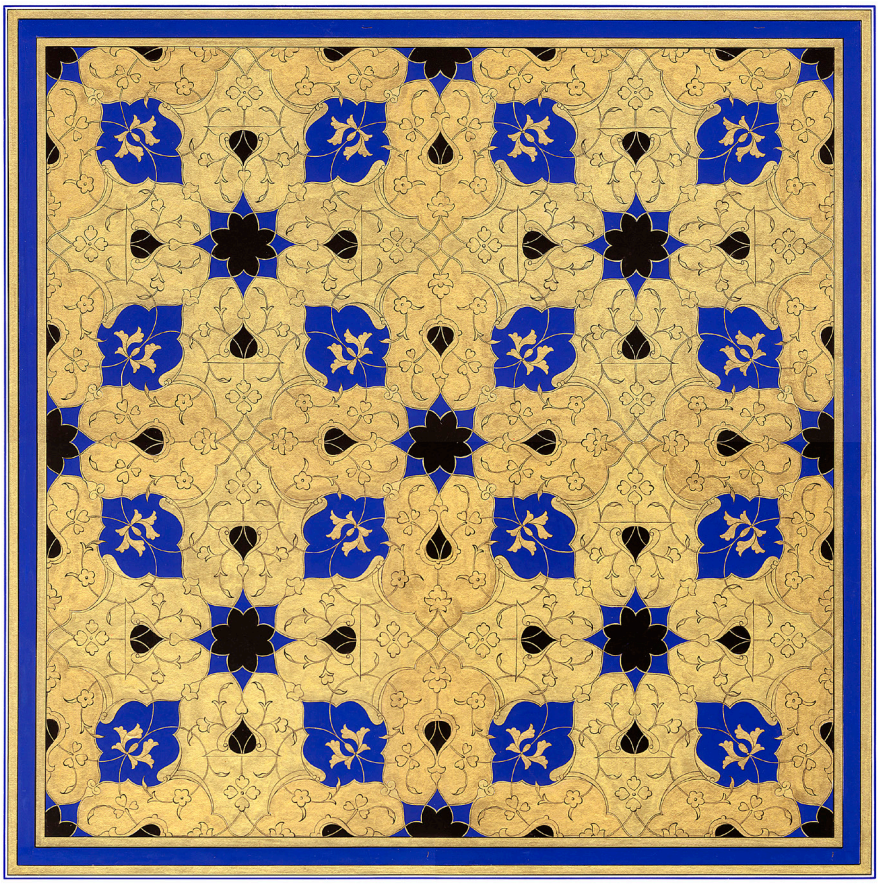


Görsel 1.2
Ali Üsküdâri'ye ait bir eser

İcazet: İslâmî eğitim ve öğretimde akademik diplomaları, sanat ve meslekte yeterlilik için gerekli izin ve onayı ifade eden terim.
(Cemil Akpınar, "İcâzet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 21/393)*



Görsel 1.3: *Hilyeişerif*
Hattat: Ayten Tiryaki
Müzehhibe: Zeynep Merve Tiryaki



Görsel 1.4
Klasik tezhip eseri
Müzehhip: Mustafa Çelebi

Tezhip sanatı, Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra daha da önem kazanmıştır. Müslümanların Kur'an-ı Kerim'i yazma ve bezeme arzusu, hat ve tezhip sanatlarının gelişmesine katkı sağlamıştır *(Görsel 1.4)*. Mushaf'ın altınla bezenmesi, sure başlıklarının yazılıp süslenmesi, ayet sonlarına işaretler konulması gelenekselleşmiştir. Kur'an-ı Kerim'e duyulan saygının bir yansıması hâline gelen tezhip, süsleme tekniğinin ötesine geçerek bizi ilahi kelamla buluşturan estetik bir araç olma özelliğini kazanmıştır.[4]

Estetik: Arapça'da İlmü'l-cemâl, terimiyle ifade edilen estetik, güzelliği ve sanatla ilgili konuları inceleyen bir bilim dalıdır. Bu kavram felsefe, psikoloji, sosyoloji, sanat tarihi ve biyoloji gibi alanlarla da ilgilidir.
(bk. Beşir Ayvazoğlu, "İlmü'l-cemâl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 22/146)

Sıra Sizde



Görsel 1.5: *Allah (cc) lafzı*
Hattat: Ahmet Bursalı

Ev, okul ve cami duvarlarında gördüğünüz tezhiple süslenmiş levhaları düşününüz. Bu levhalarda hangi yazılar tezhiple bezenmiştir? Örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik 1

35 dk.

Adı	*Tezhip Sanatını Tanıyorum*
Amaç	*Tezhip sanatının tanımı ve tarihi hakkında bilgi toplayabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

Türk Tezhip Sanatı Tarihi

1. *Dört veya beş kişilik gruplara ayrılınız.*
2. *Tezhibin tanımı ve tarihi hakkında karekodda verilen makaleyi okuyunuz.*
3. *Makaleden öğrendiklerinizden hareketle verilen soruları grup içinde tartışınız.*
   a) *Tezhip nedir ve hangi alanlarda kullanılmıştır?*
   b) *Türk tarihinde tezhip sanatının ilk örnekleri hangi dönemde ortaya çıkmıştır?*
   c) *Tezhip sanatının Orta Asya'dan Anadolu'ya taşınmasında hangi tarihsel süreç ve kimlerin katkıları önemli rol oynamıştır?*
   ç) *Osmanlı Devleti'nde öne çıkan müzehhipler kimlerdir?*
   d) *Tezhip sanatının 20. yüzyıldaki durumu ve günümüzde eğitim ve uygulama alanları konusunda neler söyleyebilirsiniz?*
4. *Grup arkadaşlarınızla birlikte ortak zihin haritanızı oluşturunuz.*
5. *Oluşturduğunuz zihin haritasını öğretmeniniz rehberliğinde doğruluğunu kontrol ettikten sonra sınıf panosunda sergileyiniz.*

Değerlendirme

Verilen grup değerlendirme formunu grubunuzun gösterdiği performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	*Evet*	*Kısmen*	*Hayır*
1. Grup üyeleri iş birliği içinde çalıştı.			
2. Grup üyeleri etkinlik sürecinde sorumluluklarını yerine getirdi.			
3. Grup üyeleri çalışmayı planlarken görüş alışverişinde bulundu.			

Grubunuzun güçlü yanları nelerdi?

.....

.....

.....

Grubunuz etkinlik süresince hangi zorluklarla karşılaştı?

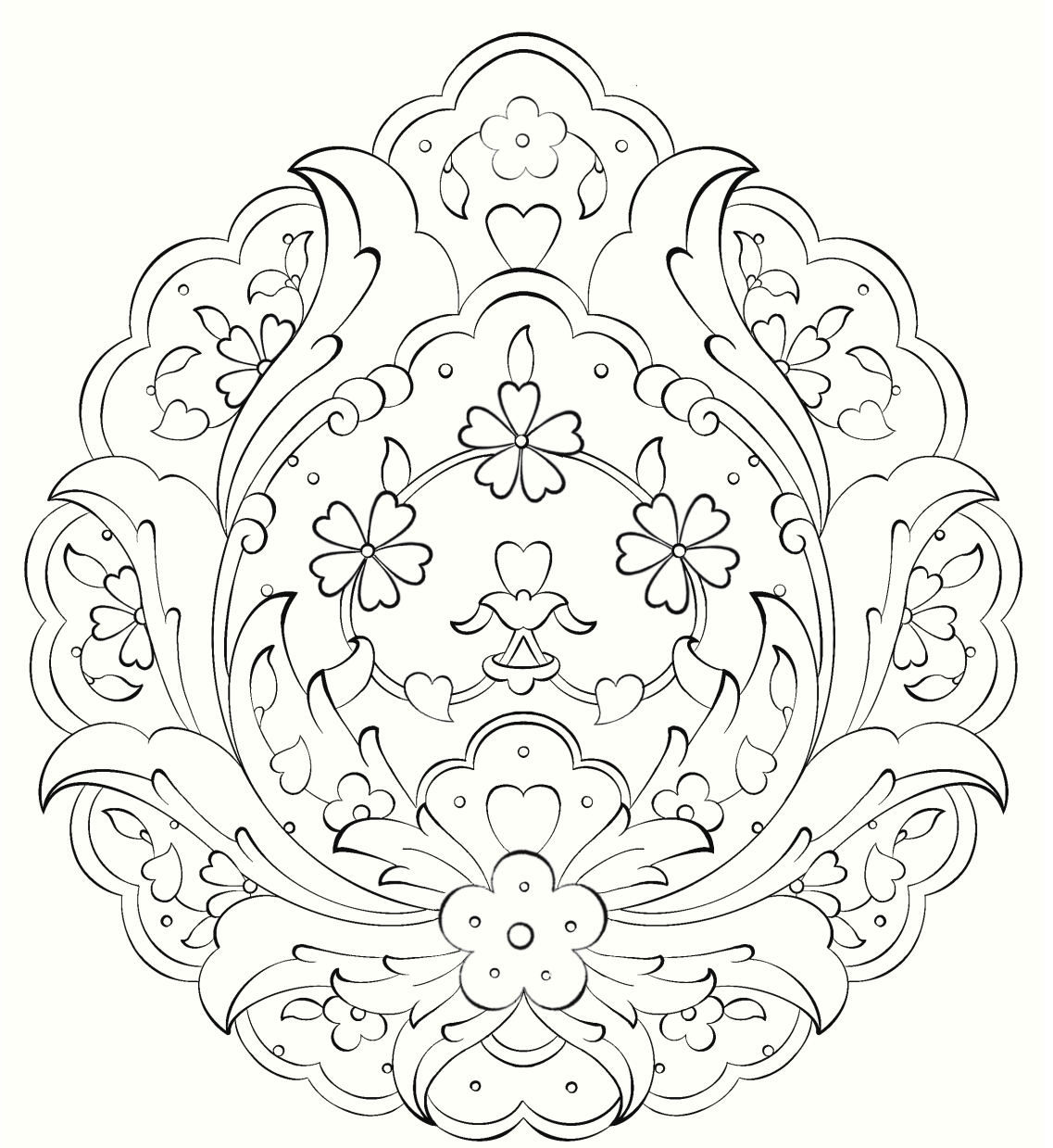
.....

.....

.....

Uygulama 1

Verilen deseni istediğiniz renkleri kullanarak boyayınız.



Farklı desenlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Motif: Yan yana gelerek bir bezeme işini oluşturan ve kendi başlarına birer birlik olan ögelerden her biri. ("motif", *Güncel Türkçe Sözlük*)

Tezhip Sanatının Tarihi

Tezhip sanatı çeşitli dönemlerden geçmiştir. Bu sanatın kökenine dair yapılan araştırmalar, İslam öncesi ilk tezhip örneklerinin Uygur Türklerine (745-840) kadar uzandığını göstermektedir. Uygurlar, duvar resimlerinde kullandıkları figür ve motifleri küçülterek kitap süslemelerinde kullanmışlardır.[5]

İlk izleri Uygurlara kadar uzanan tezhip sanatı Türklerin tarihsel süreçteki göçleriyle yeni yorumlar kazanmıştır. Anadolu'ya gelmeden önce geçtikleri bölgelerin sanat anlayışlarından izler taşımış ve bunları kendi millî zevkleriyle birleştirerek özgün eserler ortaya koymuşlardır.[6]

Türkler Anadolu'ya yerleştikten sonra hat, tezhip, ebru, cilt gibi kitap sanatlarına olan ilgi artmış; saraylar, medreseler, tekke ve zaviyeler sanatın ve sanatkârın korunduğu ve desteklendiği yerler hâline gelmiştir. 13. yüzyılda Anadolu Selçukluları'nın sanat merkezi olan Konya'da, saraya bağlı sanatkârların ortaya çıkardığı önemli tezhip eserleri dikkat çekmiştir[7] *(Görsel 1.6).*

Tezhip sanatı, Anadolu Selçukluları'nda olduğu gibi farklı dönemlerde de çeşitli devletlerin ve kurumların desteğini alarak önemli mesafeler kat etmiştir. Desen ve işçilik bakımından en yüksek seviyede eserlerin verildiği Timurlular Dönemi'nde hükümdarlar, saray bünyesinde kurdukları kütüphane ve nakkaşhânelerle bu sanatın gelişmesine olanak sağlamışlardır[8] *(Görsel 1.7).*



Görsel 1.6
Selçuklu Dönemi'ne ait kitap sayfası



Görsel 1.7
Timurlu Dönemi'ne ait bir eser

Çeşitli medeniyetlerin etkisiyle gelişim gösteren tezhip sanatı, Osmanlı Dönemi'nde yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Türk tezhip tarihinin en dikkat çekici eserlerine rastladığımız 15. yüzyılda Anadolu Selçukluları'ndan kalma saray nakkaşhanesi geleneği devam etmiştir *(Görsel 1.8)*. Sanata ve sanatçıya değer veren bir padişah olarak tanınan Fatih Sultan Mehmed'in Baba Nakkaş'ın denetiminde kurmuş olduğu nakkaşhanede incelikli eserler üretilmiştir. Bu dönemde üretilen birçok yazma eser, günümüzde çeşitli müze ve kütüphanelerde bulunmaktadır.[9]



Görsel 1.8: *17. yy. ait bir nakkaşhane minyatürü*

Tezhip sanatı Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde olduğu gibi Sultan II. Bayezid Dönemi'nde de gelişmesini sürdürmüş ve çok zengin eserler verilmiştir. Arşiv belgelerinden, Fatih Sultan Mehmed gibi sanata ve sanatkâra değer veren II. Bayezid'in 600'den fazla el yazması kitaba sahip olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Bu dönemde Kur'an tezhiplerinde ortaya çıkan ölçülü ve ince işçilik[10] Osmanlı Dönemi'ne damgasını vurmuştur.

Nakkaşhane: Süsleme sanatçılarının toplu halde bulundukları atölyeler grubudur. Nakkaşhanelerde ressamlar, kalem işi yapanlar, musavvir, müzehhip, mücellit gibi kitap bezemecileri, değerli taş yontucuları, işlemeciler, taşçı ustaları, camcılar çalışırdı.

(bk. Zeren Tanındı, "Nakkaşhâne", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/331)

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde (16.yy.) tezhip sanatı, altın çağını yaşamış ve bu döneme "Klasik Dönem" adı verilmiştir.[11] Bu sanat; devlet tarafından desteklenmeye devam edilmiş, yeni üslup ve teknikler ileri düzeyde uygulanmıştır.

17. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nde sosyal ve siyasi alanlarda gerileme başlamış, bu durum sanata da yansımıştır. Ancak güçlü kültürel yapı sayesinde klasik üslup 18. yüzyılın başlarına kadar varlığını korumuştur.

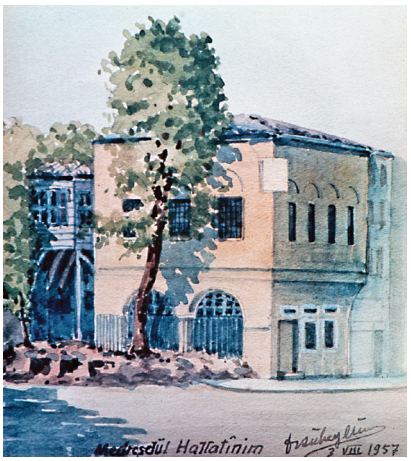
18. yüzyıldan itibaren Türk sanatçıları Avrupa'nın barok ve rokoko üslubundan etkilenmiş, bu etkiler tezhip sanatında yeni bir üslup doğurmuştur. "Türk rokokosu" adı verilen bu tarz, 19. yüzyılda en güzel örneklerini vermiştir *(Görsel 1.9)*.



Görsel 1.9
Barok ve Rokoko Dönemi'ne ait tezhip eseri

1882'de Osman Hamdi Efendi'nin kurduğu Sanayi-i Nefise Mektebi ile klasik tezhip üslubunun eğitimi yeniden başlamıştır.

Klasik tezhip eğitimi 1915 yılında İstanbul'da açılan Medresetül Hattatin adlı kurumda devam etmiştir *(Görsel 1.10)*. Medreselerin kapanmasından sonra bu okul, 1925'ten 1928'e kadar "Hattat Mektebi" olarak eğitim vermiştir. Harf İnkılabı'ndan sonra ise 1929'da "Şark Tezyini Sanatlar Mektebi" adını almıştır.



Görsel 1.10: *Süheyl Ünver tarafından yapılmış Medresetül Hattatin resmi*

Bu dönemde tezhip sanatı daha çok levha tezhipçiliği (yazı süsleme) şeklinde ilerlemiş; hilyeişerifeler, kıtalar ve büyük yazılar tezhiplenmiştir.[12]

21. yüzyıla gelindiğinde ise tezhip sanatı; üniversitelerin güzel sanatlar fakülteleri, el sanatları meslek yüksekokulları, özel atölyeler ile çeşitli eğitim kurumlarında sanatkârların yeni üslup arayışlarıyla birlikte varlığını devam ettirmektedir.

Medresetül Hattatin (Hattatlar Medresesi):
Hüsnühat ve tezhip gibi geleneksel Türk-İslam sanatlarının öğretimi için kurulan Osmanlı kurumudur.

(bk. M. Uğur Derman,"Medresetü'l-Hattâtîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 28/341-342)

Etkinlik 2

35 dk.

Adı	*Kültür Mirası Tezhip*
Amaç	*Millî ve manevi değerlere saygı göstererek bu değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi*

Yönerge: Metni okuyunuz ve uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

Sanat, millî ve manevî değerlerin korunmasında bir köprü işlevi görür. Bu yönüyle tezhip sanatı sadece bir süsleme sanatı değil; geçmişten günümüze uzanan kültürel bir mirasın, estetik anlayışın ve zarafetin taşıyıcısıdır. Tezhipte kullanılan motif, renk ve desenler; inançlarımızı, tarihî birikimimizi ve değerlerimizi yansıtır. Bu sanat dalının yaşatılması ve tanıtılması, millî ve manevî değerlerimizin de korunması anlamına gelir. Tezhip sanatı geçmişin değil, aynı zamanda geleceğin de sanatıdır.

1. *Tezhipte kullanılan motif ve renklerin millî ve manevî değerlerle ilişkisi nasıl açıklanabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.*
2. *Tezhip sanatının günümüzdeki yeri ve tezhip sanatının gelecek nesillere aktarılmasıyla ilgili bir sunu ya da broşür hazırlayınız.*
3. *Hazırladığınız çalışmayı sınıf arkadaşlarınıza sununuz.*

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. *Tezhip sanatının günümüzdeki yerini açıklayabilirim.*			
2. *Millî ve manevi değerlere nasıl saygı gösterileceğini bilirim.*			
3. *Tezhip sanatının gelecek nesillere aktarılması için yapılabilecek çalışmalara örnekler verebilirim.*			
4. *Çalışmamı sınıfta ilgi çekici bir şekilde sunabildim.*			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Kontrol Noktası

Verilen öğrenme günlüğünü istenilen ifadelere uygun olarak doldurunuz.



ÖĞRENME GÜNLÜĞÜM

Konu: Tezhibin tanımı ve tarihi Tarih: …. /…. /…….

Konuyla ilgili yeni öğrendiklerim

.....

.....

.....

Öğrendiklerimden hareketle merak ettiklerim ya da araştırmak istediklerim

.....

.....

.....

Tezhip sanatının önemi ile ilgili düşüncelerim

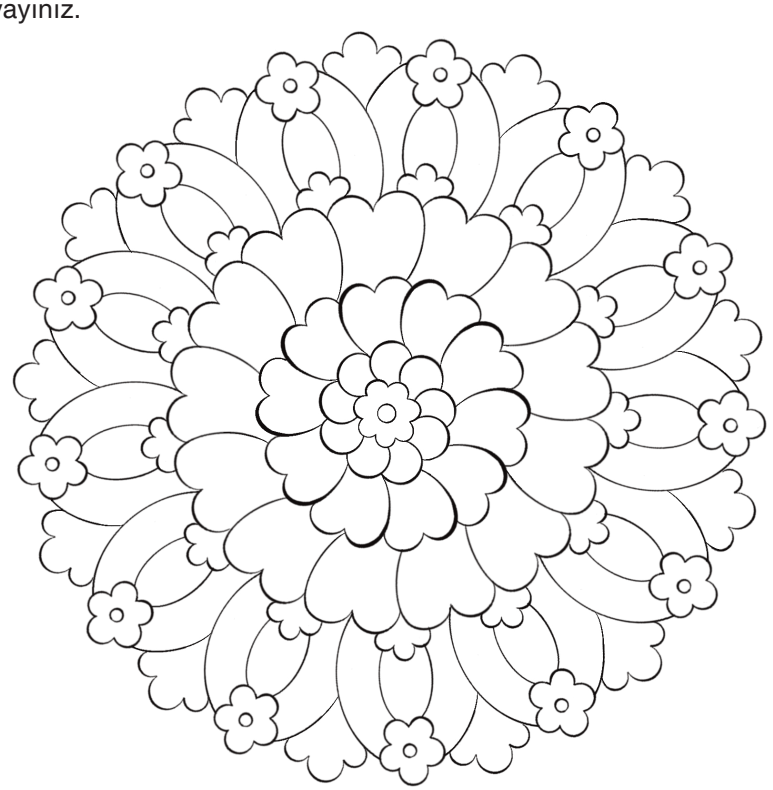
.....

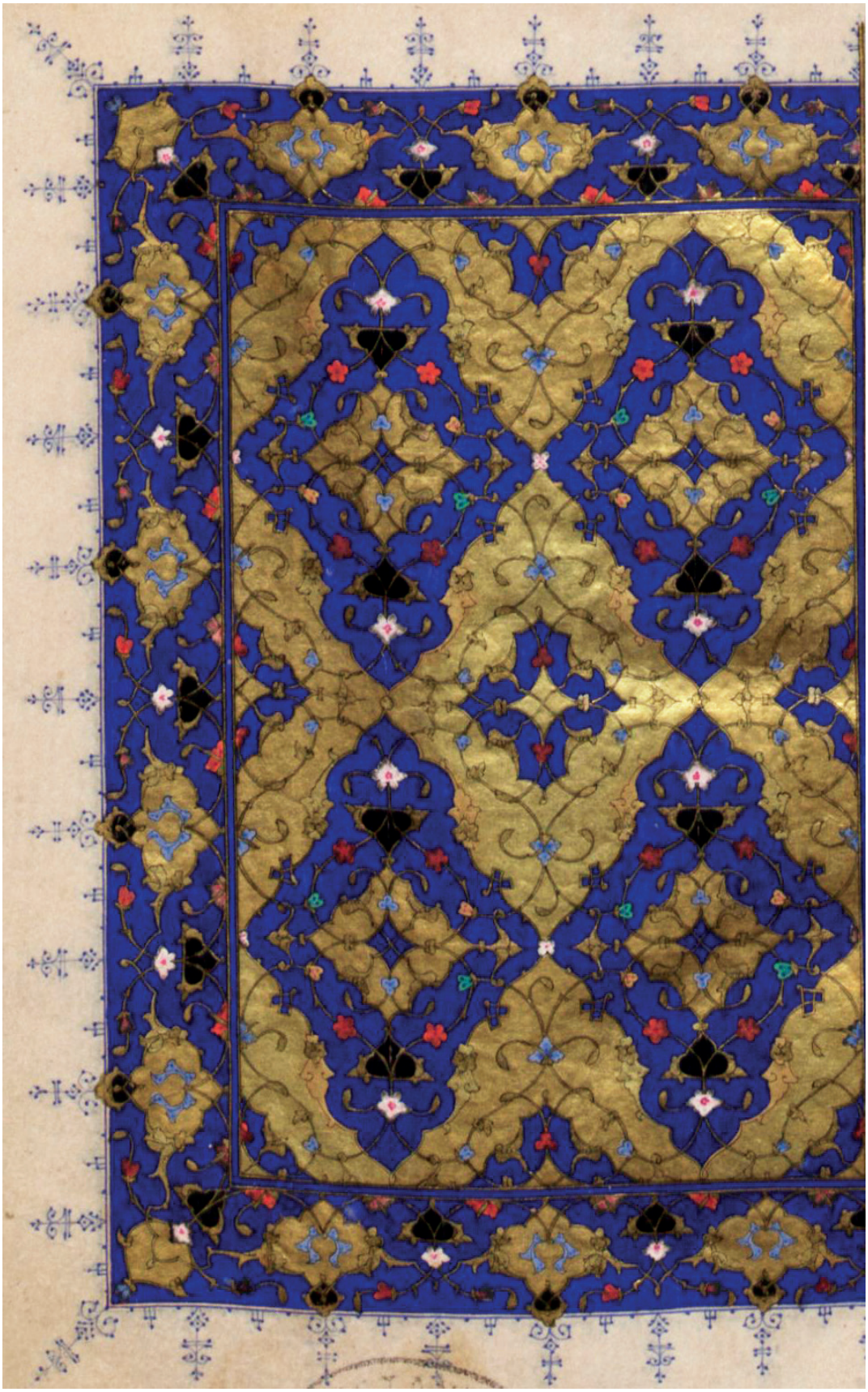
.....

.....

Uygulama 2

Verilen deseni boyayınız.





Görsel 1.11: *Zahriye sayfası*

1.2. TEZHİP SANATINDA KULLANILAN MALZEMELER

Konuya Başlarken

"Kem alat ile kemalat olmaz." ifadesini sanatta kaliteli malzeme kullanmanın önemi açısından değerlendiriniz.

Tezhip sanatında kullanılan, sanatın işleyişine etki eden bazı temel malzemeler vardır. Kitap sanatlarının diğer alanlarında olduğu gibi (hüsnühat, cilt, minyatür vb.) sanatkârın yeteneğinin yanı sıra kullanılacak malzemenin kalitesi; ortaya çıkan çalışmanın başarısına doğrudan etki eder.[13]

Sıra Sizde



Görsel 1.12
Altın halkari örneği

Verilen tezhip eserini inceleyiniz.

Bu eser yapılırken hangi malzemeler kullanılmış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Etkinlik 3

20 dk.

Adı	*Tezhip Sanatı Malzemeleri*
Amaç	*Malzemeleri ve kullanım amaçlarını inceleyebilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Karekodda yer alan tezhip sanatında kullanılan malzemelere ait görselleri inceleyiniz.*
2. *Tezhip sanatında kullanılan malzemelerin kullanım alanı ve amaçlarının neler olabileceği hakkında akıl yürütünüz.*
3. *Tahminlerinizi sınıf arkadaşlarınızla değerlendiriniz.*

Tezhip Sanatında Kullanılan Malzemeler

Değerlendirme

3 Bu etkinliği yapmadan önce tezhip sanatında kullanılan malzemeler ile ilgili bildiğim 3 şey
.....
.....
.....

2 Bu etkinlikle birlikte tezhip sanatında kullanılan malzemelerle ilgili öğrendiğim 2 şey
.....
.....

1 Bu etkinliğin tezhip sanatında kullanılan malzemelerle ilgili bende merak uyandırdığı 1 şey
.....

Büyük bir emek ve ince işçilik isteyen tezhip sanatında kullanılan başlıca malzemeler şunlardır:

Kâğıt: Yazının yaygınlaşması ve bilginin aktarılmasını kolaylaştıran kâğıt, kitap sanatlarının ana malzemesidir. Tezhip sanatında uygulama zemini olması bakımından çok önemlidir. Kâğıt yapımı tarih içinde önemli safhalar geçirmiş ve mühim bir sanat kolu hâline gelmiştir. Klasik yazma eserlerde kullanılan kâğıtlar özel bir terbiye işleminden geçirilerek yazı ve tezhibe hazır hâle getirilir. Eserin kalıcı olması, altının güzel parlaması, kompozisyonun daha belirgin hâle gelmesi için kâğıtların önce boyanıp terbiyelenmesi gerekir.[14] Bu terbiye işlemine aharlama denir. Aharsız kâğıt üzerinde fırça akmayacağı gibi hataların düzeltilmesi de mümkün olmaz. Geçmişte aharlama işlemlerini mücellitler yaparken günümüzde yaygın olarak hazır aharlı kâğıtlar kullanılmaktadır *(Görsel 1.13)*.

Kâğıt Aharlama

Kâğıt aharlamanın nişasta (un) ve yumurta olmak üzere iki yöntemi vardır. Uygulama kolaylığı açısından yaygın olanı nişasta aharıdır. Bir miktar nişasta ve soğuk su ile ağır ateşte pişirilen muhallebi soğuduktan sonra sünger yardımıyla boyanmış kâğıda sürülerek kurutulur ve dinlenmeye bırakılır.

(bk. Faruk Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 53.; M. Uğur Derman. "Âhar", T*ürkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 1/485)



Görsel 1.13: *Aharlı kâğıtlar*

Tezhip sanatında kullanılan kâğıt türlerinden biri de yarı ışık geçiren yapısıyla bilinen eskiz kâğıdıdır. Tasarım ve desenin kâğıda aktarılması aşamalarında tercih edilen bu kâğıdın, ince ve silmeye dayanıklı olması tercih edilir.

Altın: Tezhip sözcüğüne anlamını veren altın, tezhip sanatının önemli bir malzemesidir.[15] Süslemenin temelinde yer alan altın, varak veya boya (ezilmiş altın) şeklinde bulunur *(Görsel 1.14)*. Altın; sarı, yeşil, beyaz ve kırmızı şeklinde farklı ayarda olabilir. Bir tezhip eserinin kalitesini belirleyen en önemli unsur kullanılan altın miktarı ve ayarıdır.

Altın Ezme: Altın varakların Arap zamkı veya bal yardımı ile ezilip kamış kalemle yazılabilecek veya fırça ile sürülebilecek hâle getirilme işlemidir.

M. Uğur Derman, "Altın Ezme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2/537.



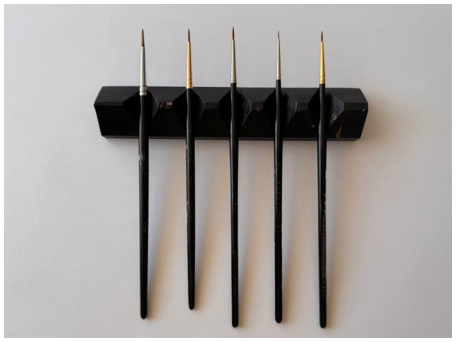
Görsel 1.14: *Varak altın*



Görsel 1.15: *Sulu boya*

Boya: Tezhip sanatında altının yanı sıra farklı renkler de kullanılır. Bu renkler guaj, akrilik ve sulu boya gibi hazır boyalardan elde edilir. Geçmişte elde hazırlanan kök ve toprak boyalar, Arap zamkı ile ezilerek uygulanmış, günümüzde ise teknolojinin gelişmesiyle birlikte hazır boyalar daha yaygın hâle gelmiştir[16] *(Görsel 1.15)*. Bununla birlikte, az da olsa bazı sanatçılar geleneksel yöntemleri sürdürerek doğal boyalarla çalışmaya devam etmektedirler.

Fırça: Tezhip sanatının uygulanmasında ihtiyaç duyulan malzemelerden biri de fırçadır *(Görsel 1.16)*. Eserin detayını ve sanatçının yeteneğini ortaya çıkaran bu malzemenin doğru seçilmesi çok önemlidir. İlk dönemlerde kuş veya kedi tüyünden yapılan fırçalar tercih edilirken günümüzde daha çok sentetik ve samur fırçalar kullanılır hâle gelmiştir.[17]



Görsel 1.16: *Fırçalar*



Görsel 1.17: *Mühreler*

Altının parlatılması iki şekilde yapılır. Mühre altına direkt temas ederse yapılan işlem tam parlatma, araya ince bir kâğıt (karamele) koyularak yapılırsa mat parlatma adı verilir.

(F. Çiçek Derman, "Altın Ezme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2/537)

Mühre: Cam, akik veya çakmak taşından yapılan özel bir alet olan mühre, kâğıtların yüzeyini düzeltmek, sürülmüş altını parlatmak ve pürüzsüz hâle getirmek için kullanılır[18] *(Görsel 1.17)*. Tezhip geleneğinin aktarımında ve korunmasında önemli bir yere sahip olan bu malzeme, sanatçının eserlerine zarafet katar.



Görsel 1.18: *Trilin*

Tezhip sanatında sanatkârın çalışma sürecini daha verimli ve kolaylaştırıcı hâle getiren yardımcı malzemeler de kullanılır. Desenlerin oluşturulmasında kullanılan çizim kalemi, çeşitli renklerin karıştırılmasını sağlayan palet, doğru çizgileri çizmeye yarayan cetvel, dik açıları ölçmeye ve çizmeye yarayan gönye, yay veya çember çizmekte ve ölçmekte kullanılan pergel bu sanatın yardımcı malzemelerindendir. Farklı kalınlıktaki düz çizgileri cetvel yardımı ile çizmeye yarayan trilin de tezhip sanatının önemli malzemelerinden biridir *(Görsel 1.18)*. Bunun yanı sıra kalem, silgi, rapido kalemi, milimetrik kâğıt gibi malzemelerde kullanılmaktadır.

Etkinlik 4

10 dk.

Adı	*Tezhip Sanatında Kullanılan Malzemeler*
Amaç	*Tezhip sanatında kullanılan malzemeleri kullanım amaçlarına göre çözümleyebilme*

Yönerge: Tabloda verilen açıklamaların hangi malzemeyle ilgili olduklarını belirleyerek ilgili kutucuğa X koyunuz. (Açıklamalar birden fazla malzemeyle ilişkili olabilir.)

Açıklamalar	**Malzemeler**							
	Kâğıt	*Altın*	*Boya*	*Fırça*	*Mühre*	*Trilin*	*Gönye*	*Palet*
Altının sürüldükten sonra parlaması ve pürüzsüz hâle gelmesi için kullanılan malzemedir.								
Çizim sırasında ölçülü ve orantılı çizgiler oluşturmak için kullanılan malzemelerdir.								
Motif ve desenlerin renklendirilmesinde kullanılan malzemelerdir.								
Çeşitli terbiye aşamalarından geçerek kullanıma hazır hâle getirilen malzemedir.								
Boyaların karıştırılması ve yüzeye sürülmesinde kullanılan malzemelerdir.								

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	***Evet***	***Kısmen***	***Hayır***
1. Tezhip sanatında kullanılan malzemelerin kullanım amaçlarını bilirim.			
2. Tabloyu doğru bir şekilde doldurdum.			
3. Bu etkinlikle birlikte yeni şeyler öğrendim.			

Kontrol Noktası

Tezhip sanatında malzeme seçiminin önemiyle ilgili kısa ve etkileyici bir cümle yazınız.

.....

.....

Uygulama 3

Verilen deseni örneğe bakarak boyayınız.



1.3. TEMEL ÇİZİMLER

Konuya Başlarken

Çizgilerle başlayan bir yolculuk olan tezhip sanatında düzgün ve estetik bir çizime ulaşabilmek için tekrar eden alıştırmalar sizce neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tezhip sanatında çizim temel unsurdur. Çizgi alıştırmaları, el becerisini geliştirmek açısından büyük önem taşır. Bu alıştırmalarda yumuşaklık, estetik, denge, oran ve orantıya dikkat edilmediğinde desenler uyumsuz ve orantısız görünebilir. Çizgi çalışmaları, elin kontrolünü artırarak daha dengeli motiflerin oluşmasına katkı sağlar. Başlangıç aşamasında farklı yönlerde ve şekillerde çizgiler denenir. İnce uçlu kurşun kalemle yatay, dikey, yuvarlak, dalgalı ve kavisli çizgiler çizilir; bu çizgiler açıktan koyuya ya da koyudan açığa doğru uygulanabilir. Uyumlu yapılan çizimler ise desenlerde nüansların ortaya çıkmasını sağlar.

Nüans: Ayırtı. İnce ayrım. ("nüans", *Güncel Türkçe Sözlük*)

Etkinlik 5

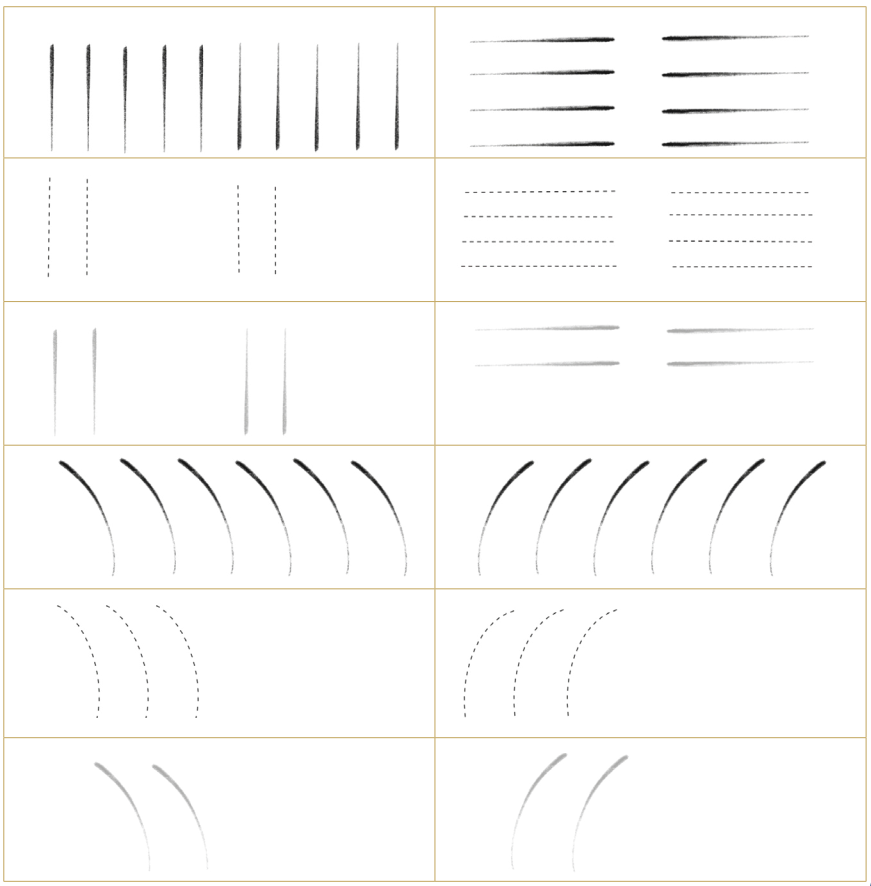
35 dk.

Adı	*Çizgi Alıştırmaları*
Amaç	*Temel çizimleri örneklere bakarak aslına uygun çizebilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

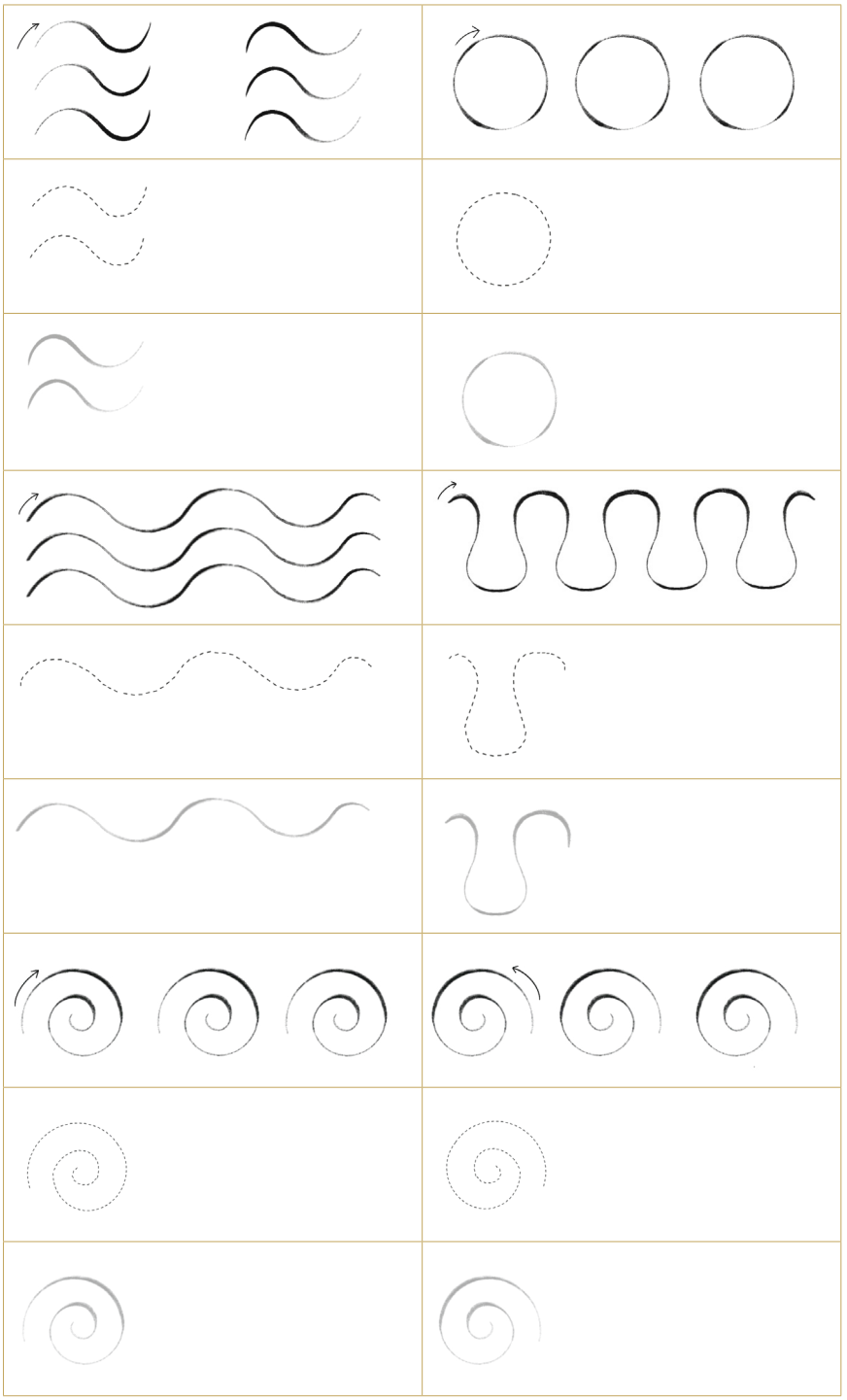
1. *Çizgileri elinizi kaldırmadan ok işareti yönünde noktalı yerlere ve kutu içindeki boşluklara uygulayınız.*
2. *Çizimlerinizi yaparken nüans hareketlerine dikkat ediniz.*

Not: Çalışmanız karekodda verilen kontrol listesi ile değerlendirilecektir. Çalışmaya başlamadan önce verilen ölçütleri inceleyiniz.



** Günlük en az 15-20 dakika temel çizgiler üzerinden el alıştırması yapın.*

** Uzun aralar vermek, yeniden başa dönmek demektir.*



Değerlendirme

Çalışmanız karekodda yer alan kontrol listesi ile değerlendirilecektir.

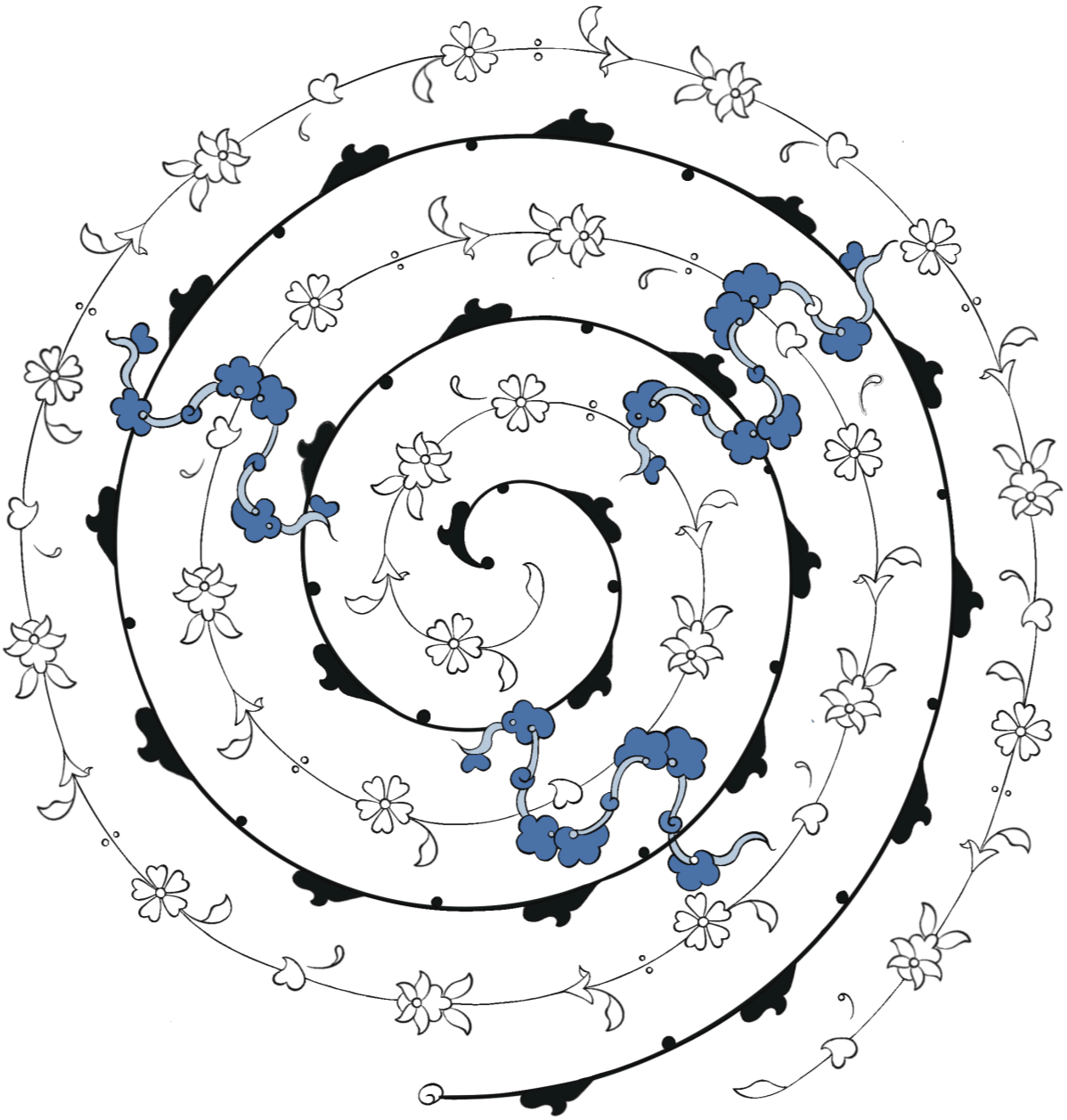
Kontrol Listesi

Kontrol Noktası

Tezhip sanatında çizgi ve motiflerin tekrar tekrar çizilmesinin sabır anlayışı üzerinde nasıl bir etkisi vardır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Uygulama 4

Verilen deseni boyayınız.



1.4. RENK BİLGİSİ

Konuya Başlarken



1. Renklerin duygu ve düşüncelerimiz üzerinde nasıl bir etkisi olabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Hangi renkler birbiriyle uyumludur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Işığın cisimlere çarptıktan sonra yansıyarak görme duyumuzda bıraktığı etkiye renk denir. Güneşli bir günde renklerin daha parlak ve daha canlı olmaları kapalı bir havada ise renklerin parlaklığını kaybetmeleri ve olduklarından daha koyu görünmeleri rengin ışığa bağlı olduğunun göstergesidir.[19]

Güneş ışığını bir prizmadan geçirince yedi renk grubu meydana gelir. Bu renkler sırasıyla kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert ve mor olarak ayrılır. Lacivert mavinin koyu tonudur. Bu nedenle ayrı bir renk olarak kabul edilmez.[20] Güneş ışığının meydana getirdiği bu altı rengi yağmurdan sonra oluşan gökkuşağında görebiliriz. Güneş ışığında var olan bu renkler, bir cismin üzerine denk geldiğinde o cisim bazı renkleri tutar; bazılarını ise yansıtır. Bu yansıyan ışık rengi cismin rengi olarak algılanır.

Renkler; özelliklerine göre ana-ara, sıcak-soğuk, zıt (kontrast)-tamamlayıcı olarak sınıflandırılır:[21]

> Bir renk, eğer onu çevreleyen renk açık renk ise, daha koyu görünür. Bir renk, eğer onu çevreleyen renk koyu renk ise daha açık görünür.
>
> [Jose M. Parramon, (Hoze M. Parramon) Resimde Renk ve Uygulanışı, 41]

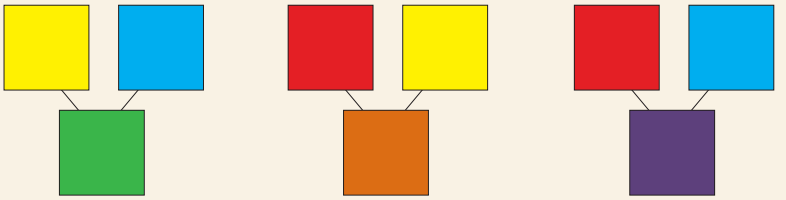
Ana renkler

Kırmızı, sarı ve mavi olmak üzere doğada saf olarak bulunan bu renkler ana renklerdir. Farklı oranlarda birbiri ile karıştırıldığında doğadaki birçok renk bulunabilir, bu renklere siyah ya da beyaz ilave edilmesi ile sonsuz renk tonu elde edilebilir.



Ara renkler

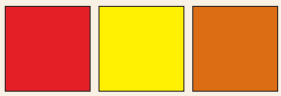
Ana renklerin birleşmesiyle ara renkler oluşur bu renkler, yeşil, turuncu ve mordur. İki ana rengin birbiri ile karıştırılmasıyla elde edilir.



Sarı + Mavi = Yeşil *Kırmızı + Sarı = Turuncu* *Kırmızı + Mavi = Mor*

Sıcak renkler

Kırmızı, sarı ve turuncudur. Bu renkler diğer renklere göre daha yakındaymış gibi görünür; bu nedenle de çabuk fark edilir. Sıcak renkler aynı zamanda insanda hareket ve canlılık hissi uyandırır.



Renk karıştırmalarında, soğuk bir renge sıcak renk katıldıkça bu rengin soğukluk etkisi gittikçe azalır. Sıcak bir renk, soğuk bir renkle karıştırıldığında sıcaklık etkisini kaybeder.

(bk. Hüseyin Kılıçkan, "Resim Bilgisi", 132)

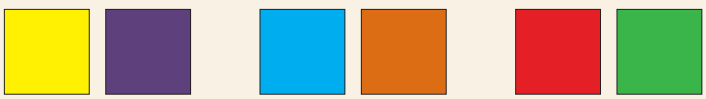
Soğuk renkler

Mavi, mor ve yeşildir. Sıcak renklere göre titreşimi az olan bu renkler gözü ikinci derecede etkiler ve bu renklerin insanda hüzün, ferahlık ve durgunluk gibi etkileri olabilir. Hava içindeki titreşimleri zayıf olduğundan resme derinlik katarak uzakta olma hissi uyandırır. Soğuk renkler, bu nedenle bulundukları mekânı daha geniş ve büyük gösterir.



Zıt (kontrast) ve tamamlayıcı renkler

İki ana rengin karışımından elde edilen ara renk karışıma girmeyen üçüncü ana rengin tamamlayıcısıdır. Bir ana rengin kontrastı mutlaka bir ara renktir. Kırmızı ile sarının karıştırılmasından elde edilen turuncu, karışıma girmeyen üçüncü ana rengin yani mavinin hem tamamlayıcısı hem de kontrastıdır. Bu durumda sarı-mor, mavi-turuncu ve kırmızı-yeşil hem kontrast hem de tamamlayıcı renklerdir.



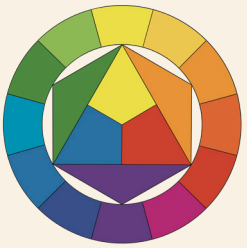
Nötr renkler

Bir cisim aldığı ışığı tamamen yansıtıyorsa beyaz, tamamen emiyorsa siyah olarak görünür. Siyah ve beyaz, renk olarak kabul edilmezler. Renk çemberinde belirli bir yere sahip olmayan ve genellikle diğer renklerle uyumlu bir şekilde kullanılan tonlardır. Bir renge siyah eklenirse o rengin mat ve koyu tonu, beyaz eklenirse pastel ve açık tonu elde edilir.



Renk çemberi

Bir çember etrafında, renklerin düzenli bir şekilde dizilmesiyle oluşturulan görsel araca renk çemberi denir. Renk çemberi renk ailelerini tanımaya, renklerin birbirleriyle olan ilişkilerini, renk uyumlarını anlamaya yardımcı olan bir görseldir.



İki rengin farklı tonları yan yana gelirse, her iki rengin de değeri artar; açık renk daha açık ve koyu renk daha koyu görünür.

(Jose M. Parramon, *Resimde Renk ve Uygulanışı*, 42)

Renk skalası: Renklerin belirli bir sıraya göre düzenlendiği renk çubuğudur *(Görsel 1.19).*



Görsel 1.19
Renk skalası

Ton: Bir rengin siyah ve beyaz ile karıştırılmasıyla elde edilen, açıklık-koyuluk derecesidir *(Görsel 1.20).*



Görsel 1.20
Sarının ton değeri skalası



Renk armonisi: Renklerin birbiriyle olan uyumuna renk armonisi denir. Renk armonileri tek rengin tonlarından, birbirini tamamlayıcı yakın ve zıt renklerin uyumundan oluşur[22] *(Görsel 1.21).*

Görsel 1.21
Renkler ve armoni

Uygulama 5

Verilen şablonlara seçtiğiniz iki rengin ton değeri skalasını oluşturunuz.

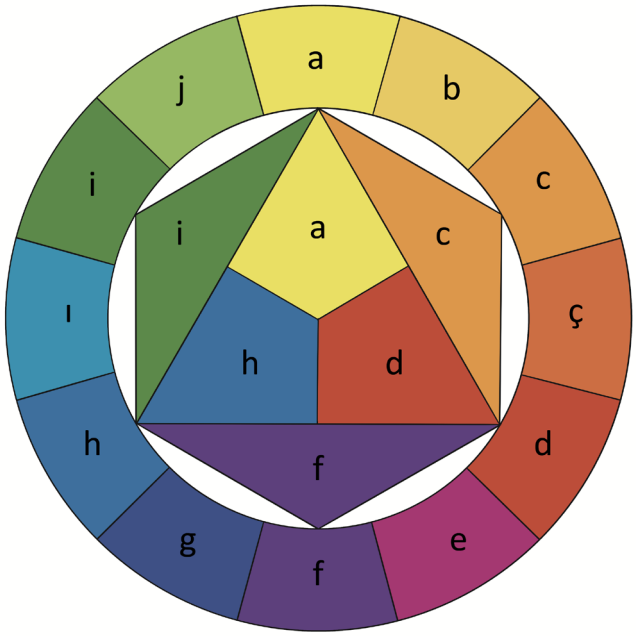
Etkinlik 6

10 dk.

Adı	*Renk Çemberi*
Amaç	*Renkleri özelliklerine göre sınıflandırabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Renk çemberini dikkatli bir şekilde inceleyiniz.*
2. *Renk çemberi üzerindeki harfleri kullanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla soru için kullanabilirsiniz.*



1. *Ana renkler hangileridir?*	.....
2. *Ara renkler hangileridir?*	.....
3. *Sıcak renkler hangileridir?*	.....
4. *Soğuk renkler hangileridir?*	.....
5. *Zıt renkler hangileridir?*	.....
6. *Kırmızının tamamlayıcı renkleri hangileridir?*	.....
7. *Sarının tamamlayıcı renkleri hangileridir?*	.....
8. *Mavinin tamamlayıcı renkleri hangileridir?*	.....

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	***Evet***	***Kısmen***	***Hayır***
1. *Çemberde ana ve ara renkleri bulabildim.*			
2. *Çemberde yer alan sıcak ve soğuk renkleri tespit ettim.*			
3. *Renklerin tamamlayıcısı olan renkleri söyleyebilirim.*			

Tezhipte Renk

Renk insanlar üzerinde derin etkilere sahip estetik ve duygusal bir unsur olarak kabul edilmektedir.[23] Renklerin uyumu, zıtlığı ve ton farkları görsel beğenimizi etkiler. Birbirine uyumlu renkler göze hoş gelir ve bütünlük hissi verir. Zıt renkler ise dikkati çeker ve görüntüyü daha canlı gösterir. Bu nedenle renkler, bir eserin ya da mekânın hem görünüşünü hem de bizde bıraktığı duyguyu belirleyebilir.

Kâinatın süsü olan renkler, tarih boyunca sanat ve kültürde bir ifade aracı olduğu gibi insanların düşüncelerini açıklamada da simge olarak kullanılmıştır.[24] Renkler, sadece estetik birer araç değil; aynı zamanda dinî, kültürel ve sembolik anlamlar taşıyan önemli unsurlardır. Sanatçının sanatsal bakış açısını, dinî inançları ve kültürel mirası yansıtarak eserin derinliğini ve anlamını artırır. Bu yüzden tezhip sanatında renklerin seçimi son derece önemli bir role sahiptir.[25]

Tezhip sanatında renklerin sembolik anlamları vardır. Tezhip mavisi sonsuzluğu, altın ise güneşi simgeler.[26] Tezhipte, kullanılan renkler metnin içeriğiyle de ilişkilidir. Mushaf bezemesinde sade ve huzur veren renkler kullanılırken padişah tuğralarında ise canlı ve dikkat çekici renkler tercih edilir.

Uygurlar kitap süslemelerinde zemin mavi olup kırmızı, beyaz, altın yaldız, erguvan rengi, açık ve koyu yeşil renkler tercih etmişlerdir.[27] MS 8-10. yüzyıllar arasına tarihlenen parşömen yapraklı Kur'an nüshaları yatay olarak tasarlanmıştır ve ilk iki veya sondaki iki yaprakları altın, yeşil, az kırmızı ile renklendirilmiştir.[28]

Selçuklu Dönemi'nde renklendirmede genellikle altın hâkimdir. Zeminlerde altın, motiflerde lacivert, koyu mavi, kiremit rengi, yeşil, kahve rengi, hâki, sarı ve pembe, mor ve beyaz renkler kullanılırken konturlar pembe ve siyah ile yapılmıştır[29] *Görsel 1.22).*



Görsel 1.22
Altın zeminli zahriye sayfası kesiti

Osmanlı Devleti'nde, Fatih Sultan Mehmed Dönemi tezhiplerinde renkler çok parlak ve nettir. Zeminlerde lacivert ve altının uyumu dikkati çeker *(Görsel 1.23).* Beyaz ve yeşil dönemin karakteristik rengidir. Bunlardan başka kırmızı, siyah, pembe ve mavi tonları kullanılır.[30]

Klasik Dönem'de zeminde farklı ton ve renklerde altınla birlikte lacivert yer alırken diğer renklere daha az yer verilmiştir. Motiflerde beyaz, turuncu, pembe, sarı, bordo kırmızı, mavi, yeşil renkler ve tonları kullanılmıştır. Motiflerin kenar çizgilerinde turuncu, yeşil, bordo, koyu pembe gibi çiçeklerin koyu tonları ya da siyah ve kahverengi vardır.[31]

Barok ve Rokoko Dönemi'nde ise çiçekler doğadaki görüntüsüne oldukça yakın, gerçek rengi ve tüm özellikleriyle resmedilmiştir. Renkler doğada var olduğu gibi kullanılarak klasik tezhipte görülmeyen canlılıkta renklendirilmiştir.[32] Bunun yanında altın da bolca kullanılarak eserlere çok renklilik kazandırılmıştır. Zeminde lacivert yerine siyah renk daha çok tercih edilmiştir.[33]



Görsel 1.23 ▶
Lacivert ve altın renklerle bezenmiş tezhip eseri

Etkinlik 7

10 dk.

Adı	*Bir Sanat Eseri Yorumluyorum*
Amaç	*Renk ve estetik algı ilişkisini fark edebilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Verilen görseli inceleyiniz.*
2. *Tezhip eserinde kullanılan renk tercihi, kullanımı ve uyumu hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.*

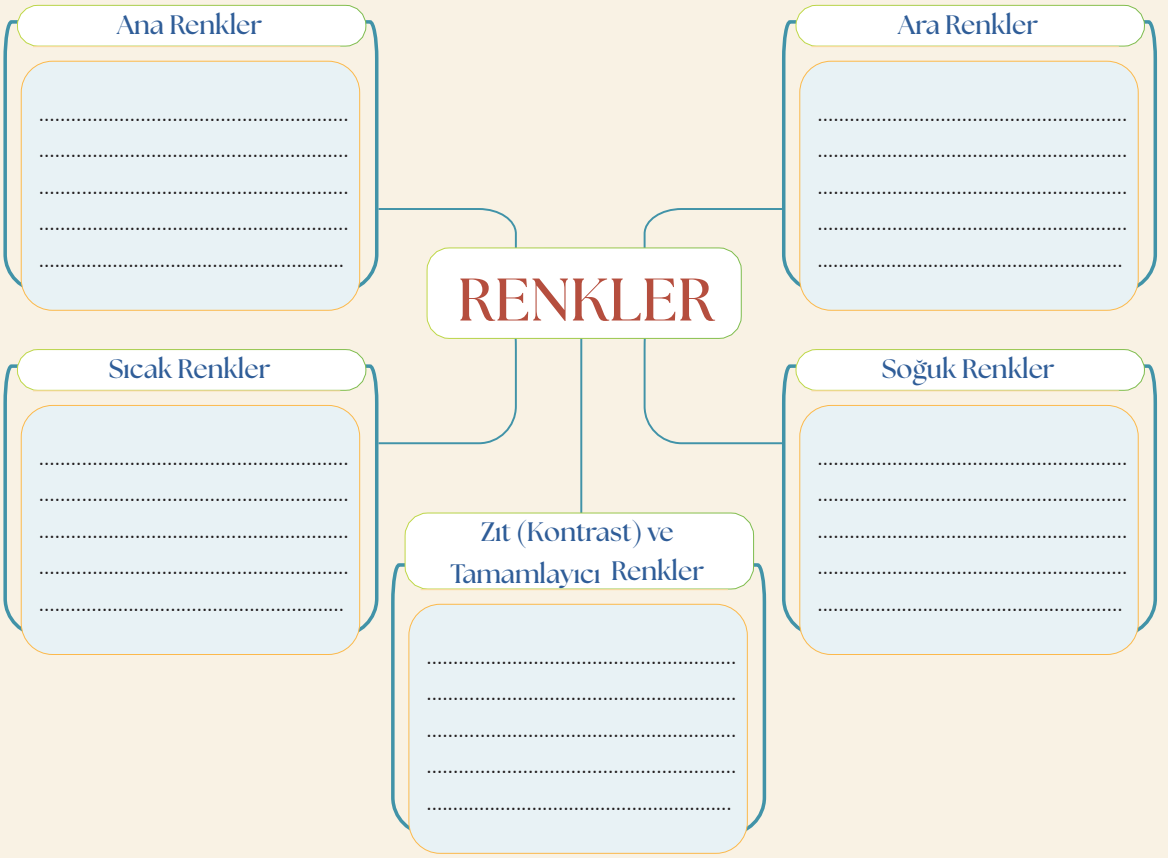


Görsel 1.24
Sure başı tezhibi

Değerlendirme
Arkadaşlarınızın düşüncelerine katılma durumunuzu evet-hayır kartları kullanarak değerlendiriniz.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki bilgi haritasında boş bırakılan alanları doldurunuz.



Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç	**Görev**
Tezhip sanatının tanımı ve tarihi hakkında bilgi toplayabilme, tezhip sanatında kullanılan malzemeleri kullanım amaçlarına göre çözümleyebilme, temel çizimleri örneklere bakarak aslına uygun çizebilme ve renkleri özelliklerine göre sınıflandırabilme	Tezhip sanatının tanımı, kısa tarihi, tezhip sanatında kullanılan malzemeler, renk bilgisi ve temel çizimlerin yer aldığı bir bilgi görseli hazırlama
Beceriler • Temel Beceriler • Çözümleme • Sınıflandırma • Bilgi Toplama	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 35 dk.

Yönerge

Uygulama adımlarını takip ederek performans görevini tamamlayınız.

1. Üçer kişilik gruplar oluşturunuz.
2. Grup arkadaşlarınızla birlikte "Tezhibin tanımı ve tarihi, tezhip sanatında kullanılan malzemeler ve renk bilgisi" ile ilgili özet bilgileri ve "temel çizimleri" içeren bir bilgi görseli hazırlayınız.
3. Hazırladığınız bilgi görselini sınıfta sununuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma öz değerlendirme formu ve karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öz Değerlendirme Formu

Sevgili öğrenciler, bu form performans görevini tamamlama sürecinde kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği "X" ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Bilgi görselimde tezhip sanatının tanımı ve tarihi ile ilgili bilgilere yer verdim.			
2. Çalışmamda tezhip sanatında kullanılan malzemelerden bahsettim.			
3. Bilgi görselimde renklerle ilgili bilgilere yer verdim.			
4. Çalışmamda temel çizimler yer aldı.			
5. Bilgi görselimi hazırlarken dikkat çekici olmasına dikkat ettim.			
6. Çalışmamı sınıfta sunarken sıkıcı olmamaya özen gösterdim.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıda verilen 1-9. ifadelerin başına ilgili olduğu kavrama ait harfi yazarak açıklamalarla kavramları eşleştiriniz.

		Açıklamalar
(....)	**1.**	Kitap ve levhalarda tezhiple bir arada kullanılan yazı sanatı
(....)	**2.**	Desen çiziminde kullanılan, yarı ışık geçiren kâğıt
(....)	**3.**	Cisme çarpan ışığın gözde bıraktığı etki
(....)	**4.**	Bezeme sanatının tekrarlanan en küçük ve temel ögesi.
(....)	**5.**	İnsanda güzellik duygusu uyandıran, güzelliğin insan üzerindeki etkilerini konu alan güzellik bilimi
(....)	**6.**	Sanatkârın eğitimini tamamlayarak sanatını yapabilecek seviyeye geldiğini gösteren diploma niteliğindeki belge
(....)	**7.**	Osmanlı'nın son döneminde açılan sanat eğitimi kurumu
(....)	**8.**	Bezenme amacıyla kullanılan kağıdın belirli yöntemlerle terbiyelenme işlemi
(....)	**9.**	İki renk arasındaki değer farkını ifade eden renklerin açıklık koyuluk derecesi

Kavramlar	
a)	İcazetname
b)	Hüsnühat
c)	Ton
ç)	Renk çemberi
d)	Eskiz kâğıdı
e)	Renk
f)	Aharlama
g)	Mühre
ğ)	Estetik
h)	Medresetül Hattatin
ı)	Motif

Aşağıdaki kutucuklarda tezhip sanatıyla ilgili bazı kavramlar verilmiştir. 10-12. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

a nüans	b tuğra	c gönye
ç trilin	d palet	e kitap
f çizgi	g levha	ğ fırça

10. Hangileri tezhipte kullanılan malzemelerdendir?

11. Hangileri temel çizim kavramları ile ilişkilidir?

12. Hangileri tezhip sanatının uygulama alanlarındandır?

Aşağıdaki 13-16. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

13. Tezhip sanatçısının geçtiği eğitim sürecini düşünerek hangi kişisel özelliklere sahip olması gerektiğini yorumlayınız.

14. Tezhip sanatının Kur'an-ı Kerim'in bezenmesinde nasıl bir rol oynadığını açıklayınız.

15. Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde tezhip sanatının gelişimini ve Osmanlı kültür hayatına etkilerini açıklayınız.

16. Tezhip sanatına verilen devlet desteği bu sanatın gelişimini nasıl etkilemiş olabilir? Yorumlayınız.

Aşağıdaki 17-21. cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

(mühre, müzehhip, Uygur, Selçuklu, sanat, tezhip, minyatür)

17. Bir süsleme sanatı olan ..... yazma kitap ve levhaların bezenmesinde altın ve su bazlı boyalar kullanılarak yapılır.

18. Tezhip sanatını icra eden erkek sanatkâra ..... denir.

19. İnsanın duygu ve düşüncelerini estetik bir biçimde ifade etmesine ..... denir.

20. Altını parlatmak için kullanılan malzemeye ..... denir.

21. Tezhip sanatında ilk motif örnekleri ..... Türklerinde görülmektedir.

Aşağıdaki 22-23. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

I. Tezhip sanatında çizgi, sadece süsleme aşamasında kullanılır.

II. Tezhip eğitimine başlamadan önce bolca çizgi alıştırmaları yapmak gerekir.

III. Nüans, çizgilerde ton geçişlerinin uyumlu bir şekilde yapılmasıdır.

22. Tezhip sanatında temel çizimlerle ilgili verilen ifadelerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) II ve III
E) I, II ve III

23. Tezhipte renk ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Renkler arasındaki uyum, eserde bütünlük sağlar.

B) Tezhip sanatında renklerin sembolik anlamları vardır.

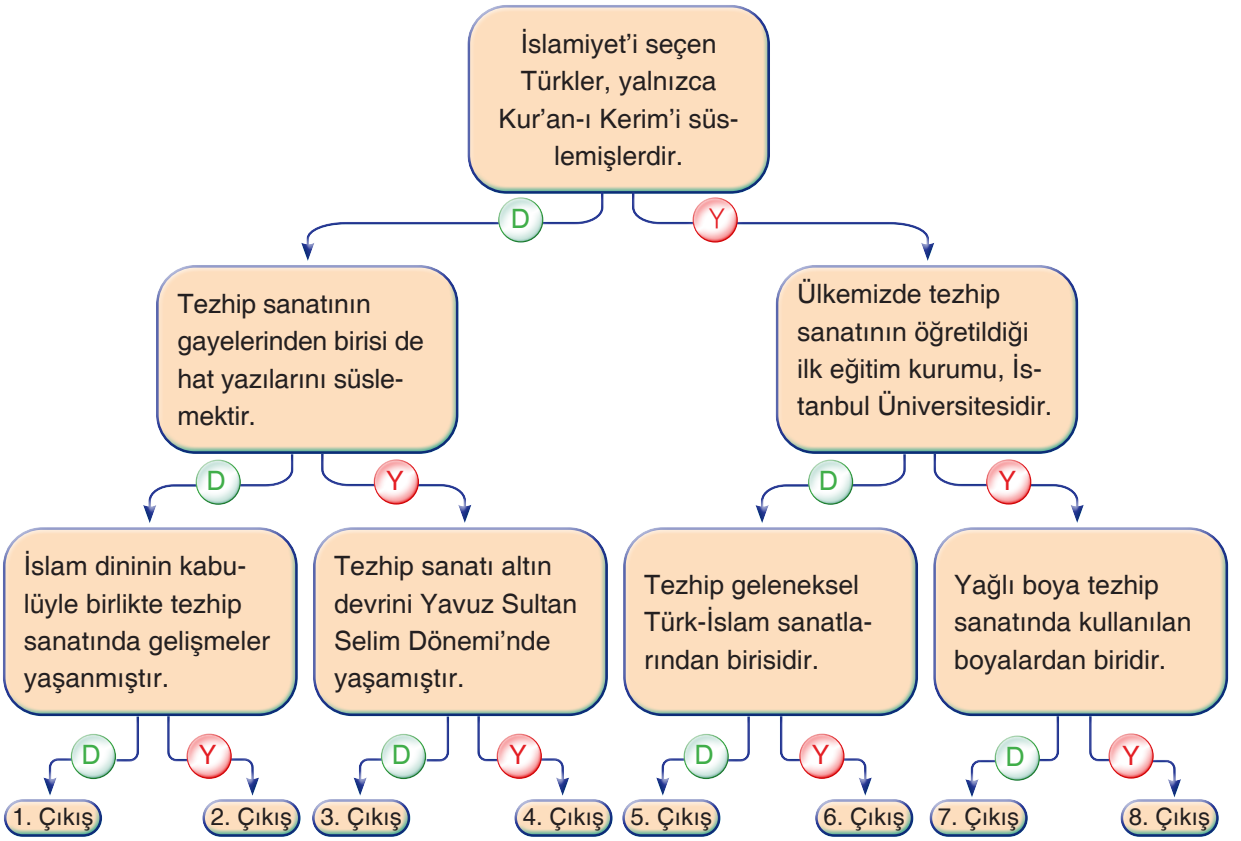
C) Tezhip mavisi sonsuzluğu simgeler.

D) Zıt renkler dikkat çeker görüntüyü daha canlı gösterir.

E) Renkler sadece moda ve tasarımda önemlidir.

24. soruyu aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaca göre cevaplayınız.

24. Aşağıdaki verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.



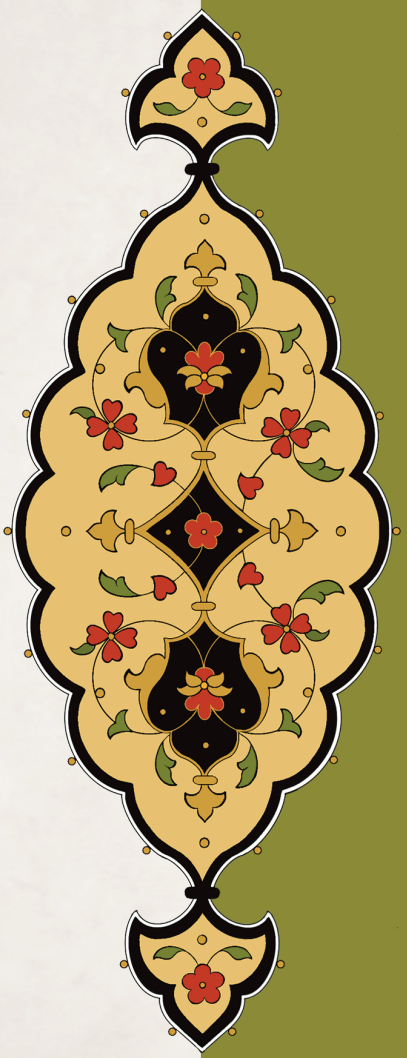
Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Birol, “Tezhip’’, 41/61; Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*,1.
2 bk. Koç, *İslam Estetiği*, 154-157.
3 bk. Ertunç, “Geleneksel Sanatlarda Eğitim Modeli ve İcazet Geleneği’’, 17/477- 488.
4 bk. Duran, “Tezhip”, 41/63; Koç, *İslam Estetiği*, 162-164.
5 bk. Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 1.
6 bk. Üçer, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı’’, 23., Derman, “Tezhip”, 41/65.
7 bk. Derman, “Tezhip”, 41/65; Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 3; Kara, *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*, 60-61.
8 bk. Derman, “Tezhip”, 41/65.
9 bk. Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 5-7.
10 bk. Üçer, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı”, 24-25; Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 5-7.
11 bk. Üçer, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı”, 25.
12 bk. Günbaz, “Tezhip Sanatında Altın’ın Kullanımı”, 4.
13 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 177.
14 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 177.
15 bk. Üçer, *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*,15.
16 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 182.
17 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 182.
18 bk. Üçer, *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*, 17.
19 bk. Kılıçkan, *Resim Bilgisi*, 129.
20 bk. Kılıçkan, *Resim Bilgisi,* 129.
21 Kılıçkan, “Resim Bilgisi”, 130-132.
22 bk. Çağlarca, *Renk ve Armoni Kuralları*, 30.
23 bk. Bozdemir, *Renklerin Dünyası*, 174.
24 Mazlum, “Rengin Kültürel Çağrışımları”, 126.
25 Akyüz, “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Renklerin Dili”, 374-376.
26 bk. Üçer, “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı”, 23.
27 Yılmaz, “İstanbul Atatürk Kitaplığında Bulunan Bazı Tezhipli Yazma Eserlerin Tahlili’’, 11.
28 bk. Tanındı, Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı, 243.
29 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 42.
30 Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 47.
31 Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 48.
32 Tüfekçi, “Türk Tezhip Sanatında Rokoko Etkisi”, 20.
33 Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 53.

2.
ÜNİTE

MOTİFLER



2.1. Bitkisel Motifler
2.2. Hayvansal Motifler
2.3. Diğer Motifler

▶Anahtar kavramlar

- bulut
- hatayi
- motif
- penç
- rumi

▶Bu ünitede sizlerden

- motifleri özelliklerine göre sınıflandırabilmeniz,
- motif örneklerine bakarak bunları aslına uygun çizebilmeniz

beklenmektedir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu karekodu



Üniteye Başlarken

Tezhip sanatındaki desenleri günlük yaşamın birçok alanında görürüz. Mushaf kapaklarında, çeşitli kumaşlarda, duvar kâğıtlarında, fincan veya tabaklarda, süs eşyalarında ya da mimari bir yapıda karşımıza çıkan bu desenlerle tezhip eserlerindeki motif ve desenler arasında benzerlikler vardır. Yapraklar, çiçekler veya geometrik desenler hatta hayvan figürleri ile bezenmiş pek çok nesne ile karşılaşabiliriz.

Çevrenizde bu motif ve desenlere benzer örnekler var mı? Bu örnekleri inceleyerek görüşlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1. BİTKİSEL MOTİFLER

Konuya Başlarken



Görsel 2.1
Muhibbi Divanı'na ait sayfalar

1. Motif kavramı hakkında neler biliyorsunuz?
2. Verilen tezhip eserlerindeki motiflerin şekil, renk ve düzen açısından gerçek yaprak ve çiçekler-le benzerlik ve farklılıklarını kıyaslayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

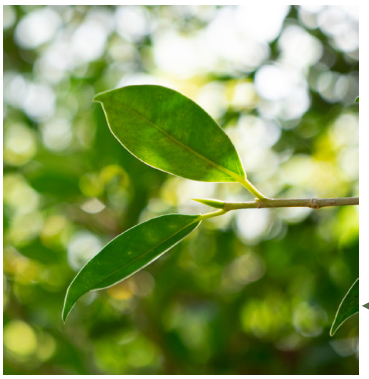
Bir bezeme sanatı olan tezhibin temelinde motifler yer alır. Sanatkâr bir motif tasarlarken seçtiği modelin temel çizgilerini ve bu çizgilerle oluşan deseni koruyarak onu hayalinde şekillendirdiği gibi yeniden çizer. Bu şekilde, modelin gerçek görüntüsü sanatkârın hayal gücüyle yeniden yorumlanır ve bir motif hâline gelir.Bu anlayışla yapılan çizimlere "üsluplaştırma", "üsluba çekme" ya da "stilize etme" denir.[1]

Çiçeklerden üsluplaştırılan motiflere bitkisel motifler, hayvanların bacak, kanat ve bedenlerinin üsluplaştırılmasıyla oluşan motiflere hayvansal motifler denir.[2] Bunların dışında bulut, çintemani ve geometrik diye adlandırılan motifler de vardır.[3]

Bitkisel motifler Osmanlı Dönemi'nde hatayi grubu adı altında toplanmıştır. Bu motifler yaprak, penç, goncagül, hatayi, yarı üsluplaştırılmış ve natüralist çiçekler olmak üzere kendi içlerinde de gruplara ayrılırlar.[4]

Yaprak

Doğadaki yaprakların üsluplaştırılmasıyla oluşan bu motif, tezhip sanatının temel motiflerindendir *(Görsel 2.2).* Yaprak motifleri çiçeklere göre daha az üsluplaştırılmıştır. Sade, dişli, dilimli, katlanmış ve kıvrımlı gibi farklı biçimlerde karşımıza çıkan bu motifler, ana desenleri tamamlamak, boşlukları doldurmak ve kompozisyona hareket kazandırmak amacıyla kullanılır[5] *(Görsel 2.3).*



Görsel 2.2
Yaprak, bitkisel kaynaklı motiflerin temelidir.



Görsel 2.3
Muhibbi Divanı'ndan bir kesit

Yaprak Çeşitleri

Sade yaprak	Dişli yaprak	Dilimli yaprak	Ortadan katlı yaprak	Kıvrımlı yaprak
				

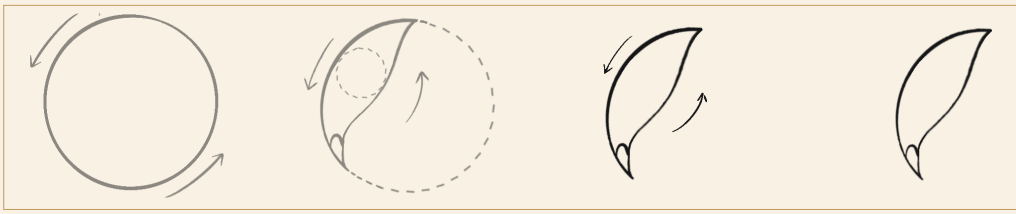
Motif çiziminde aşağıda yer alan malzemeler kullanılır.

- A4 eskiz kâğıdı
- A4 kâğıdı
- ince uçlu kurşun kalem
- hamur silgi
- kalemtıraş
- daire şablonlu cetvel
- pergel

Sap çıkması, iç içe veya yan yana yerleştirilmiş budakları sembolize eden küçük boy yaprak filizidir. Desen içinde sıkça rastlanan sap çıkmaları, uzun sapları kapatmak, sapların kesişme noktalarını gizlemek ya da desen içindeki boşlukları doldurmak için kullanılır. Salyangoz motifi ise dallar üzerinde salyangoza benzeyen kıvrımlarla çizilen bir motiftir.[6]

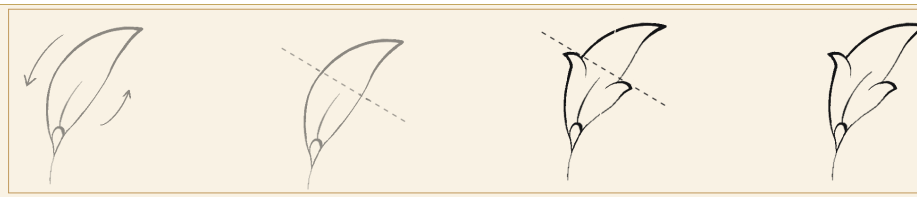
Sap çıkması	Salyangoz
	

Sade Yaprak Çizim Aşamaları



1. Şekildeki gibi bir daire çizilir.
2. Dairenin içine sade yaprak formuna uygun, sağa eğik ve tekli yaprak hatları hafifçe çizilir.
3. Tonlamalı (nüanslı) çizimle yaprak oluşturulur.
4. Çizim düzgün olana kadar aynı işlem tekrar edilir.

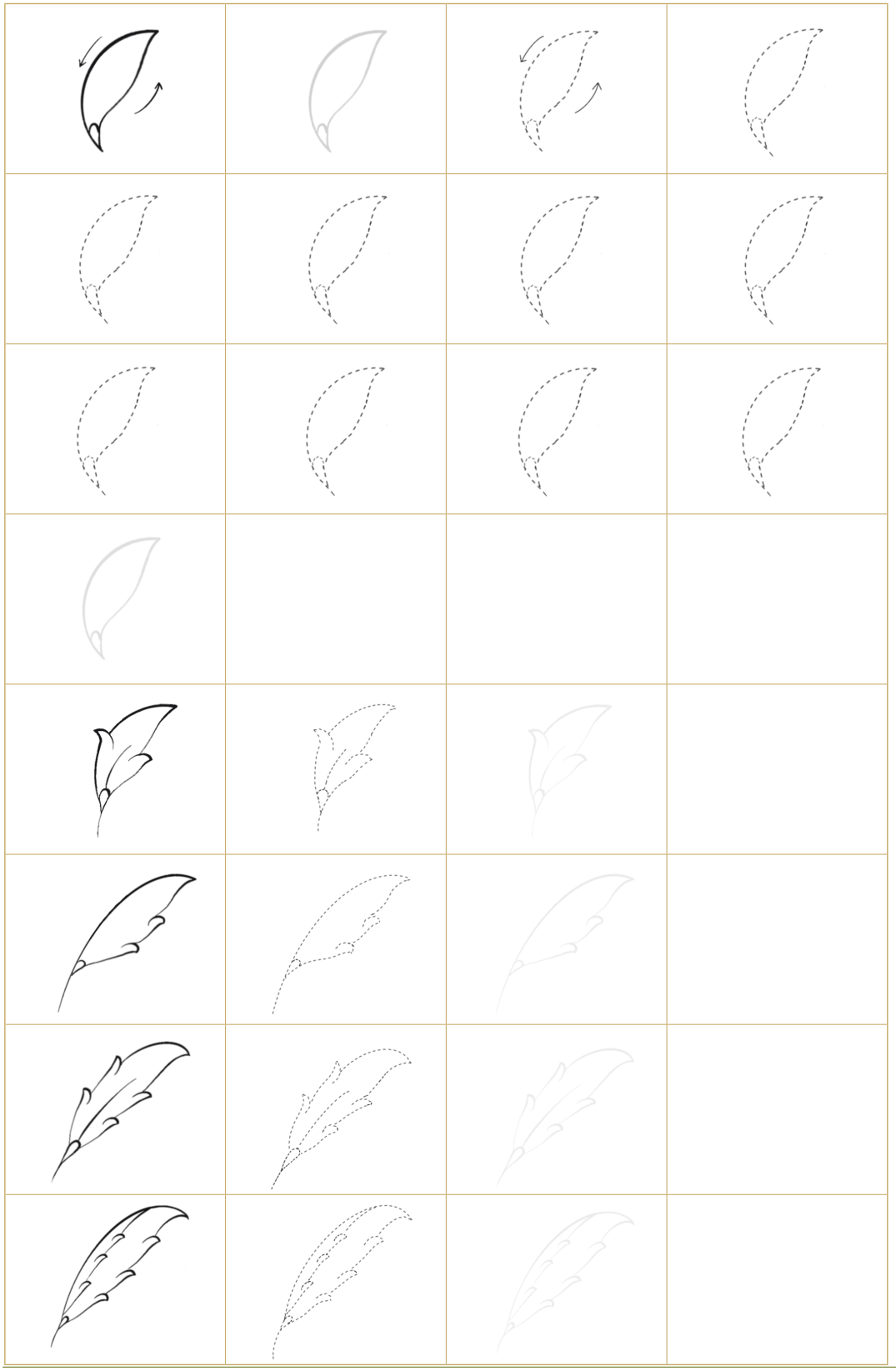
Dişli Yaprak Çizim Aşamaları



1. Sade yaprak ana hatlarıyla (kanaviçe) çizilir.
2. Sade yaprak şekildeki gibi bir yardımcı çizgiyle ortadan iki eşit parçaya bölünür.
3. Ortadaki bölme çizgisinin altında ve yaprağın dış çizgisinden dışarı doğru küçük yaprak formunda diş çizilir.
4. Kanaviçelerin üzerinden yaprağın asıl çizgileri çizilir.

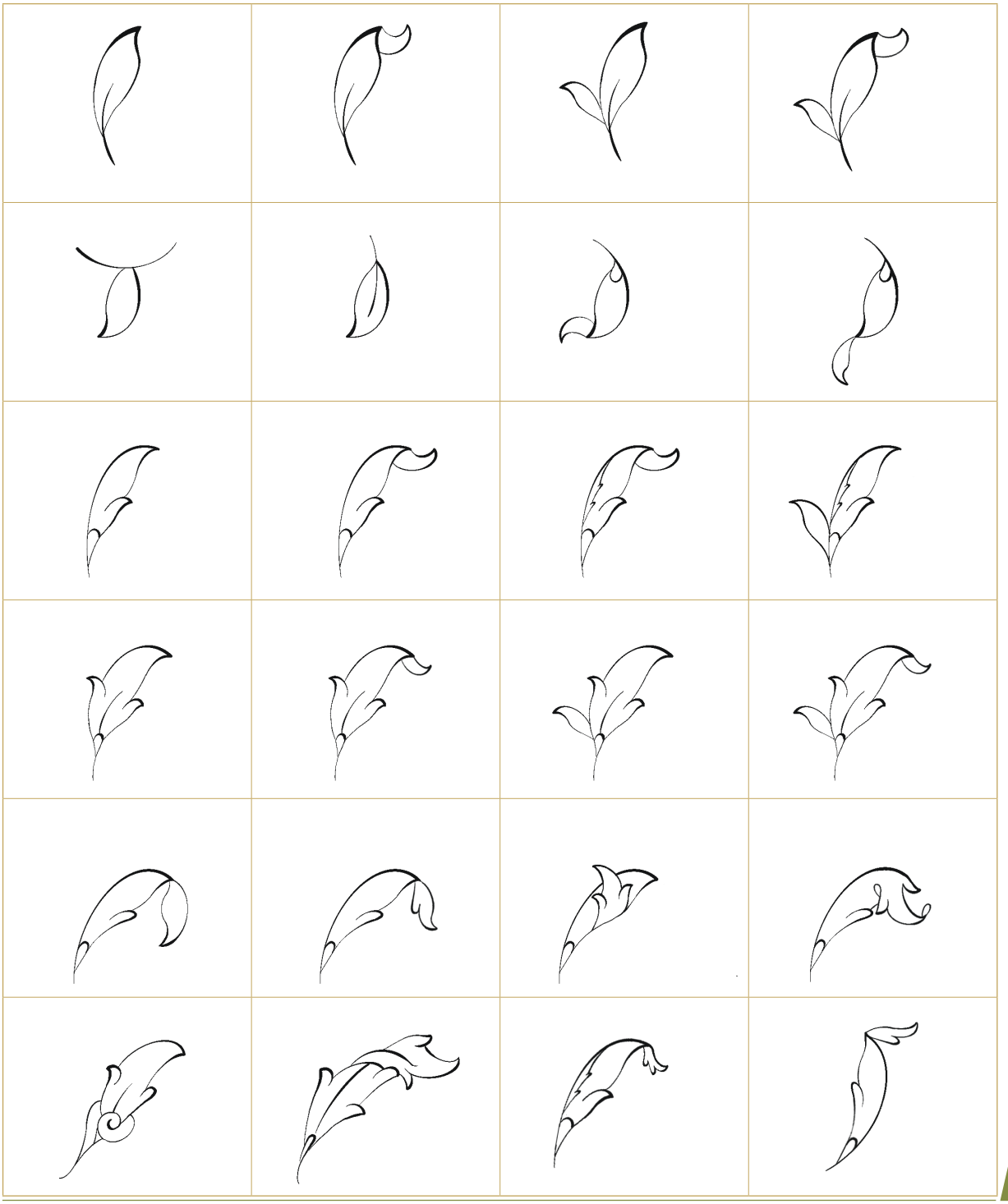
Tezhip Atölyesi 1

Verilen yaprak örneklerini inceleyiniz. Çizgileri ok işareti yönünde uygulayınız. Çizimlerinizi yaparken nüans hareketlerine dikkat ediniz.



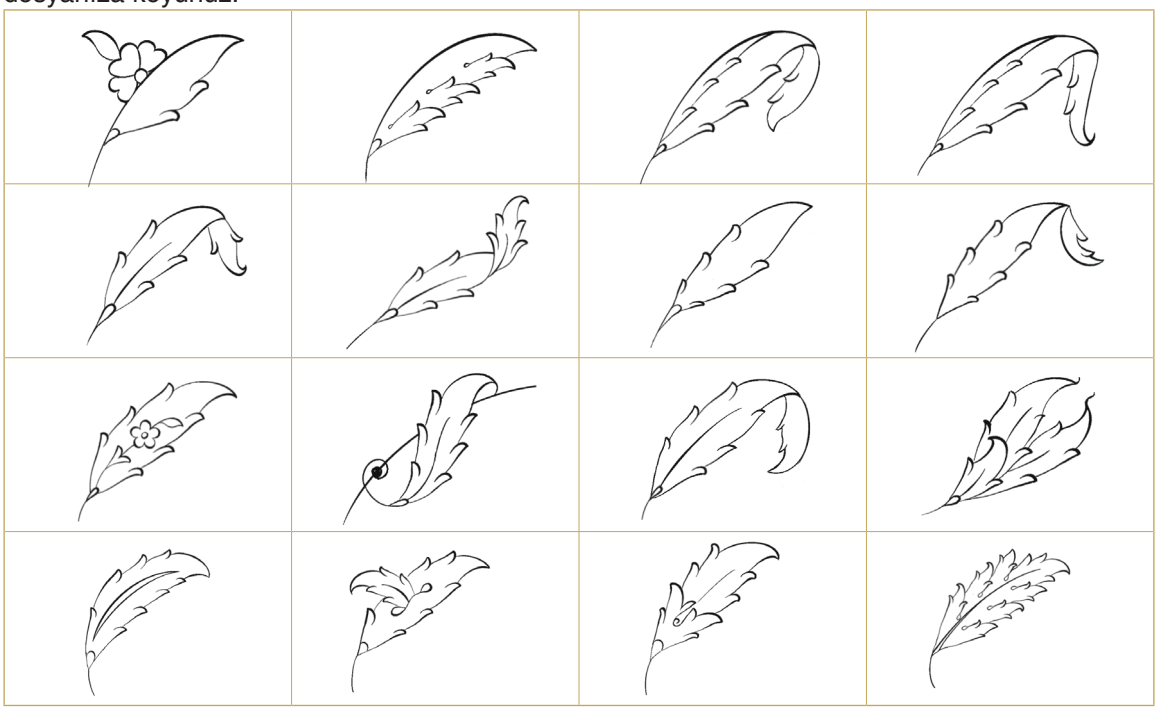
Tezhip Atölyesi 2

Yaprak motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Tezhip Atölyesi 3

Yaprak motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Tezhip Atölyesi 4

Sap çıkması ve salyangoz motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Penç



Görsel 2.4
Bir çiçeğin üstten görünümü

Penç, bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün üsluplaştırılarak çizilmesiyle elde edilen motiftir *(Görsel 2.4)*. Ana formu daire olan motifin merkezinde, çiçeğin sapının bağlandığı küçük yuvarlak bir göbek kısmı ve etrafında taç yapraklar yer alır. Desen içinde birbirinden farklı büyüklüklerde yer alabilen penç, tezhipte hem ana motif hem de yardımcı motif olarak kullanılmaktadır. Penç motifi, sade ve katmerli olarak iki çeşittir. Sade penç, genellikle az yapraklı olan ve fazla ayrıntıya sahip olmayan motiftir. Aynı merkezli birkaç daire çizilerek oluşturulan katmerli penç ise desenin hem doldurulması hem de zenginleştirilerek güzelleşmesini sağlar *(Görsel 2.5)*. Penç motiflerinin en önemli kullanım yerlerinden biri, simetrik olarak hazırlanan desenlerin merkezinde kullanılmasıdır. Desenlerin merkezlerinde yer alan pençler, desenin kurulmasında kilit bir rol oynar.

Penç motifini oluşturan yapraklar aynı yöne doğru hareket ederse bu pençler çarkıfelek olarak adlandırılır[7] *(Görsel 2.6)*.



Görsel 2.5
Çini üzerinde sade ve katmerli penç motifleri

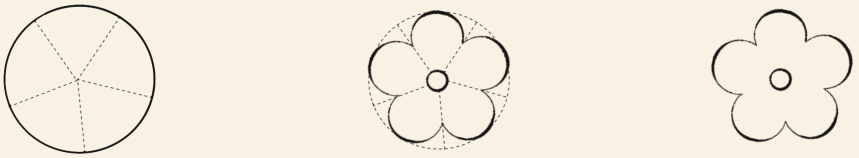


Görsel 2.6
Çarkıfelek penç

Penç Çeşitleri

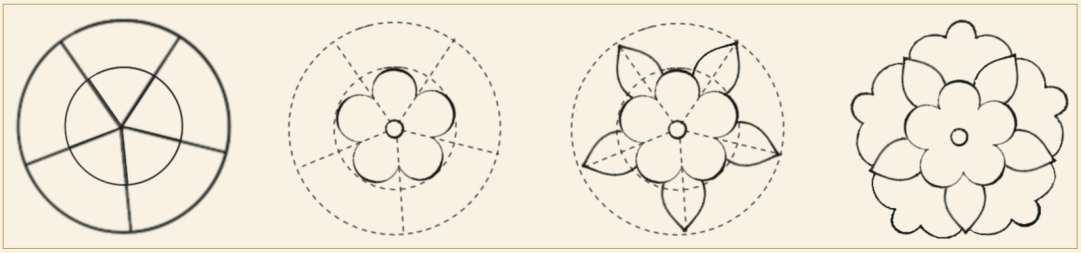
Sade penç	Katmerli penç	Çarkıfelek
		

Sade Penç Çizim Aşamaları



1. Motifin sınırlarını belirleyecek bir daire çizilir.
2. Kaç yapraklı penç motifi oluşturmak isteniyorsa çember o sayıda eşit parçaya bölünür.
3. Her bölüme, eşit ölçülerde taç yaprakları çizilir.
4. Yardımcı çizgiler silinerek ana motif oluşur.

Katmerli Penç Çizim Aşamaları



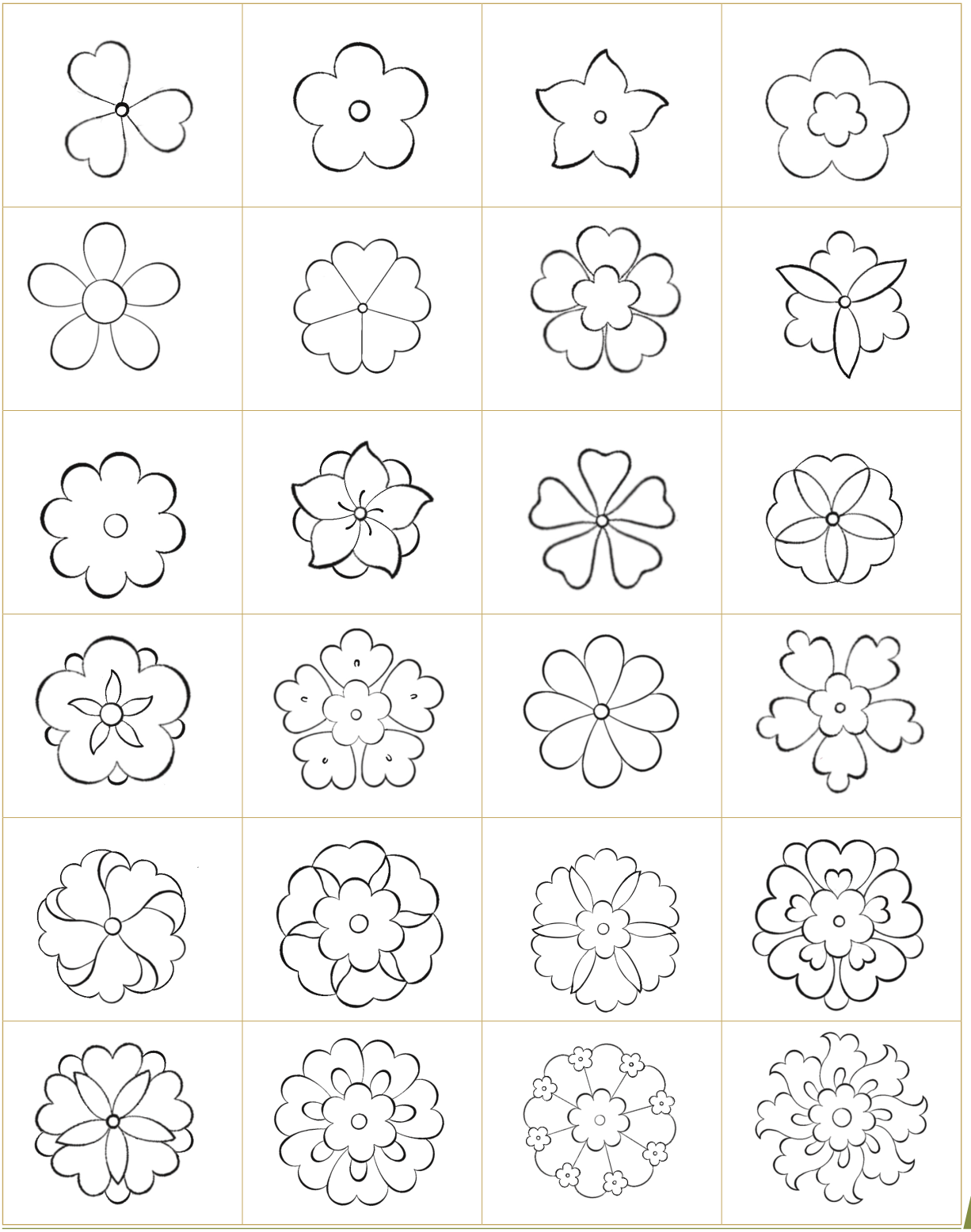
1. Şekildeki gibi motifin sınırlarını belirleyecek aynı merkeze sahip en az iki daire çizilir.
2. Kaç yapraklı penç motifi oluşturmak isteniyorsa çember o sayıda eşit parçaya bölünür ve içteki daireye taç yaprakları çizilir.
3. İkinci kademeye, eşit ölçülerde taç yaprakları çizilir.
4. Yardımcı çizgiler silinerek ana motif oluşur.

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

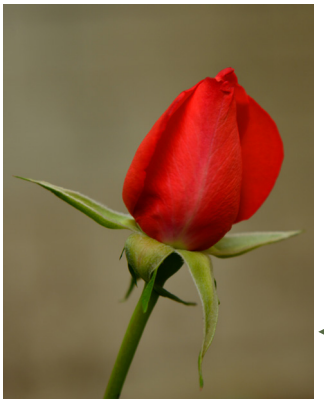
Tezhip Atölyesi 5

Penç motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Goncagül

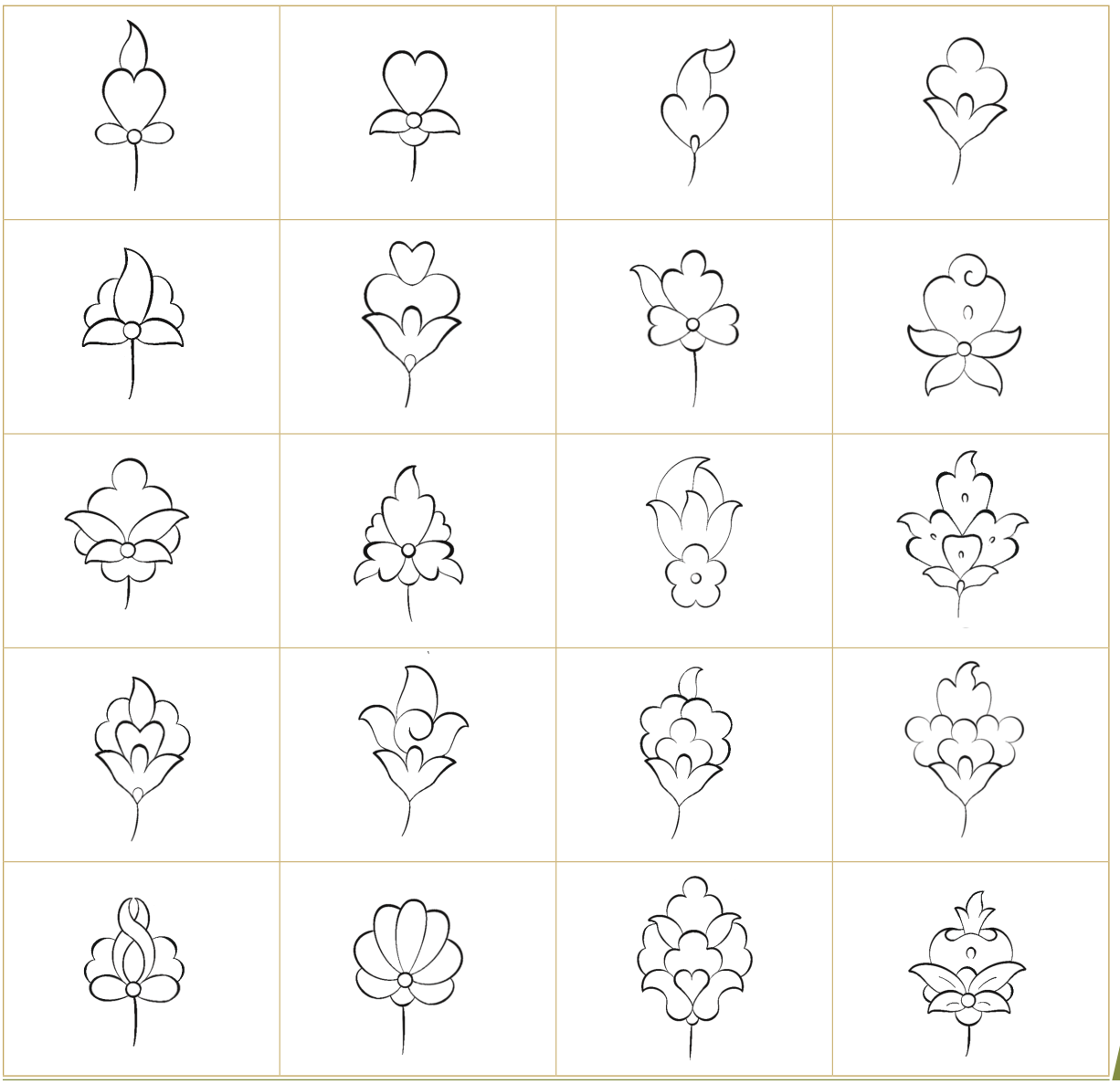
Goncagül motifi bir çiçeğin boyuna kesitinin tezhip üslubu ile çizilmesidir. Bu motif tam açılmamış bütün çiçeklerin tomurcuklarıdır *(Görsel 2.7)*. Goncagül motifinde tohum kısmı ya hiç görülmez ya da kısmen görülebilir. Taç yaprakları ve çanak kısmı bellidir. Meşime (tohum kesesi) ve tohumlar belirgin çizilirse bu çiçek olgunlaşmış sayılır ve hatayi motifi olarak değerlendirilir.[8]



Görsel 2.7
Goncagülün yandan görünümü

Tezhip Atölyesi 6

Goncagül motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Hatayi

Hatayi motifi; açılmış bir çiçeğin boyuna kesitinin, karşıdan görünümünün üsluplaştırılarak çizilmiş hâlidir *(Görsel 2.8).* Genellikle simetrik olarak çizilir ancak bazen simetriyi bozan kıvrım ve yapraklara da yer verilebilir[9] *(Görsel 2.9, 2.10).*



Görsel 2.8
Bir çiçeğin yandan görünümü

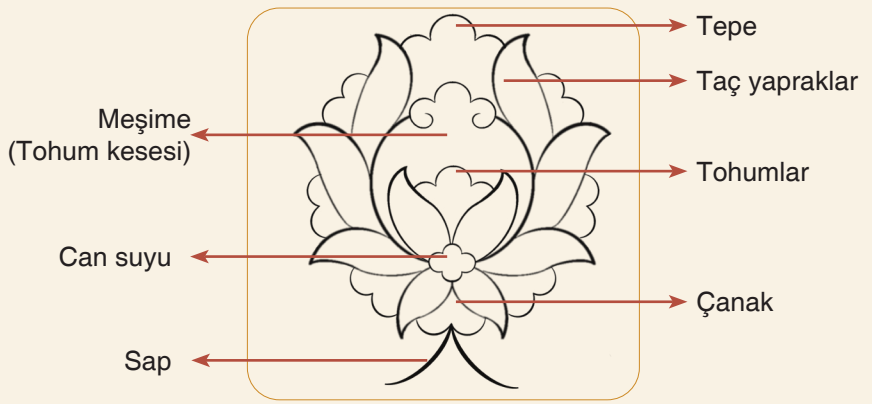


Görsel 2.9
Hatayi motifi

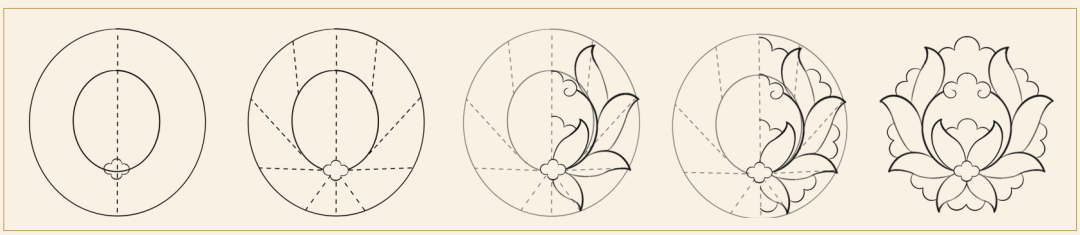


Görsel 2.10
Hatayi motifi

Hatayi Bölümleri



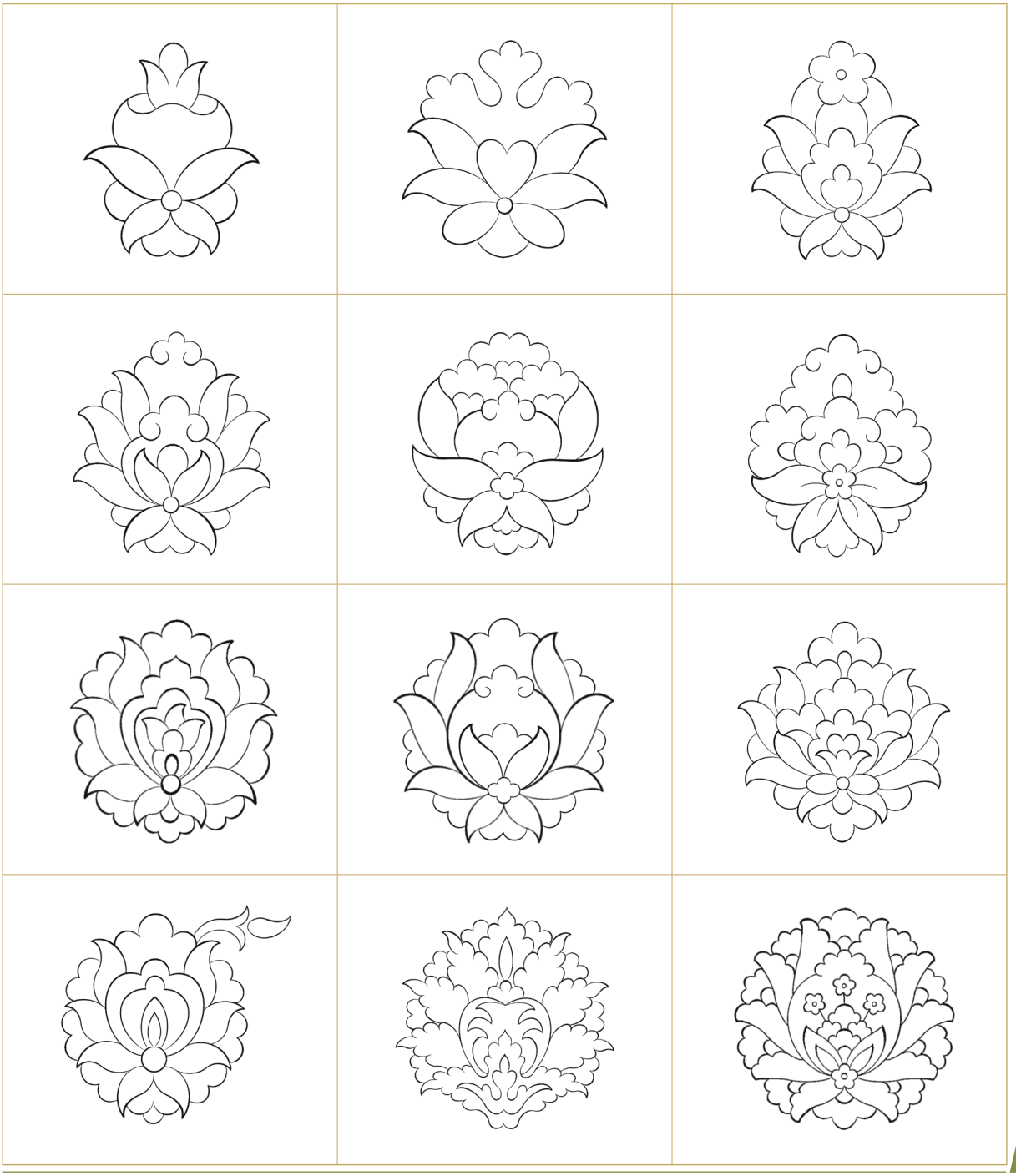
Hatayi Çizim Aşamaları



1. Eskiz kâğıdına merkezi aynı olan iç içe iki oval çizilir.
2. Ovali ikiye bölen dikey bir çizgi çizilir. İçteki ovalin dikey çizgiyle kesiştiği noktaya can suyu çizilir.
3. Şekildeki gibi can suyundan dışa doğru yardımcı çizgiler çizilir.
4. Yardımcı çizgilerden destek alınarak taç yapraklar çizilir. Motifin ayrıntıları eklenir.
5. Eskiz kâğıdı, merkezdeki dikey yardımcı çizgiden katlanır ve motifin diğer yarısı geçirilir.

Tezhip Atölyesi 7

Hatayi motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.





Görsel 2.11: *Yaprak, penç, goncagül ve hatayi motiflerinin yer aldığı bir kitap sayfası*

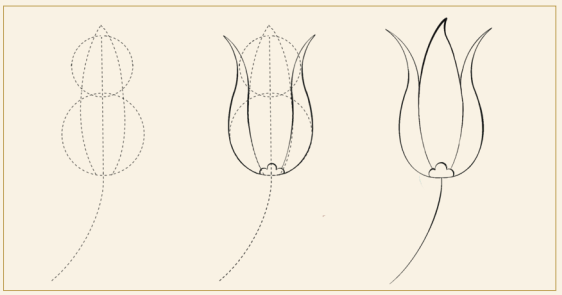
Yarı Üsluplaştırılmış Çiçekler

Yarı üsluplaştırılmış çiçekler çiçeğin doğadaki görünümüne yakın bir şekilde stilize edilmesiyle ortaya çıkmıştır. Motife bakıldığı zaman hangi çiçek olduğu belli olur. Genellikle lale, sümbül, gül, karanfil, nergis, narçiçeği, bahar dalı gibi bahçe çiçekleri yarı üsluplaştırılmış motifler grubuna girer.[10] Hatayi üslubundaki çiçekler helezon şeklinde sürüp giden kıvrım dallar üzerinde yer alırken yarı üsluplaştırılmış çiçekler daha ziyade topraktan çıkar şekilde tek sap ya da aynı dal üzerinde birden çok sürgün vermiş hâlde çizilir[11] *(Görsel 2.12).*



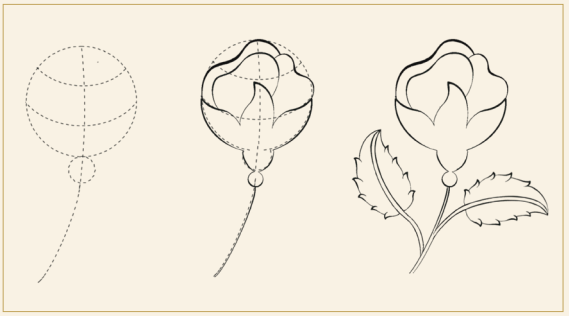
Görsel 2.12: *Yarı üsluplaştırılmış çiçeklerden oluşan bir kompozisyon*
Müzehhip: Kara Memi

Lale Motifi Çizim Aşamaları



1. Bir daire çizilir. O dairenin de üstüne küçük bir daire çizilir.
2. İki dairenin merkezinden boyuna orta çizgi çekilir.
3. Lalenin genel şekli belirlenir.

Gül Motifi Çizim Aşamaları



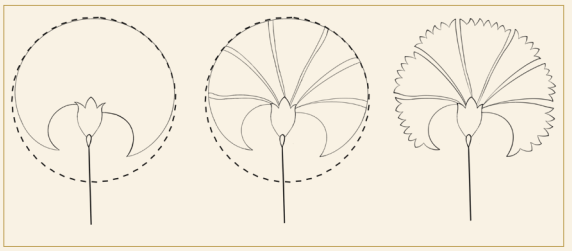
1. Daire çizilerek gülün yeri belirlenir.
2. Ortaya iç göbek ve sade yapraklar eklenir.
3. Dış yapraklar çizilerek form tamamlanır.
4. Sap ve yan yapraklar eklenir.

Bahar Dalı Motifi Çizim Aşamaları



1. Kavisli bir ana dal çizilir.
2. Dalın üzerine en küçüğü üstte olmak üzere aşağıya doğru büyüyen daireler çizilir.
3. Her daireye yuvarlak formda çiçekler yerleştirilir.
4. Yapraklar eklenir.

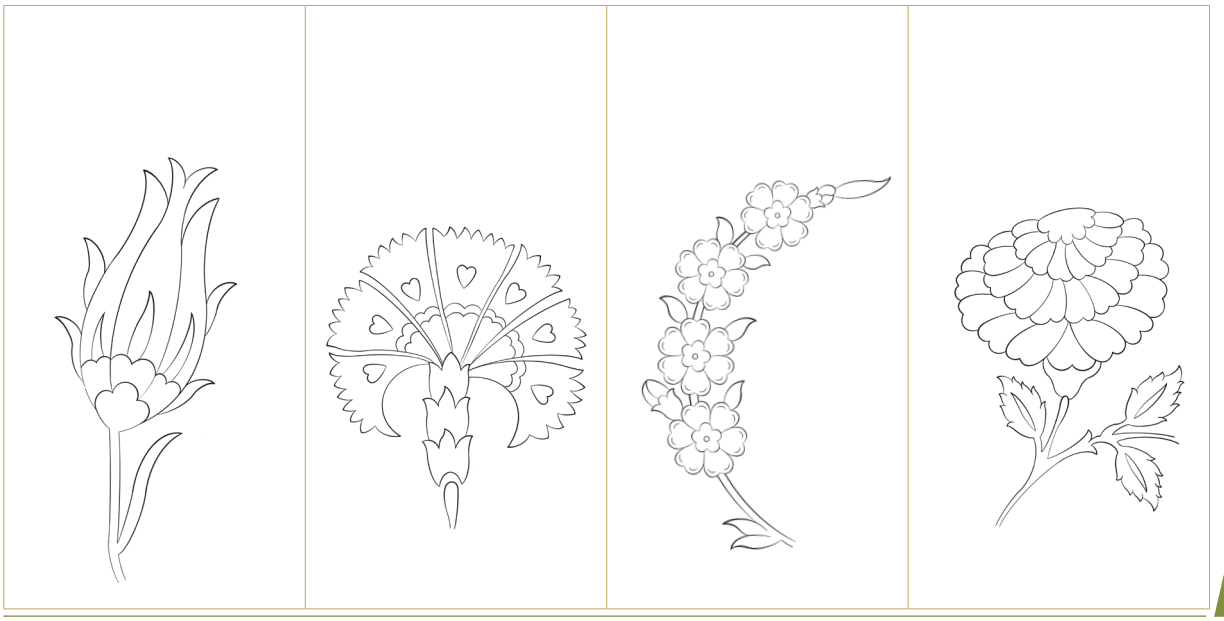
Karanfil Motifi Çizim Aşamaları



1. Daire çizilir.
2. Dairenin içine çiçek formu yerleştirilir.
3. Çanak yaprak eklenir.
4. Çiçek uçları tırtıklı şekilde çizilir.

Tezhip Atölyesi 8

Yarı üsluplaştırılmış lale, karanfil, bahar dalı ve gül motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Natüralist Çiçekler

Doğal görünümleriyle resmedilen natüralist çiçekler Osmanlı sanatında yoğunlukla 17. yüzyılda görülür. 18. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Avrupa resim sanatının etkisiyle motif özelliğini kaybetmeye başlayan çiçekler, şükufe adıyla yaygın biçimde kullanılmıştır. Gül, goncagül, lale, karanfil, sümbül, menekşe, süsen gibi çiçekler doğadaki görünümleriyle resmedilmiş son derece canlı renklerle işlenerek tek tek veya çiçek buketi hâlinde çizilmiştir. Buketlerdeki en dikkat çekici özellik çiçeklerin birbirini örtmeyecek bir şekilde resmedilmiş olmalarıdır. Kurdele, fiyonk şeklinde çiçek buketini sap kısmından sarmaktadır[12] *(Görsel 2.13).*



Görsel 2.13
Şükufe örnekleri

Kontrol Noktası

Görselde oklarla gösterilen bitkisel motiflerin adlarını yandaki kutucuklara yazınız.



Görsel 2.14: *Bitkisel motiflerin yer aldığı bir çini*

2.2. HAYVANSAL MOTİFLER

Konuya Başlarken

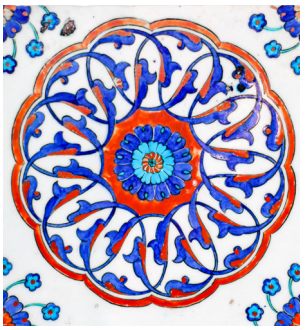


Görsel 2.15: *Sure başı tezhibi*

Tezhip sanatında hangi hayvan figürleri kullanılmış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hayvansal motifler yalnızca doğadan esinlenerek değil, efsaneler ve mitolojik anlatılardan da ilham alınarak oluşturulmuştur. Tezhip sanatında, rumi ve münhanî gibi tamamen üsluplaştırılmış motiflerin yanı sıra ejder ve simurg gibi efsanevi hayvan figürlerine de yer verilmiştir. Ayrıca doğadan esinlenerek üsluplaştırılmış geyik, aslan, kuş ve balık gibi hayvan motifleri de görülmektedir.

Rumi

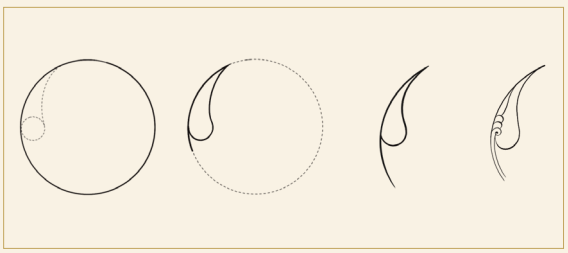


Görsel 2.16
Penç etrafındaki rumi

Bu motif, ismini Rum (Anadolu) kelimesinden almıştır. Rumi, üsluplaştırılmış hayvan motifidir. Çeşitli hayvanların uzuvlarının; daha çok kuşun kanat, bacak, gaga ve bedeninin üsluplaştırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Kökeni Orta Asya'ya dayanan rumi motifi, tezhip sanatının da temel süs unsurlarındandır[13] *(Görsel 2.16)*.

Rumi motifi desenlerde çok sık tercih edilen bir motiftir. Ana formu yarım daire veya yaydır. Rumi motifler çizilişine ve desen içindeki kullanılışına göre iki türlü gruplandırılır: Çizilişine göre rumiler, sade, dendanlı, işlemeli, sencide, sarılma ve hurdelenmiş rumi isimlerini alır. Desen içindeki kullanılışına göre ise tepelik, ortabağ (bağlantı rumisi) ve kapalı form olarak adlandırılır. Rumi motifleri nüans verilerek çizilmez.

Sade Rumi Çizim Aşamaları



1. Büyük bir daire çizilir.
2. Büyük dairenin içine teğet küçük bir daire daha çizilir.
3. İçe kavisli sade ruminin ana formu çizilir.
4. Yardımcı çizgiler silinerek ana motif oluşur.
5. İç ayrıntılar çizilir.

Çizilişine Göre Rumiler

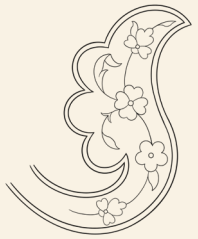
Sade rumi



Dendanlı rumi



İşlemeli rumi



Sencide rumi



Sarılma rumi

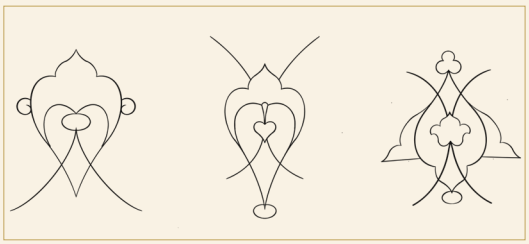


Hurdelenmiş rumi

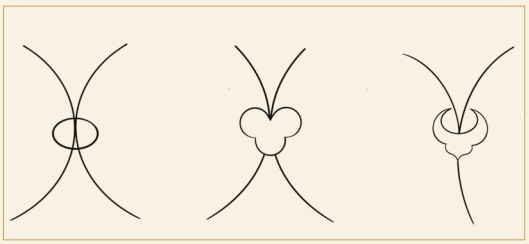


Desen İçindeki Kullanılışına Göre Rumiler

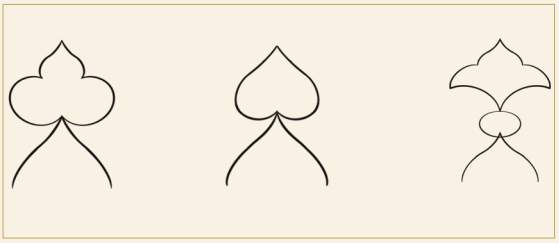
Kapalı form



Ortabağ (Bağlantı rumisi)

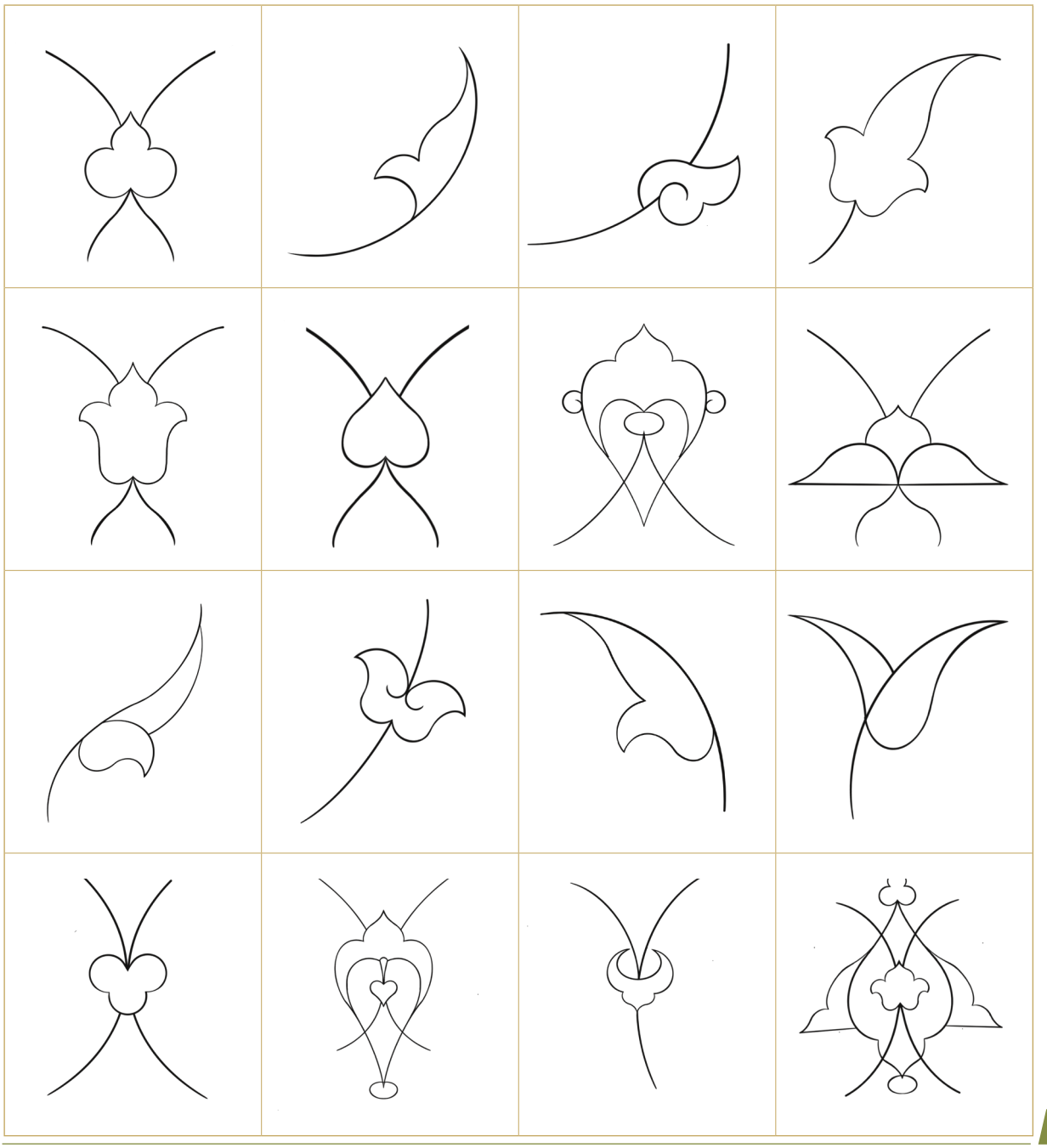


Tepelik



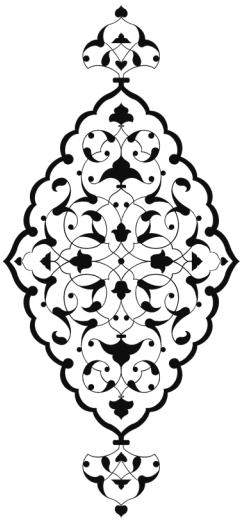
Tezhip Atölyesi 9

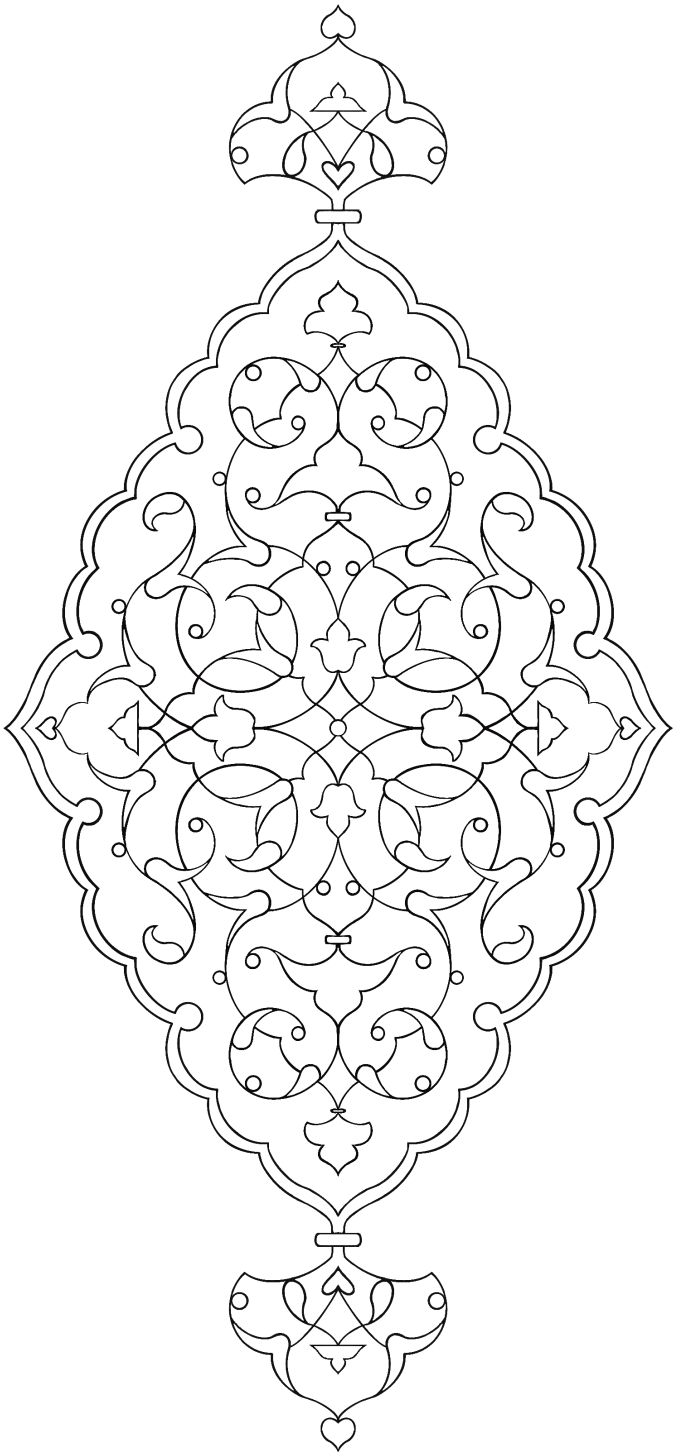
Rumi motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Uygulama 1

Verilen tezhip desenini örneğe bakarak kuru boya ile boyayınız.





Farklı desenlere ulaşmak için karekodu okutunuz.



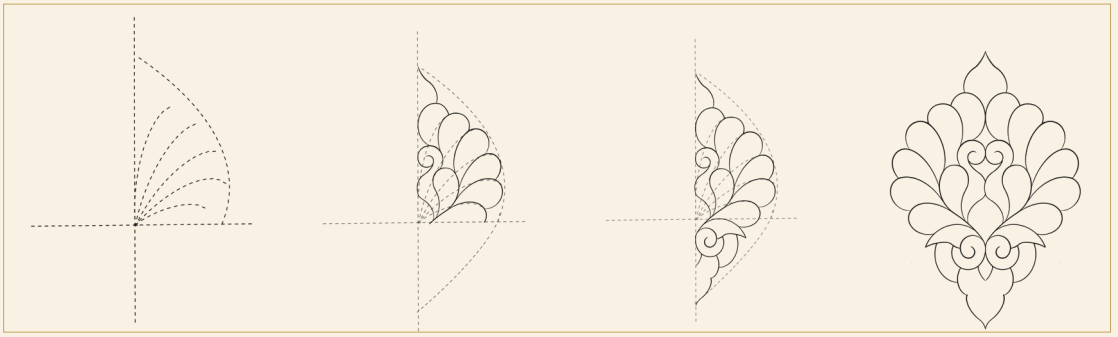
Görsel 2.17 ▶
Münhani motifi

Münhani

Sözlükte "eğri" anlamına gelen münhani eğrilerle oluşturulan bir bezeme şeklidir.[14] Anadolu Selçukluları'nda çok kullanıldığından bu motife "Selçuklu Münhanisi" denmiştir. Münhaniler, genel olarak rumi motiflerinin ve kuş kanatlarının içlerinde bulunan ayrıntılardan oluşur.[15]

Münhani tezyinatta, kenar suyu veya müstakil desen olarak kullanılır. Bunlar simetrik olduğu gibi aynı şeklin tekrarlarından meydana gelmiş yürüyen desenlerde olabilir *(Görsel 2.17)*. Aynı rengin farklı tonlarıyla boyanır. Bu motiflere düz çizgiyle tahrir çekilir, nüans verilmez.[16]

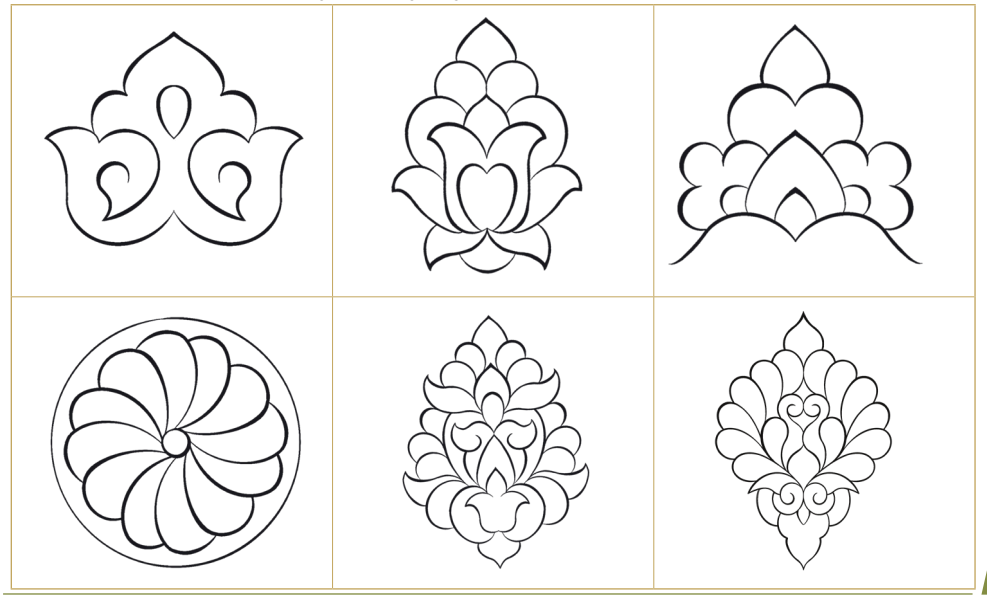
Münhani Çizim Aşamaları



1. Çizim alanının orta noktasına dikey bir çizgi çizilir.
2. Çizginin sağ tarafına motifin özelliğini bozmadan kanaviçeler yerleştirilir.
3. Motif dikey çizgiden katlanarak diğer tarafa geçirilir.

Tezhip Atölyesi 10

Münhani motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Efsanevi Hayvan Motifleri

Ejder: Orta Asya kökenli bir motiftir. Gövdesi yılana benzetilen, aslan pençeli, büyük kanatlı, iri cüsseli, ağzından alev püsküren bir hayvan şeklinde resmedilir. Çoğu eserde iki veya daha çok başlı olarak tasvir edilir. Türk mitolojisinde ejder kudret, bereket, saadet ve uğur sembolü olarak gösterilmiştir.[17]

Simurg: Efsanelerde anka veya zümrüdüanka olarak da geçen ve gerçekte var olmayan büyük bir kuş olarak bilinir. Kafdağı'nın arkasında yaşadığına inanılan bu kuş, iri gövdeli, son derece renkli ve ihtişamlı kuyruğa sahip, kuvvetli bir yaratık şeklinde tasvir edilmiştir[18] (*Görsel 2.18).*



Görsel 2.18
Şahkulu'na ait ejder ve Simurg motifi

Yarı Üsluplaştırılmış Hayvanlar

Osmanlı tezyinatında az tercih edilen motiflerin başında üsluplaştırılmış hayvan motifleri gelir. Bu motifler, daha ziyade 15. yüzyıl şemse örneklerinde karşımıza çıkar. Topkapı Sarayı Sünnet Odasının iki yanındaki kuşlu panolar, bu üslubun güzel örneklerindendir *(Görsel 2.19).* Çoğunlukla kuş figürlerinin yer aldığı bu üslup içinde tavus kuşu, tavşan, geyik, aslan, pars, leylek vb. yarı üsluplaşırılmış hayvan figürleri de bulunmaktadır[19] *(Görsel 2.20).*



Görsel 2.19
Topkapı Sarayı Sünnet Odası çinileri



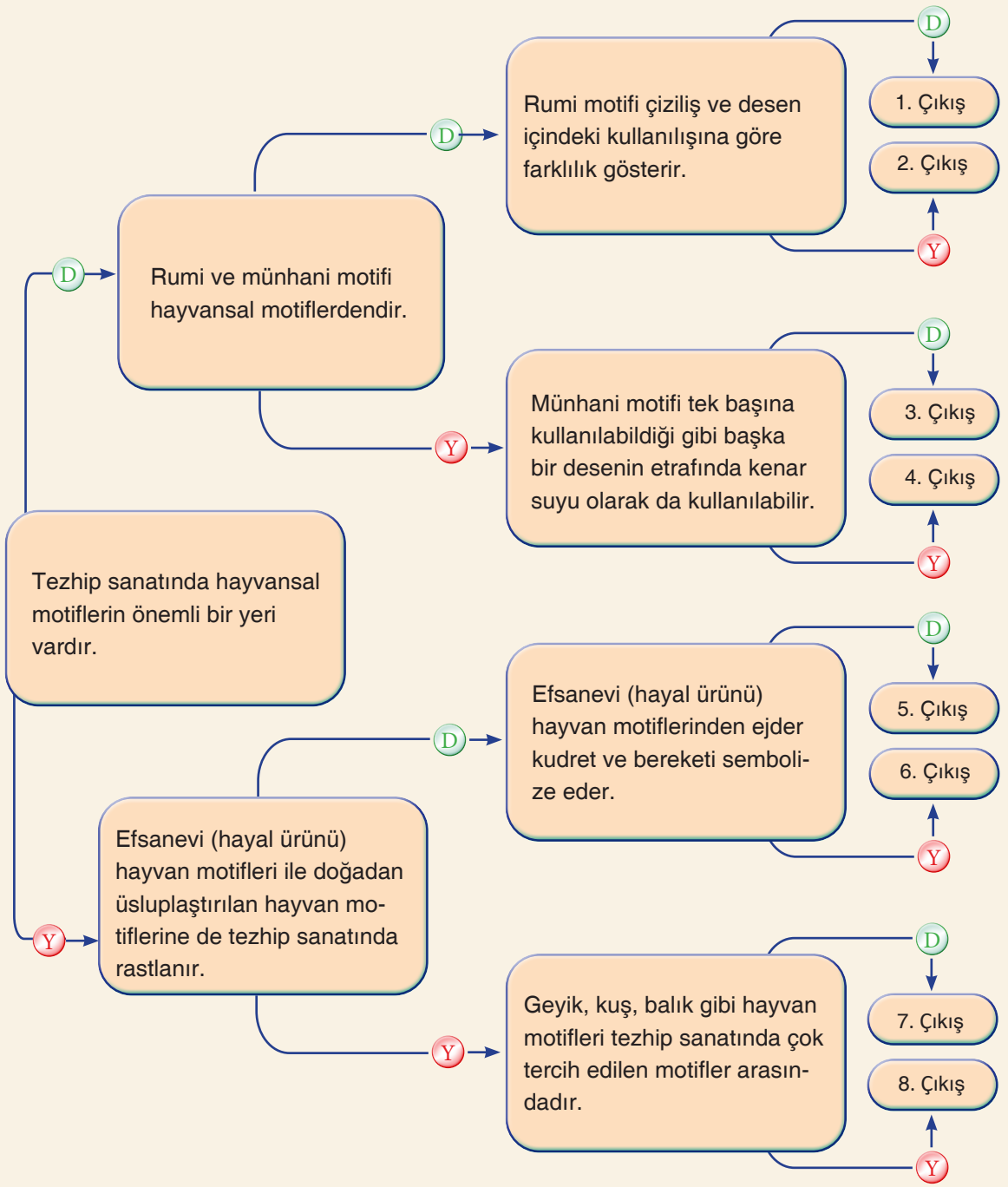
Görsel 2.20
Yarı üsluplaştırlmış Tavus kuşu

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

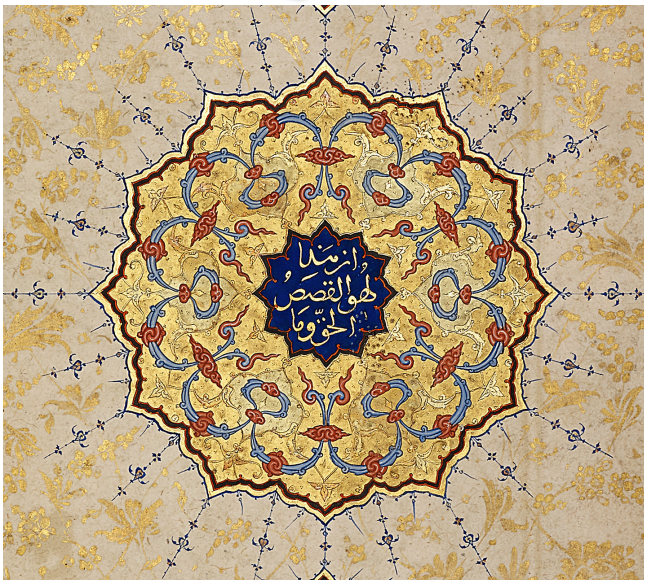
Kontrol Noktası

Aşağıda hayvansal motifler konusuyla ilgili bazı cümleler verilmiştir. Verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.



2.3. DİĞER MOTİFLER

Konuya Başlarken



Görsel 2.21: *Bulut motifli kitap sayfası kesiti*



Görsel 2.22: *Çintemani desenli ipek*

Verilen görsellerdeki motif ve benzerlerini daha önce nerelerde görmüş olabileceğinizi düşününüz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Tezhip sanatı, bitkisel ve hayvansal motiflerle sınırlı kalmamış; sanatkârların hayal gücü ve estetik anlayışı doğrultusunda farklı motiflerle de zenginleşmiştir. Diğer motifler olarak isimlendirilen bulut, çintemani ve geometrik şekiller tezhip sanatının dikkat çekici motifleri arasındadır.

Bulut

Bu motif bulutların üsluplaştırılmasıyla ortaya çıkmıştır. Kökeni Çin olarak gösterilen bulut motifi tezhip sanatının önemli unsurlarındandır[20] *(Görsel 2.23).*

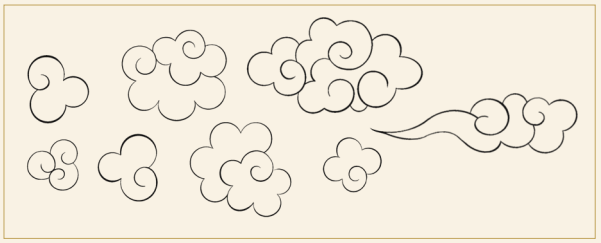
Bulut motifleri çizilişine göre yığma (küme) ve dolantı bulut olarak isimlendirilir. Dolantı bulut kullanılış şekline göre serbest bulut, ayırma (simetri) bulut, ortabağ, tepelik ve hurde bulut şeklinde ayrılabilir.[21]



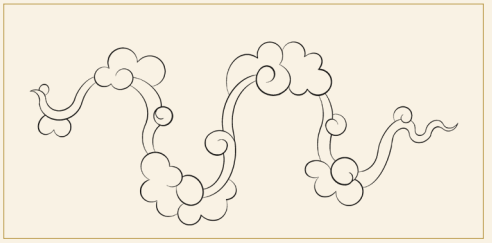
Görsel 2.23
Mantıkuttayr kitabından bulut desenli bir sayfa

Bulut Çeşitleri

Yığma (Küme) Bulut

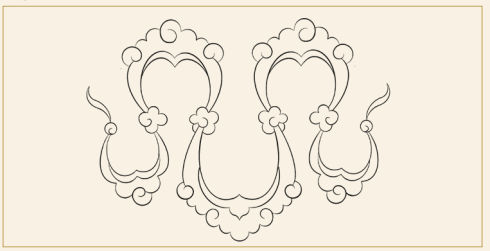


Dolantı (Serbest) Bulut



Dolantı (Serbest) Bulut Çeşitleri

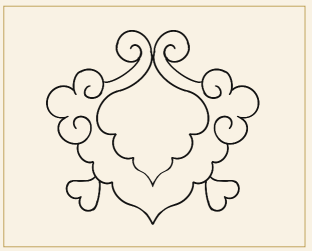
Ayırma (Simetri) Bulut



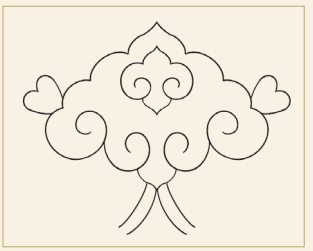
Hurde Bulut



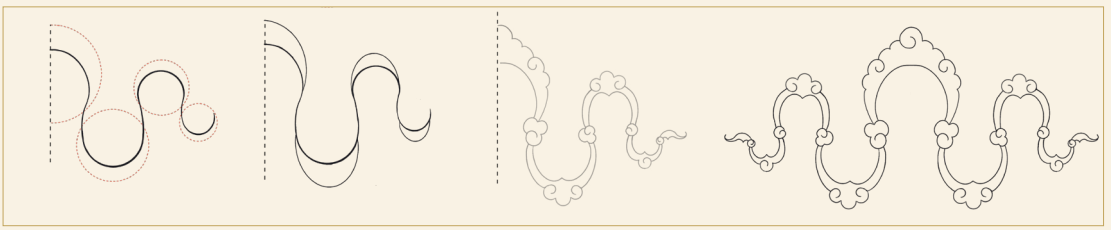
Ortabağ



Tepelik



Bulut Çizim Aşamaları

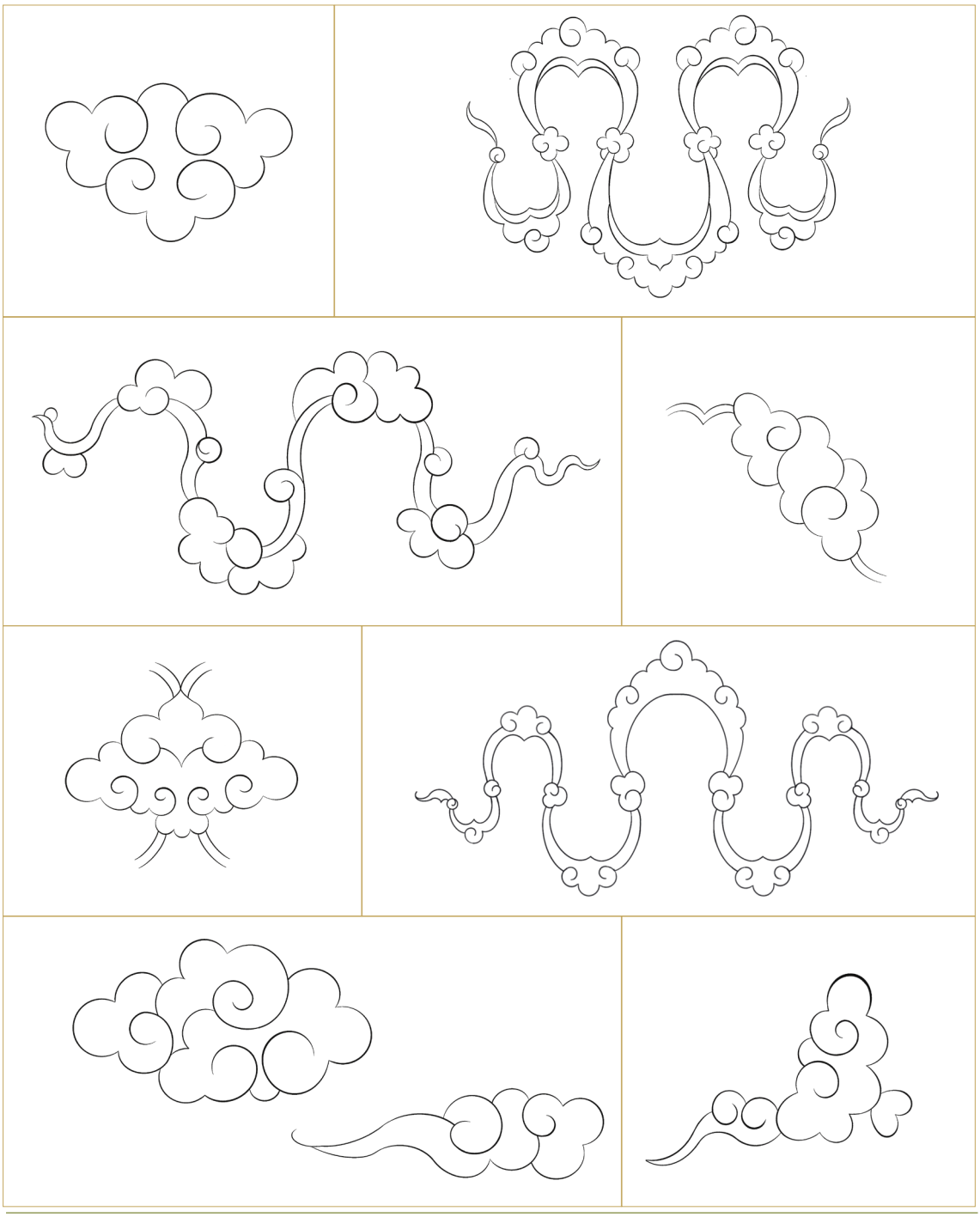


Ayırma (simetri) bulut çizim aşamaları

1. Eskiz kâğıdına dikey bir çizgi çizilir.
2. Dikey çizginin sağ tarafına dalgalar çizilir.
3. Çizim aşamalarında verildiği gibi dalgaların kalınlığı belirlenir.
4. Dalgaların uygun yerlerine çeşitli büyüklükte yığma (küme) bulut motifleri çizilir.
5. Çizilen yarım desen, eskiz kâğıdı yardımıyla bulut motifinin diğer yarısına simetrik olacak şekilde tamamlanır.

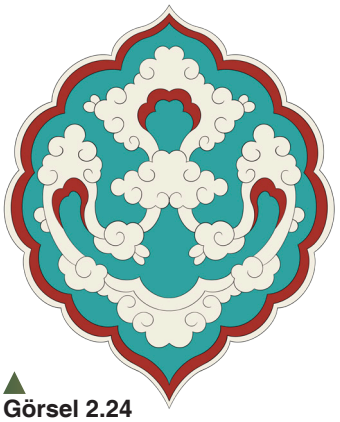
Tezhip Atölyesi 11

Bulut motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.

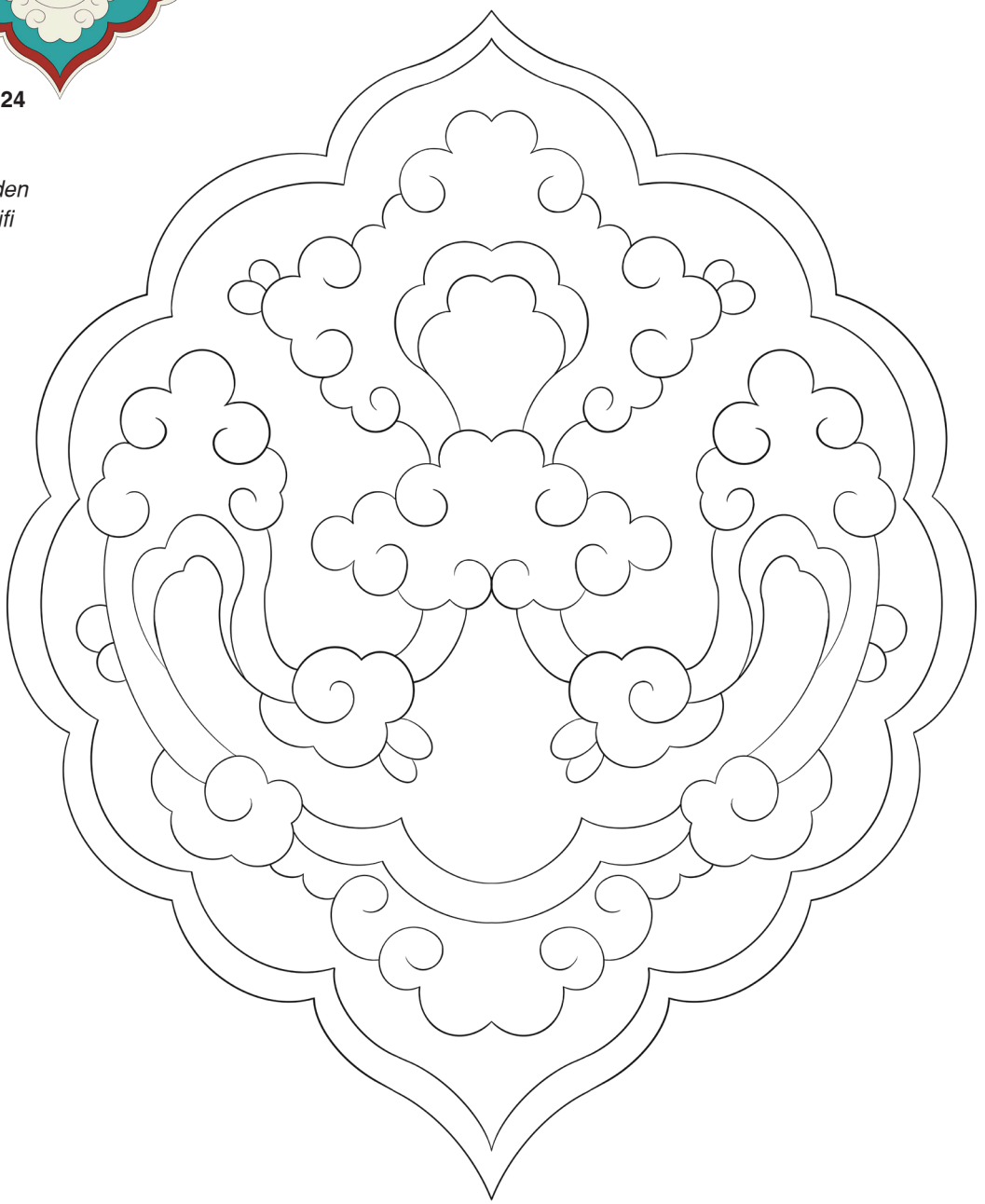


Uygulama 2

Verilen tezhip desenini örneğe bakarak kuru boya ile renklendiriniz.



Görsel 2.24
Rüstem Paşa Camisi'nden bulut motifi



Çintemani

Üçgen şekline benzeyen, biri üstte diğer ikisi altta üç yuvarlak benekten ve yan yana iki dalgalı çizgiden meydana gelir *(Görsel 2.25).* Bu motif örnekleri farklı şekillerde de karşımıza çıkmaktadır. Çintemani Orta Asya kökenli bir motiftir. Osmanlı sarayında kumaş desenlerine padişah ve şehzadelerin kaftanlarına güç, kudret, iktidar ve bereket simgesi olarak işlenmiştir. Çintemani motifi dokumalarda, halı ve çini sanatında da kullanılmıştır[22] *(Görsel 2.26).*

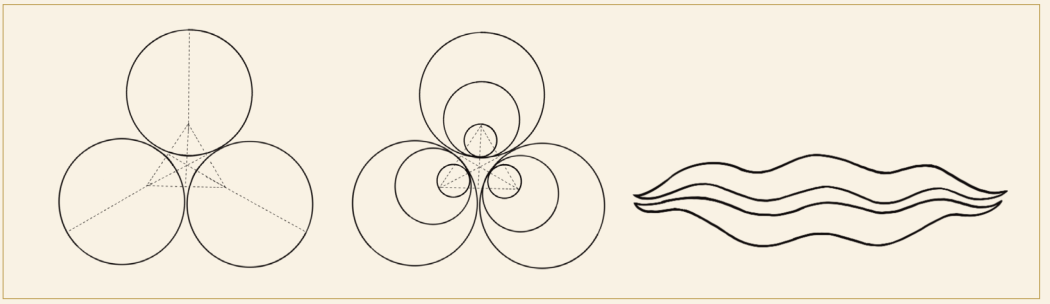


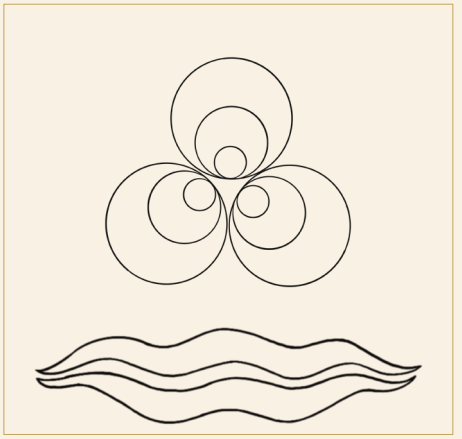
Görsel 2.25: *Çintemani motifi*



Görsel 2.26: *Çintemani desenli çini seramik*

Çintemani Çizim Aşamaları

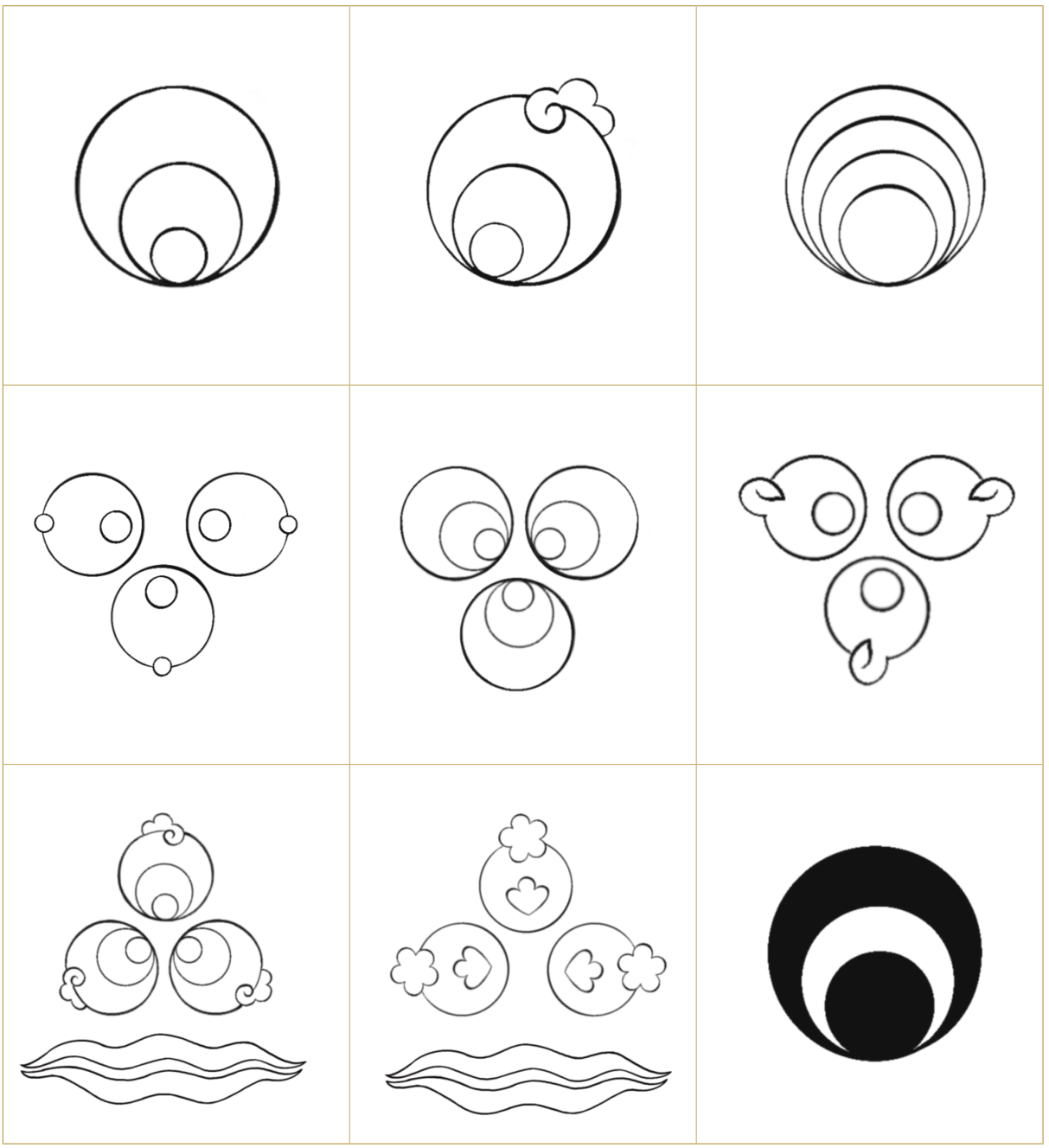




1. Eşit büyüklükte üç daire üçgen oluşturacak şekilde (dairelerin ikisi altta, biri üstte) birbirlerine teğet çizilir.
2. Dairelerin içine merkezleri üç noktanın merkezi olmak üzere iki daire daha çizilerek birer hilal motifi elde edilir.
3. İki dalgalı yatay çizgi çizilir.
4. Üç dairenin altına iki dalgalı yatay çizgi eklenir.

Tezhip Atölyesi 12

Çintemani motiflerini eskiz kâğıdı üzerinden çiziniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Geometrik Motifler

Geometrik motifler; kare, dikdörtgen, üçgen, daire ve yıldız gibi formların içerisine uygulanan motiflerdir. Çeşitli ağlar oluşturan motifler kendi sınırları içerisinde biter ve bütünleşir. Geometrik motifler bitkisel ve rumi motiflerle de kullanılabilir. Tezhip sanatında genellikle yazıdan süslemeye geçişlerde ara bordür olarak kullanılır[23] *(Görsel 2.27).*



Görsel 2.27: *Geometrik motifli bir tezhip eseri*

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış kartını öğrendiklerinizden hareketle doldurunuz.

3 Diğer motifler konusunda öğrendiğim 3 bilgi

.....

.....

.....

2 Diğer motifler konusunda fark ettiğim 2 detay

.....

.....

1 Diğer motifler konusunda merak ettiğim 1 şey

.....

Etkinlik 1

10 dk.

Adı	*Eserdeki Motifleri Tanıyorum*
Amaç	*Motifleri özelliklerine göre sınıflandırabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Verilen görseli inceleyiniz.*
2. *Görsel üzerinde yer alan motif çeşitlerini bulunuz.*
3. *Motiflerin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerin neler olabileceği ile ilgili sınıf arkadaşlarınızla beyin fırtınası yapınız.*



Görsel 2.28: *Zahriye sayfası tezhibi, Dîvân-ı Kâsım*

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Dereceler		
	Evet	Kısmen	Hayır
1. Görsel üzerinde yer alan motifleri bulabildim.			
2. Bulduğum motifleri bitkisel, hayvansal ve diğer motifler olarak ayırt edebildim.			
3. Motiflerin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütleri söyleyebildim.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

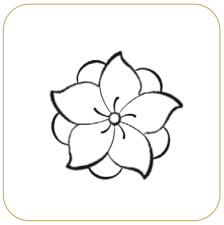
Etkinlik 2

10 dk.

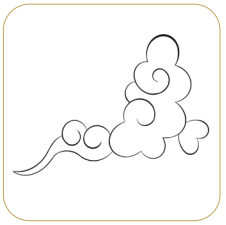
Adı	*Motifleri Sınıflandırıyorum*
Amaç	*Motifleri özelliklerine göre sınıflandırabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

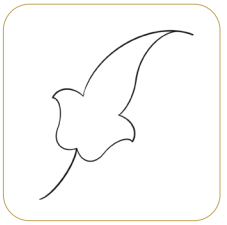
1. *Tabloda verilen motifleri inceleyiniz.*
2. *Motiflerin hangi motif çeşidine örnek olduğunu ve motif isimlerini altlarında verilen boşluğa yazınız.*



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



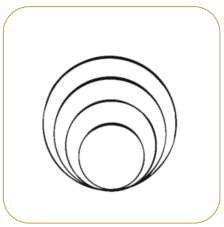
Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



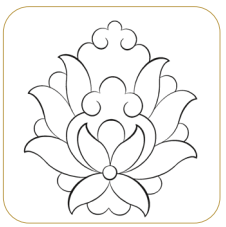
Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



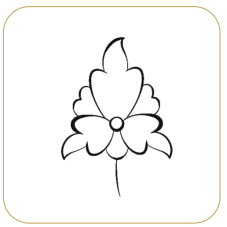
Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



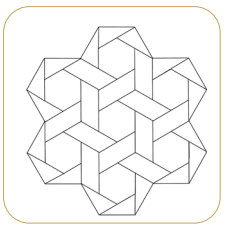
Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



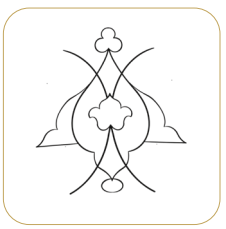
Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....



Motifin adı .....
Motifin çeşidi .....

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	**Dereceler**		
	Evet	**Kısmen**	**Hayır**
1. Tabloda verilenlerin hangi motif çeşidine örnek olduğunu tespit ettim.			
2. Verilen motifleri isimlendirdim.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

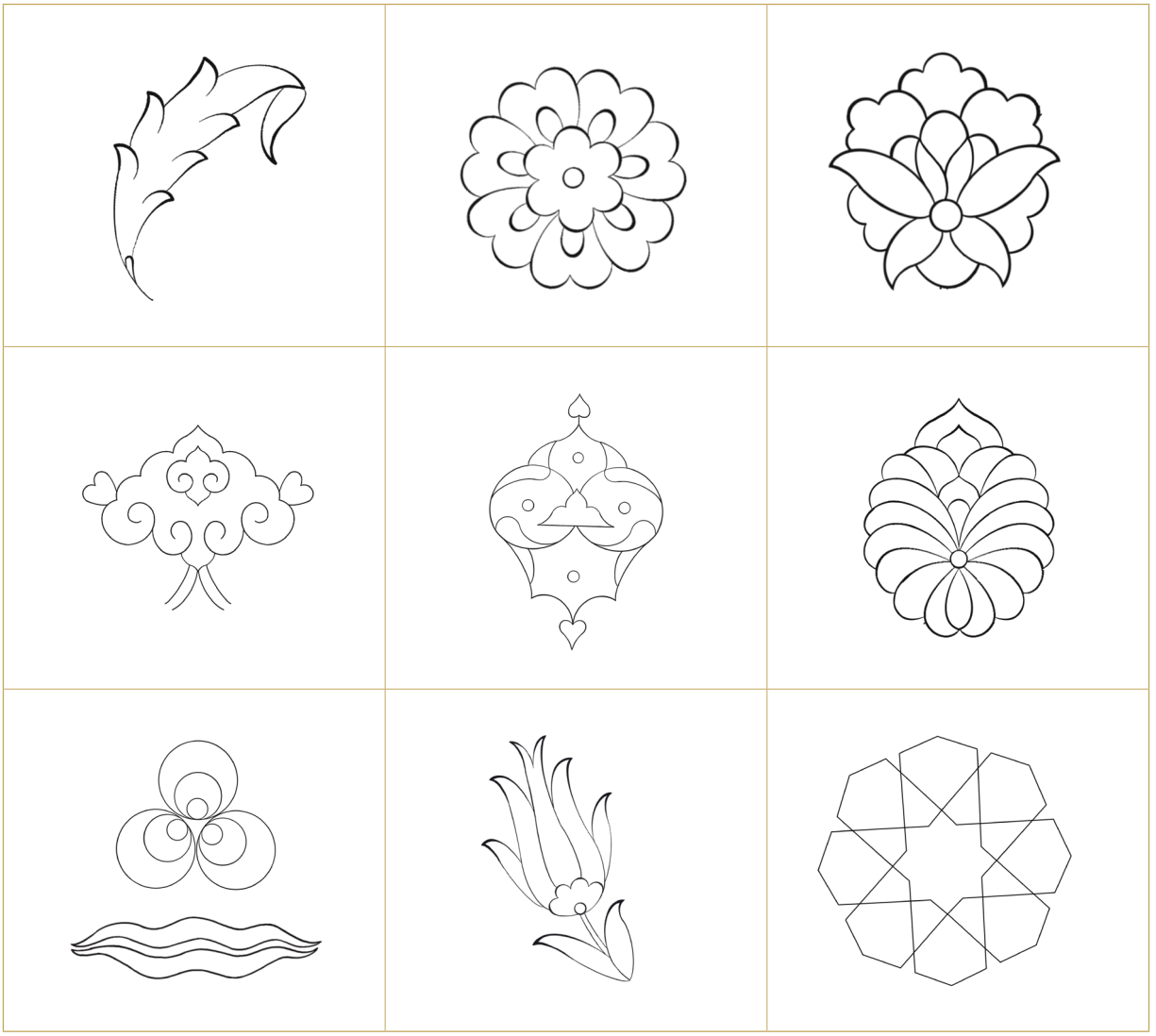
Etkinlik 3

10 dk.

Adı	*Motif Çiziyorum*
Amaç	*Motif örneklerine bakarak bunları aslına uygun çizebilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Verilen motifleri eskiz kâğıdı üzerinden nüans hareketlerine dikkat ederek çiziniz. Çiziminizle kitaptaki motifleri karşılaştırınız. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.*



Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	**Evet**	**Hayır**
1. Verilen motifleri eskiz kağıdı üzerinden çizebildim.		
2. Çizdiğim motifleri kitaptaki motiflerle karşılaştırdım.		
Öğretmenin Geri Bildirimi:		

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç	**Görev**
Motif örneklerine bakarak bunları aslına uygun çizebilme	Bitkisel, hayvansal ve diğer motif gruplarının her birinden en az iki motifi eskiz kâğıdına çizebilme
Beceriler • Temel Beceriler • Sınıflandırma	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 35 dk.

Yönerge

1. Öğrendiğiniz bitkisel, hayvansal ve diğer motif gruplarının her birinden en az iki motif seçiniz.
2. Seçtiğiniz motifleri eskiz kâğıdına aslına uygun olarak çiziniz.
3. Çizdiğiniz motifleri sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma öz değerlendirme formu ve karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öz Değerlendirme Formu

Sevgili öğrenciler, performans görevinizi aşağıda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	**Dereceler**		
	Evet	**Kısmen**	**Hayır**
1. Çalışma için gerekli malzemeleri zamanında hazırladım.			
2. Motifleri eskiz kâğıdına aslına uygun olarak çizebildim.			
3. Çalışmamı sınıf arkadaşlarıma sunabildim.			

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki kutucuklarda motiflerle ilgili bazı kavramlar verilmiştir. 1-3. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

a rumi	b Simurg	c hatayi	ç münhani
d penç	e karanfil	f ejder	g goncagül
ğ bulut	h geometrik	ı çintemani	i şükufe

1. **Hangileri bitkisel motiflerdendir?**

2. **Hangileri hayvansal motiflerdendir?**

3. **Hangileri diğer motiflerdendir?**

Aşağıdaki 4-8. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

4. **Motiflerin üsluplaştırılmasında sanatkârın hayal gücünün rolü nedir? Açıklayınız.**

5. **Penç ve hatayi motiflerini birbirinden ayıran en önemli özellik nedir? Açıklayınız.**

6. **Rumi motifleri nasıl ortaya çıkmıştır? Açıklayınız.**

7. **Yarı üsluplaştırılmış çiçeklerin özellikleri nelerdir?**

8. **Tabiattan esinlenerek üsluplaştırılan motiflerin, çevremizdeki güzellikleri fark etme ve estetik bakış açısı kazandırma yönünden önemi nedir?**

Aşağıdaki 9-12. cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

(Simurg, goncagül, çarkıfelek, ejder, rumi, sap çıkması)

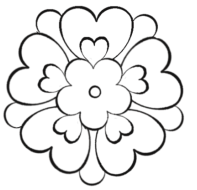
9. Penç motifini oluşturan yapraklar aynı yöne doğru hareket ederse buna …… denir.
10. Üsluplaştırılmış motifler içinde hatayi grubunda yer alan ……, boyuna kesitli küçük bir motiftir.
11. Kafdağı'nın ardında yaşadığına inanılan ……, renkli ve gösterişli kuyruğa sahip efsanevi bir kuştur.
12. Desen içinde uzun sapları örtmek, sapların birleşim noktalarını gizlemek veya desenin boş kalan kısımlarını doldurmak için …… motifinden yararlanılır.

Aşağıdaki 13-14. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

13. Aşağıdaki motiflerden hangisi yaprak motifi değildir?

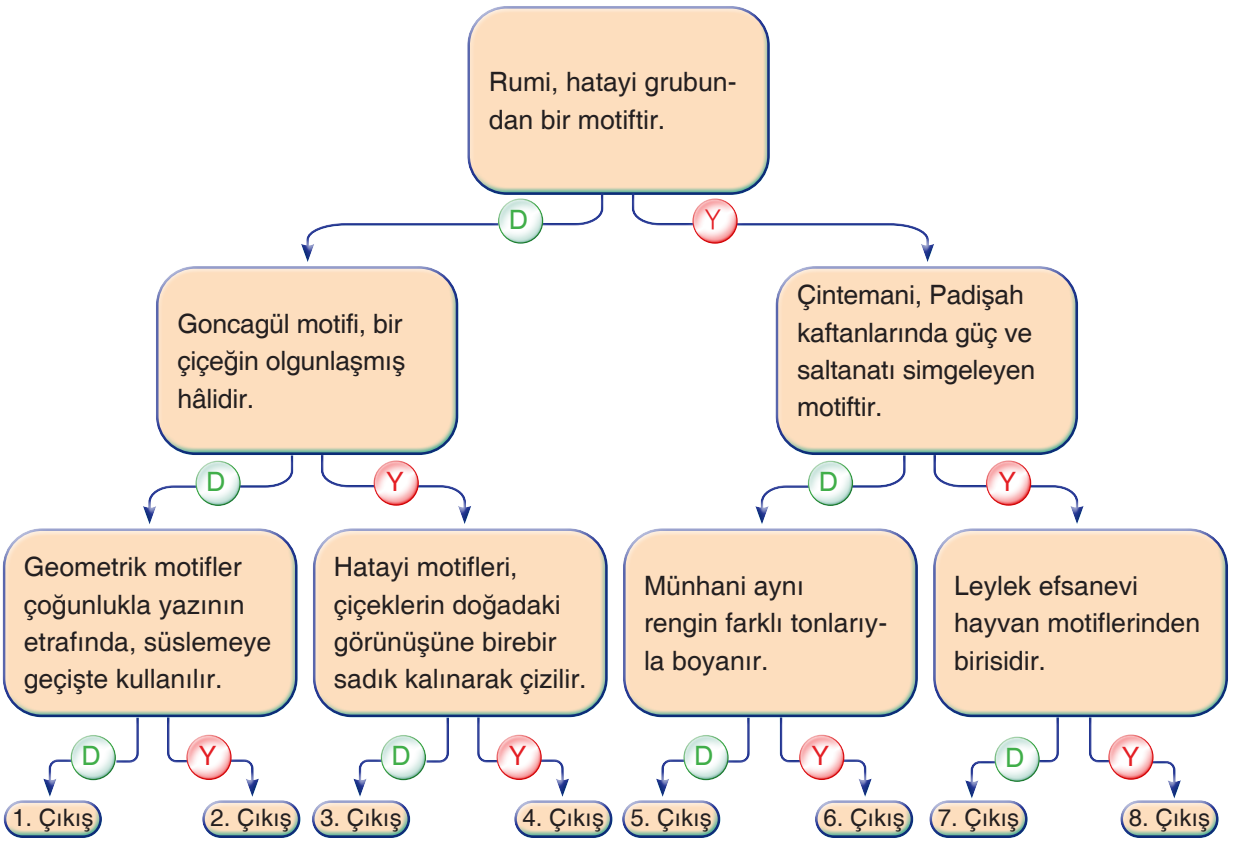
A)  B)  C)  D)  E) 

14. Aşağıdaki motiflerden hangisi penç motifidir?

A)  B)  C)  D)  E) 

15. soruyu aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaca göre cevaplayınız.

15. Aşağıdaki verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.



Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Birol, “Tezhip”, 41/61.
2 bk. Akar - Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, 10.
3 bk. Özkeçeci-Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 69.
4 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, 19.
5 bk. Birol - Derman, *Türk Tezhip Sanatında Motifler*, 13.
6 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 75.
7 bk. Birol - Derman, *Türk Tezhip Sanatında Motifler*, 47.
8 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 83.
9 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 76.
10 bk. Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler–Hatai*, 4.
11 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, 47.
12 bk. Üçer, *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*, 116.
13 bk. Akar - Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, 12.
14 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 339.
15 Akar - Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, 19.
16 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, 175.
17 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip,* 119.
18 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler,* 129.
19 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler,* 130.
20 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip,* 111.
21 bk. Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, 153.
22 bk. Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip,* 116.
23 bk. Akar - Keskiner, *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*, 20.

3.
ÜNİTE

UYGULAMA TEKNİKLERİ



3.1. Halkari Boyama Tekniği
3.2. Klasik Boyama Tekniği
3.3. Negatif Boyama Tekniği
3.4. Tarama Tekniği

▶Anahtar kavramlar

- tahrir
- teknik

▶Bu ünitede sizlerden

- uygulama tekniklerini algılayabilmeniz,
- uygulama tekniklerini kullanarak bir tezhip eseri oluşturabilmeniz

beklenmektedir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu karekodu



Üniteye Başlarken

Tezhip sanatı, renk çeşitliliği ve ince işçiliğiyle dikkat çeker. Bu sanatın önemli aşamalarından biri olan boyama yöntemleri, tezhibe zenginlik kazandırır. Bu yöntemleri ustalıkla ve kurallarına uygun şekilde uygulayan müzehhip, estetik ve özgün eserler ortaya koyar. Tezhipte kullanılan boyama yöntemleri, görsel sanatlarda kullanılan guaj ve sulu boya yöntemleriyle benzerlik gösterir. Renkler fırça ile uygulanır ve ton geçişlerine özen gösterilir. Bu durum, sulu ve guaj boya çalışmalarında da geçerlidir. Her iki sanat dalında da renk geçişlerinin yumuşak ve uyumlu olmasına önem verilir.

Boyama yöntemlerinin resim sanatında da kullanılan guaj ve sulu boya yöntemleriyle benzer özellikler taşıması, sanatlar arasında nasıl bir ilişki olduğunu gösterir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. HALKARİ BOYAMA TEKNİĞİ

Konuya Başlarken



Görsel 3.1 ▶
Halkar tezyinatı

Verilen tezhip görselini inceleyiniz. Görselde yer alan motiflerin renklendirilme yöntemi hakkında tahminlerinizi belirtiniz.

Halkari boyama tekniği, tezhip sanatının geçmişten günümüze kitap sayfalarından minyatür kenarlarına, levhalardan tuğralara çok farklı alanlarda tercih edilen bir bezeme yöntemidir. Tezhip sanatında kullanılan yaprak, penç, hatayi başta olmak üzere tüm motiflere halkari desenlerinde yer verilmiştir[1] *(Görsel 3.2).*

> ***Teknik:*** Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi.
> ("teknik", *Güncel Türkçe Sözlük*)



Görsel 3.2
Halkar tezyinatından kesit

Halkari boyama tekniği, uygulanması kolay olması ve zengin kompozisyon çeşitliliği sunması nedeniyle sanatkârlar tarafından tercih edilmektedir. Özellikle 16. yüzyılda bu tekniğin en güzel örnekleri verilmiş, Klasik Dönem yazma eserlerinde yoğun biçimde kullanılmıştır *(Görsel 3.3).* Aynı zamanda sulandırma, süpürme, akıtma gibi adlarla da bilinen bu yöntemle altın ve çeşitli renklerdeki boyalar, sulu bir biçimde gölgeli tarzda uygulanarak motiflere derinlik kazandırılır ve yumuşak geçişlerle görsel vurgular sağlanır. Bu yönüyle halkar, altınla yapılan diğer bezemelerden farklı olarak özellikle yaprakların uçlarına verilen gölgelerle ön plana çıkmaktadır.[2]



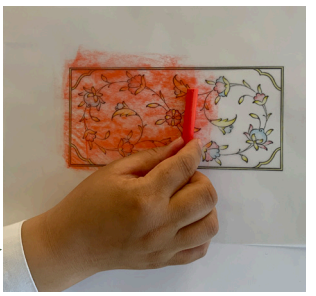
Görsel 3.3
Muhibbi Divanı'ndan kesit

Halkari sözlükte "süslemek" anlamına gelen Arapça haly kelimesiyle "iş" anlamındaki Farsça kâr ve nisbet ekinden meydana gelmiştir (haly-i kâr> halkârî).

(F. Çiçek Derman, "Halkârî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 15/365-367)

Halkar uygulanmasına bir desenin belirlenmesiyle başlanır. Desen, boyama yapılacak kâğıda aktarılır. Geleneksel yöntemlerde desen, iğnelenerek kalıp hâline getirilir; ardından üzerine kömür tozu veya tebeşir sürülmüş bir kumaş (çuha) konularak desen yüzeye aktarılır. Bu işleme kalıp silkeleme denir. Oluşan desen daha sonra kurşun kalem yardımıyla hafifçe belirginleştirilir.[3]

Günümüzde desen aktarma işlemi pratik yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemlerden biri ışıklı masa yardımıyla desenin doğrudan kâğıda geçirilmesidir. Bir diğer yöntem ise kurşun kalem ile hazırlanan desenin kâğıda ters çevrilerek arka yüzünden yeniden kurşun kalem ile çizilmesidir.[4] Başka bir yöntemde ise eskiz kâğıdına çizilen desenin arka yüzü tebeşir ya da toz pastel ile boyanır. Daha sonra boyalı yüzey altta kalacak şekilde uygulanacak alana bu desen yerleştirilir. Üzerinden ince uçlu bir kalemle geçilerek desen kâğıda aktarılır *(Görsel 3.4).*



Görsel 3.4 ▶
Tezhipte tebeşirleme



Görsel 3.5 ▶
Altın ile renklendirme

Desen, kâğıda aktarıldıktan sonra motifler sulandırılmış altın veya boya ile ince bir tabaka hâlinde renklendirilir *(Görsel 3.5)*. Bu işlem sırasında özellikle motifin uçlarına doğru altın daha koyu olacak şekilde uygulanır. Böylece gölgelendirme işlemi tamamlanmış olur.

Halkar boyamada kullanılacak altının fırça ile sürülebilir hâle gelmesi için iyi ezilmiş olması oldukça önemlidir. Ezilmiş altın jelatinli suyla daha akıcı ve sabit hâle getirilir *(Görsel 3.6).*

Tahrir: Yazma, yazılma, çizgi, boya veya altınla işlenen süsleme motiflerinin etrafına sınırlarını belli edecek şekilde daha koyu bir renkte ince olarak çekilen çizgi.

("tahrir", *Kubbealtı lugatı*)

Altın ile gölgelendirme işlemi tamamlandıktan sonra daha ince uçlu bir fırça ile motiflerin kenarlarına koyu altın ile tahrir çekilir. Bu işlemin nüans hareketleriyle yapılması önemlidir. Fırçanın ince çizgisinin yer yer kalınlaştırılarak sürülmesiyle desenin belirginleştirilmesi sağlanır[5]. Mühreleme işlemi ile altın parlatılır *(Görsel 3.7).*

Her çeşit çiçek, yaprak, hatayi, rumi ve bulut motifleriyle hazırlanan kompozisyonların renklendirilmesinde uygulanabilen halkari, genel olarak açık ve koyu renk zemin üzerine yapılan halkar olmak üzere iki gruba ayrılır.



Görsel 3.6 ▶
Altın ezme



Görsel 3.7 ▶
Mühreleme

Açık renkli zemin üzerine uygulanan halkar *(Görsel 3.8)* çeşitlerinde, motif sulu altınla gölgelenip altınla tahrirlenerek mührelenir. Bazı uygulamalarda motif sulu boya ile renklendirilir ve renkle tahrirlenir. Bir başka teknikte ise motif, sulu boya ile renklendirilip üzerine altınla gölgeleme yapılır ve yine altınla tahrirlenip mührelenir.



Görsel 3.8
Muhibbi Divanı

Koyu renkli zemin (siyah, lacivert, kahverengi, koyu yeşil, bordo gibi) üzerine yapılan halkar çalışmalarında ise motif, altınla gölgelenip altınla tahrirlenir *(Görsel 3.9).* Bu tür halkar uygulamaları genellikle mührelenmez ancak mat bir parlaklık isteniyorsa motifin üzerine ince bir kâğıt yerleştirilerek bu kâğıt üzerinden mühre işlemi yapılır.[6]



Görsel 3.9: *Koyu renkli zemin üzerine halkar tekniği ile yapılan Sultan I. Ahmet minyatürü (17.yy.)*

Halkari boyama tekniğinde altının yanı sıra çeşitli renklerle de uygulanır. Hafif renkler kullanılarak yapılan bu boyamaya şikaf ya da renkli halkar adı verilmektedir *(Görsel 3.10).* Şikaf tekniğinde, altında olduğu gibi boya motifin uçlarına doğru yoğunlaştırılarak sürülür. Altınla veya boyanın kendi rengiyle tahrir çekilir. Özellikle 16. yüzyılda şikaf halkar sevilerek kullanılmıştır.[7]



Görsel 3.10: *Şikaf uygulamalı Bereket Duası*
Hattat: Ayten Tiryaki
Müzehhip: Zeynep Merve Tiryaki

Etkinlik 1

35 dk.

Adı	*Halkari Boyama Tekniğini Keşfediyorum/Öğreniyorum*
Amaç	*Uygulama tekniklerini algılayabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.
Karekodda yer alan halkari boyama tekniğine ait videoları öğretmen rehberliğinde izleyiniz.

1. *İzlediğiniz videolardan hareketle boş bırakılan alana aşağıdaki ifadelerin cevaplarını içeren bir bilgi haritası oluşturunuz.*
   a) *Kullanılan araçlar*
   b) *Adım adım uygulama süreci*
   c) *Dikkat edilmesi gerekenler*
      * *fırçanın niteliği*
      * *boyanın kıvamı*
      * *tahrir çekimi*
      * *nüans*
      * *renk tonlaması*
      * *renk çeşitliliği*

Altın Halkar

Renkli Halkar

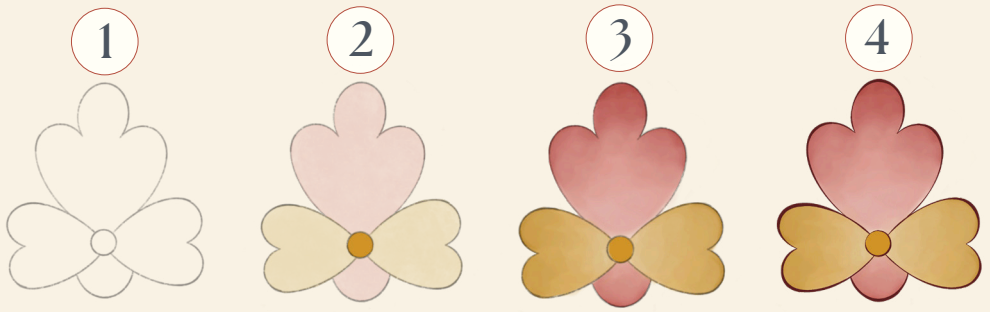
Halkari Boyama Tekniği Bilgi Haritam

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. *Videoları dikkatli bir şekilde izledim.*			
2. *Halkari boyama tekniğinin özelliklerini anlatan bir bilgi haritası hazırladım.*			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Halkari Boyama Tekniği Uygulama Basamakları



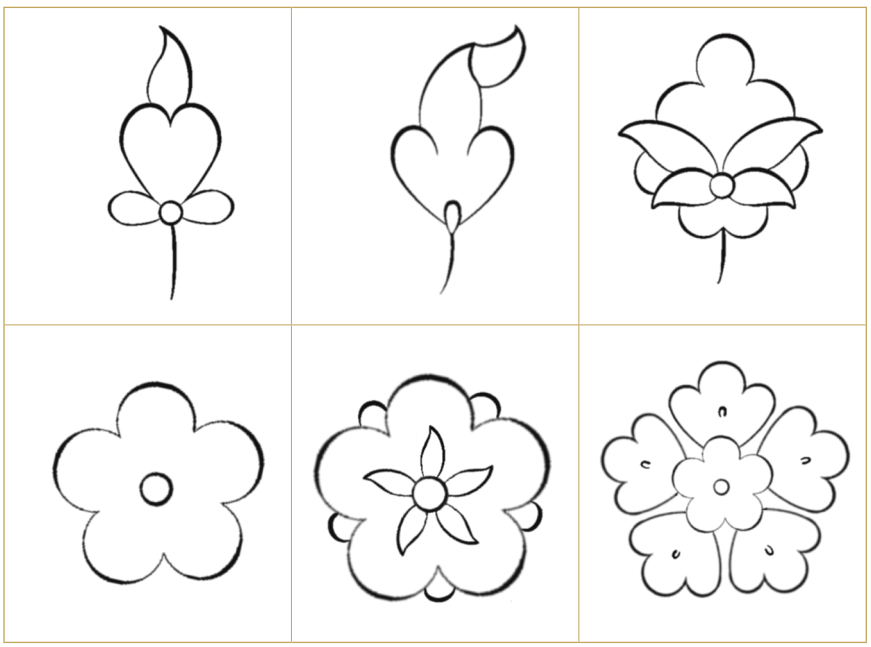
1. Motif eskiz kâğıdı yardımı ile uygulama kâğıdına geçirilir.
2. Motif rengin en açık tonu ile fırça yardımıyla sulu bir şekilde boyanır.
3. Motifin uç kısımları rengin daha koyu tonu ile daha az sulu bir şekilde boyanır.
4. Boyama işlemi bitip kuruduktan sonra tahrir çekilir.

Halkari Boyama Tekniğini Uygularken Dikkat Edilecek Hususlar

- *Sadece boya ile (şikaf) sadece altınla veya altın ve boya birlikte uygulanabilir.*
- *Açıktan koyuya giden renk tonlaması dengeli ve yumuşak olmalıdır.*
- *Tahriri altınla veya boya ile yapılabilir.*
- *Tahrirde nüans uygulanır.*

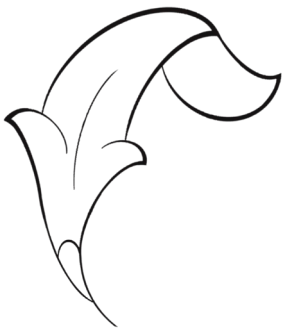
Tezhip Atölyesi 1

Verilen motiflerden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile halkari boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.

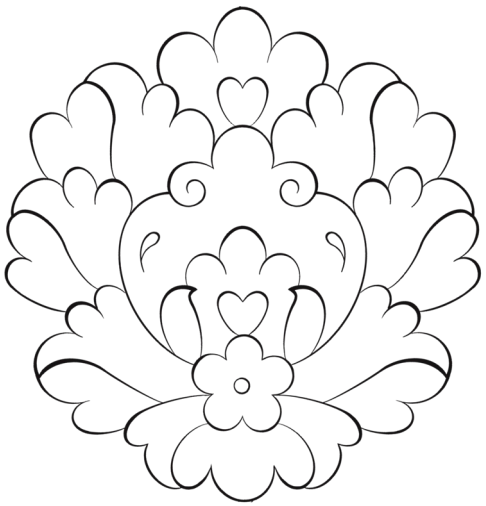


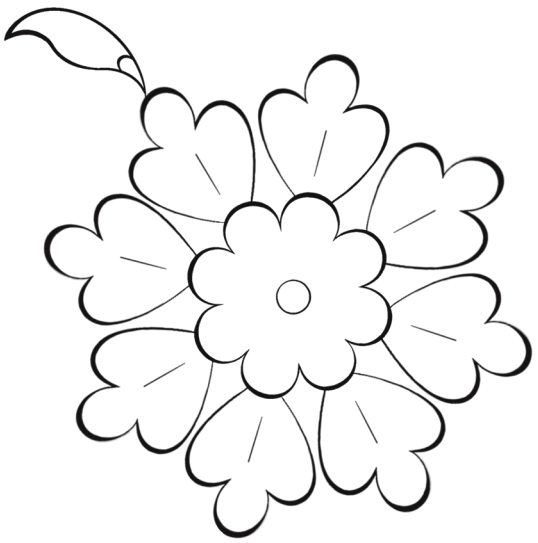
Tezhip Atölyesi 2

Verilen motiflerden seçtiğiniz en az iki tanesini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile halkari boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



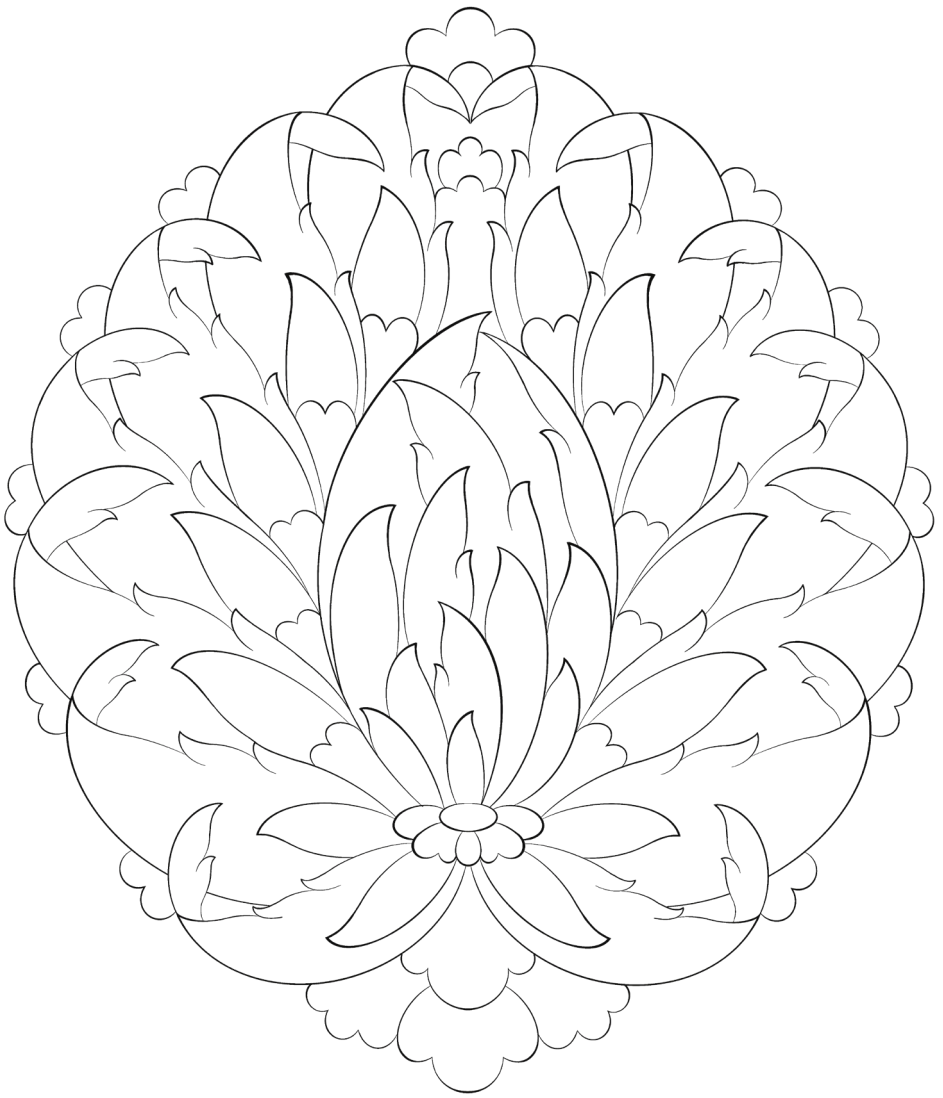






Ders Dışı Uygulama 1

Verilen motifi eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile halkari boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



Görsel 3.11
Fatiha suresi





Görsel 3.12: *Fatiha*
Hattat: Emine Geçtan
Müzehhibe: Emine Geçtan

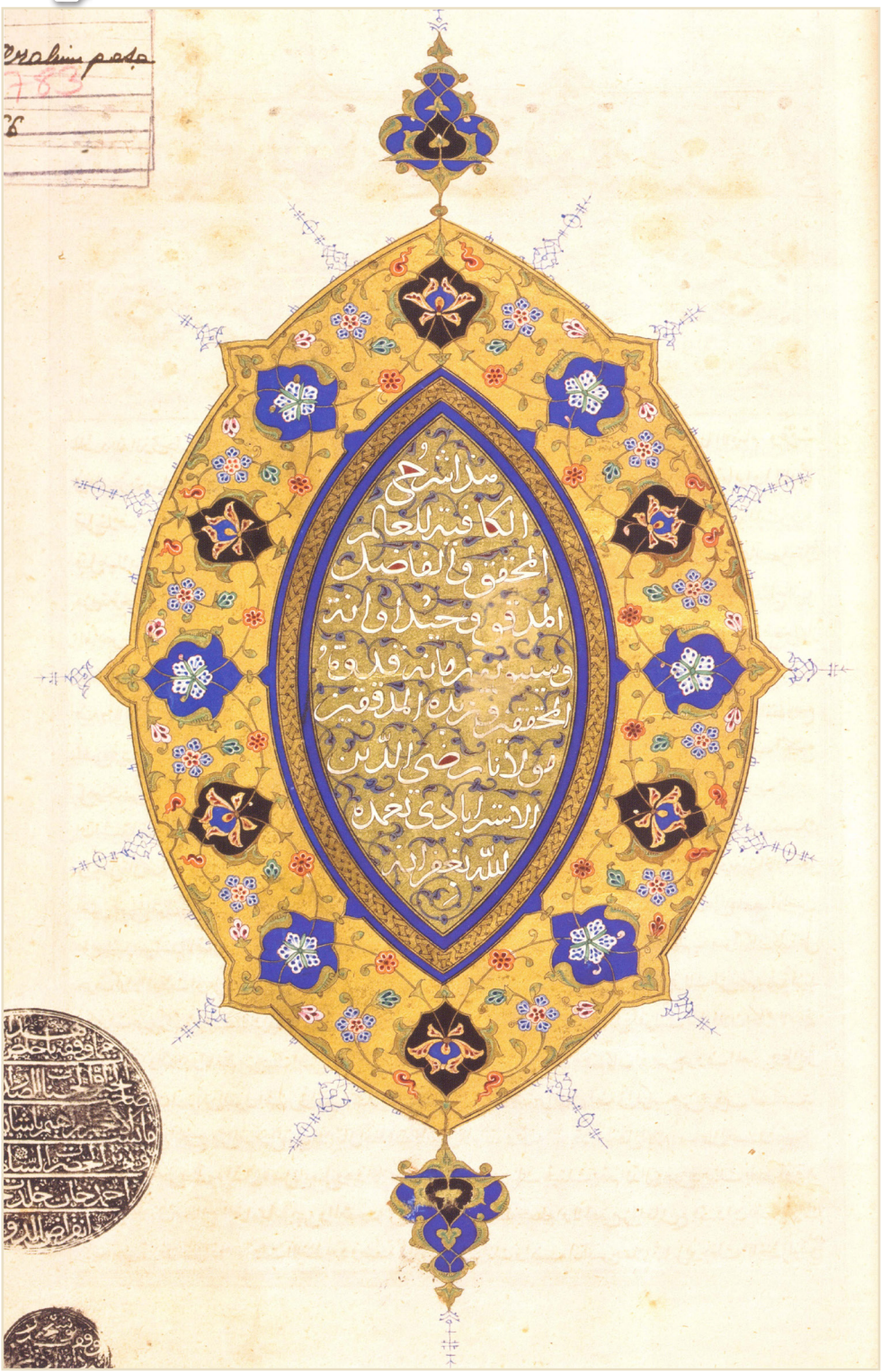
Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda halkari boyama tekniği ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin doğru veya yanlış olup olmadıklarını belirleyip yanlış olanların gerekçelerini yazınız.

Durum	Değerlendirme (Doğru/Yanlış)	Açıklama
1. Motif uygulama yapılacak kâğıda geçirilmeden önce tahrir çekilmeye başlanır.		
2. Motifin uçları daha açık tonda ve sulu şekilde boyanır.		
3. Tahrir hem altınla hem renkle yapılır.		
4. Renk geçişleri dengeli değildir.		

3.2. KLASİK BOYAMA TEKNİĞİ

Konuya Başlarken



Görsel 3.13 ▶
Zahriye sayfası

Verilen görseli detaylı bir biçimde inceleyiniz. Görselde yer alan motiflerin renklendirilmesinde bir rengin kaç farklı tonunun kullanılmış olabileceği hakkında gözlem ve tahminlerinizi belirtiniz.

En iyi örneklerinin 16. yüzyılda verildiği klasik boyama tekniği, tezhipte yaygın kullanılan bezeme uygulamalarındandır. Bu teknik zemini boyalı klasik tezhip olarak da adlandırılır.[8] Klasik boyamada altının yanı sıra hemen hemen her renkte boya kullanılmıştır. Ancak mavi-sarı kontrastı ile altın ve laciverdin uyumu, klasik tezhibin ayırt edici özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkar.[9] Altın ve laciverdin dışında zemin rengi olarak çivit, küf yeşili, kırmızı ve siyah kullanılmıştır. Ayrıca motiflerin renklendirilmesinde mavi, pembe, yeşil ve sarı gibi açık tonlar tercih edilmiştir[10] *(Görsel 3.14).*

Klasik boyama uygulaması yapılırken belirli bir sırayı takip etmek oldukça önemlidir. Bu teknikte genellikle küçük motifler tercih edilir ve desenler ince uçlu fırçalarla işlenir. Desende ilk olarak sap, yaprak, cetvel ve ipliklere parlatılacak altın uygulanır, ardından mühre ile parlatılır *(Görsel 3.15).* Motiflerin belirginlik kazanması için kenarlarına koyu renkli ince tahrir çekilir. Bu tahrir çizgilerinde ton geçişi yapılmaz; çizgilerin aynı kalınlıkta olmasına özen gösterilir[11] *(Görsel 3.16).* Böylece motifler daha keskin hatlara sahip olur ve süslemeler klasik tezhip anlayışına uygun bir görünüm kazanır. Son aşamada, motiflerin zemini genellikle altın ya da koyu bir renkle boyanır. Bu yöntem, desenlerin daha belirgin hâle gelmesini ve kompozisyonun dengeli bir görünüm kazanmasını sağlar.



Görsel 3.14: *Dîvan-ı Selimî serlevha tezhibi kesiti*



Görsel 3.15: *Altın uygulama*



Görsel 3.16: *Tahrir çekimi*

Etkinlik 2

25 dk.

Adı	Klasik Boyama Tekniğini Keşfediyorum/Öğreniyorum
Amaç	Uygulama tekniklerini algılayabilme

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Karekodda yer alan videoyu öğretmen rehberliğinde izleyiniz.*
2. *İzlediğiniz videodan hareketle boş bırakılan alana aşağıdaki ifadelerin cevaplarını içeren bir bilgi haritası oluşturunuz.*
   a) *Kullanılan araçlar*
   b) *Adım adım uygulama süreci*
   c) *Dikkat edilmesi gerekenler*
      * *fırçanın niteliği*
      * *boyanın kıvamı*
      * *tahrir çekimi*
      * *nüans*
      * *renk tonlaması*
      * *renk çeşitliliği*

Klasik Boyama Tekniği

Klasik Boyama Tekniği Bilgi Haritam

Değerlendirme

Etkinlikten hareketle verilen soruları cevaplayınız.

Bilgi haritasını hazırlarken en çok hangi noktaya dikkat ettim?

.....
.....

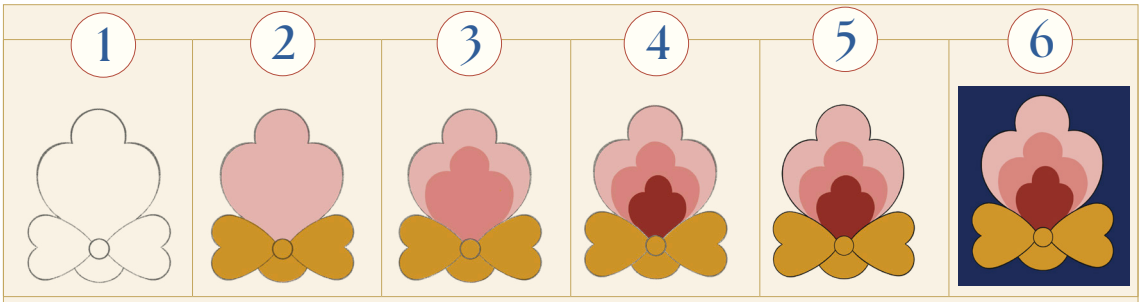
Geliştirmem gereken yönler nelerdir?

.....
.....

Bu etkinlik bana hangi becerileri kazandırdı?

.....
.....

Klasik Boyama Tekniği Uygulama Basamakları



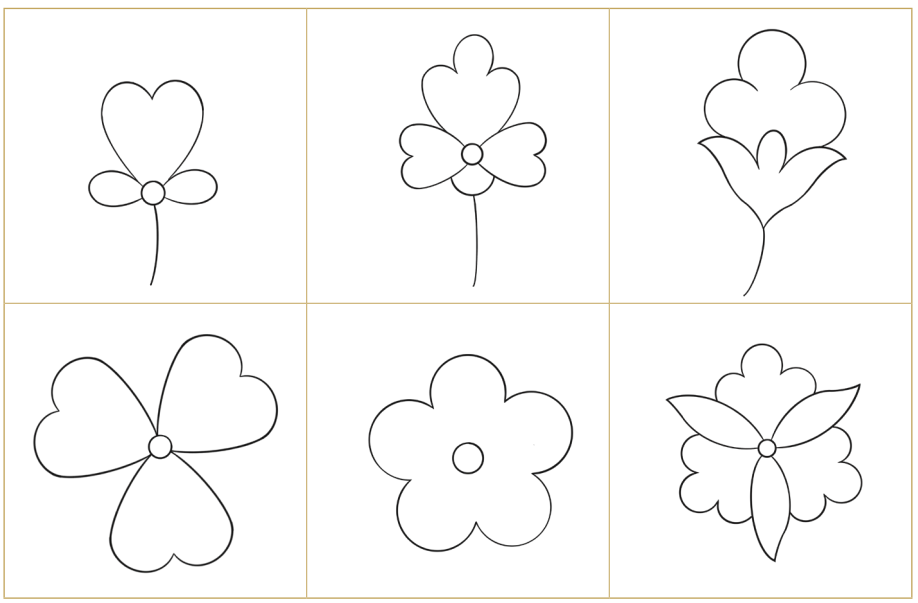
1. Motif eskiz kâğıdı yardımı ile uygulama yapılacak kâğıda geçirilir.
2. Altınlı alanlar altın veya yaldız boya ile boyanır ve mühre ile parlatılır. Sonra çiçek renginin en açık tonu ile motif boyanır.
3. Çiçek renginin orta tonu ile motifin ikinci kademesi boyanır.
4. Çiçek renginin en koyu tonu ile motifin üçüncü kademesi boyanır.
5. Siyah boya veya tahrir mürekkebi ile ince bir fırça ile tahrir çekilir.
6. Tahrir çekildikten sonra koyu bir renk ile (lacivert, bordo vb.) zemin boyanır.

Klasik Boyama Tekniğini Uygularken Dikkat Edilecek Hususlar

- *Çiçek renginin en az iki tonu hazırlanmalıdır. Üç veya daha fazla ton hazırlanarak da uygulanabilir.*
- *Çiçek tonları lacivert zeminde açıktan koyuya doğru, altın zeminde koyudan açığa doğru sırayla uygulanır.*
- *Çiçek tonları eşit aralıklarla ve dengeli bir şekilde uygulanır.*
- *Bu teknikte tahrir çekilirken nüans uygulanmaz.*
- *Tahrir siyah veya koyu bir renk ile çekilir.*

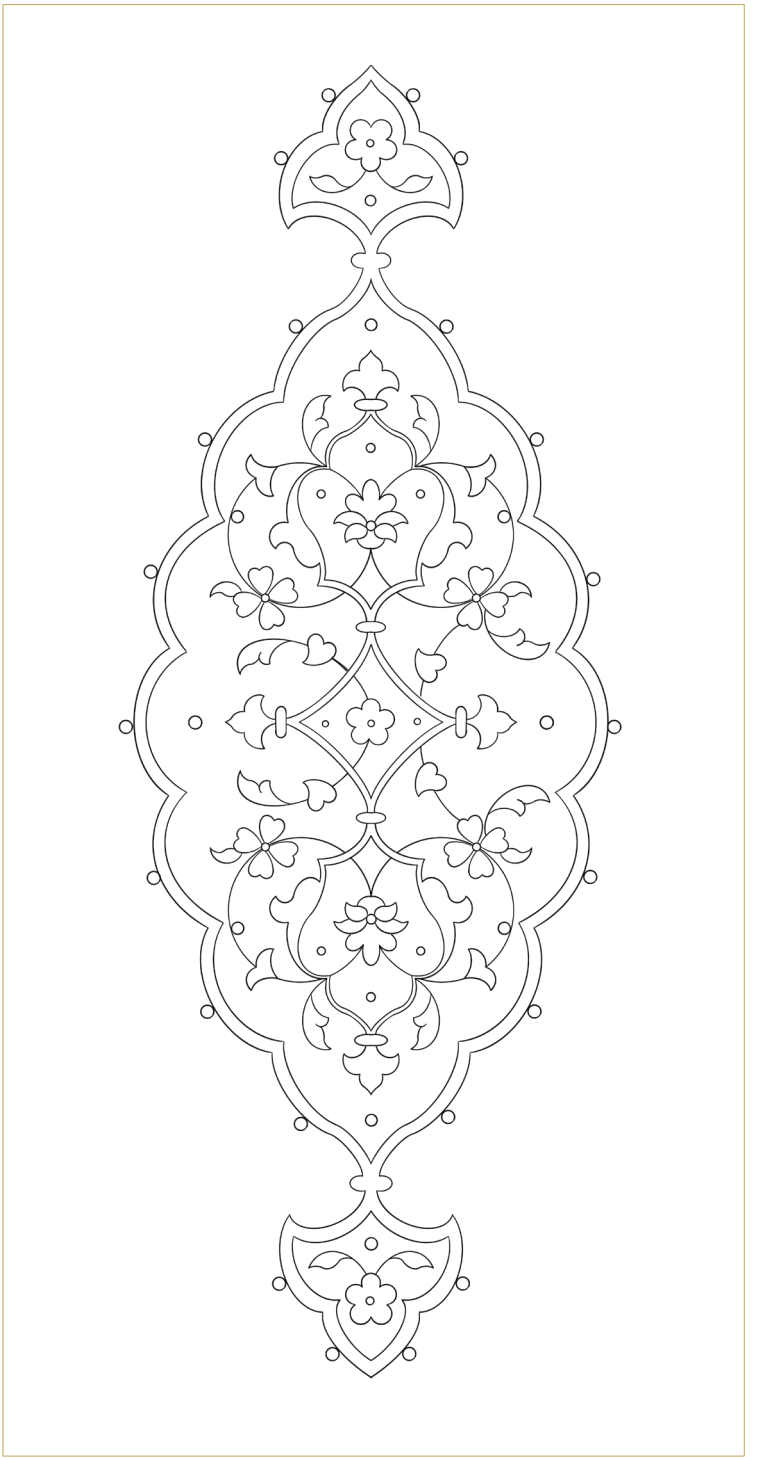
Tezhip Atölyesi 3

Verilen motiflerden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile klasik boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



Tezhip Atölyesi 4

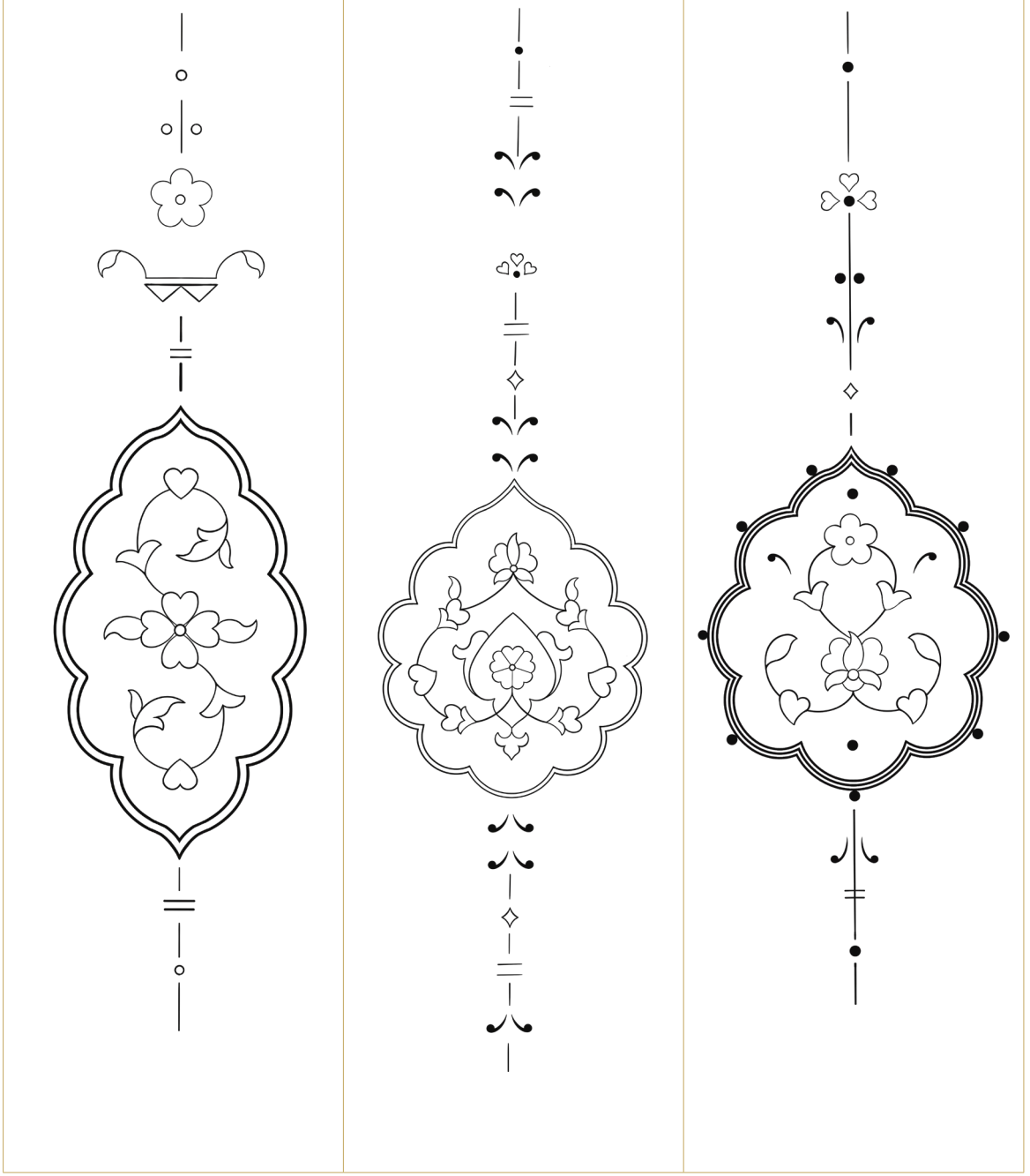
Verilen tezhip desenini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile klasik boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



Farklı desenlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Ders Dışı Uygulama 2

Bitkisel motiflerle tasarlanan desenlerden birini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya kullanarak klasik boyama tekniği ile boyayınız. Kitap ayracı olarak da kullanabileceğiniz çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.





Görsel 3.17: *Ayetelkürsi Hattı*
Hattat: Hasan Çelebi
Müzehhip: Elif Akyüz



Görsel 3.18
Besmele Hattı
Hattat: Hasan Çelebi
Müzehhip: Mustafa Çelebi

Kontrol Noktası

Aşağıda klasik boyama tekniği uygulamasının bazı basamakları karışık olarak verilmiştir. Doğru sıralamayı verilen boş alana yazınız.

• *Renklerin en açık tonu ile çiçeklerin boyanması*	**1.**
• *Motifin yüzeye temiz bir şekilde geçirilmesi*	**2.**
• *Siyah veya koyu renk ile tahrir çekilmesi*	**3.**
• *Motif dışı zemin boyamasının yapılması*	**4.**
• *Altınlı alanların boyanması/ renklendirilmesi*	**5.**

3.3. NEGATİF BOYAMA TEKNİĞİ

Konuya Başlarken



Görsel 3.19: *Negatif boyama tekniği uygulaması*

Görselde verilen tezhip eserini inceleyiniz. Bu eserde tek rengin kullanılmasıyla/uygulanmasıyla ortaya çıkan sadelik ve güzellik hakkında ne düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Negatif boyama tekniği kendine has özellikleri olan bir yöntemdir. Zemin ile motif arasındaki kontrastlığı (zıtlık) sağlayan açık-koyu ilişkisi nedeniyle negatif olarak isimlendirilen bu teknik, çift tahrir veya havalı gibi tabirlerle de karşımıza çıkmaktadır. Çift tahrir, tahrirleri birbirine paralel iki çizgi hâlinde çizilen desenlere verilen isimdir. İki çizgi arasında kalan boşluktan dolayı havalı olarak da isimlendirilir[12] *(Görsel 3.19).*



Görsel 3.20 *Kanuni Sultan Süleyman tuğrasından bir kesit*

Fırça kontrolü gerektiren bu teknikte motifi meydana getiren parçalar arasında eşit zemin boşluğu bırakılarak boyama yapılır *(Görsel 3.20).* Motif detayları önce iki taraflı tahrir çekilerek sınırlandırılır *(Görsel 3.21)* ve sonra içi doldurulur *(Görsel 3.22).* Motifler genellikle küçük ve teferruatsız çizilir.[13] Bu teknik hatayi, penç gibi bitkisel motiflerde daha çok tercih edilirken rumi, bulut, yarı üsluplaştırılmış çiçekler veya hayvansal motiflerle de kullanılmaktadır.

Negatif boyama tekniği genellikle tek veya iki renk ile kullanılır. Açık renk zeminde koyu renk, koyu renk zeminde ise açık renk ya da altın kullanılarak motifler oluşturulur.[14] Böylece motiflerin ön plana çıkması sağlanır.



Görsel 3.21: *Negatif boyama tekniği*



Görsel 3.22: *Negatif boyama tekniği ile içi boyanmış motif*

Bu teknik genellikle tığlarda, küçük alan bezemelerinde ve büyük alanlardaki iri motiflerden sonra kalan alanlarda ikinci ya da üçüncü bir grup bezeme türü olarak, boşlukları kaynaştırarak doldurmak ve zenginleştirmek için tercih edilir.[15]

Negatif boyama tekniğinin en güzel örnekleri 15 ve 16. yüzyıllarda karşımıza çıkmaktadır. Tezhip ve cilt gibi kitap sanatları dışında çini, kalem işi ve tekstil gibi alanlarda da tercih edilmiştir.

Etkinlik 3

15 dk.

Adı	*Negatif Boyama Tekniğini Keşfediyorum/Öğreniyorum*
Amaç	*Uygulama tekniklerini algılayabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Karekodda yer alan videoyu öğretmen rehberliğinde izleyiniz.*
2. *İzlediğiniz videodan hareketle boş bırakılan alana aşağıdaki ifadelerin cevaplarını içeren bir bilgi haritası oluşturunuz.*
   a) *Kullanılan araçlar*
   b) *Adım adım uygulama süreci*
   c) *Dikkat edilmesi gerekenler*
      * *fırçanın niteliği*
      * *boyanın kıvamı*
      * *tahrir çekimi*
      * *nüans*
      * *renk tonlaması*
      * *renk çeşitliliği*

Negatif Boyama Tekniği

Negatif Boyama Tekniği Bilgi Haritam

Değerlendirme

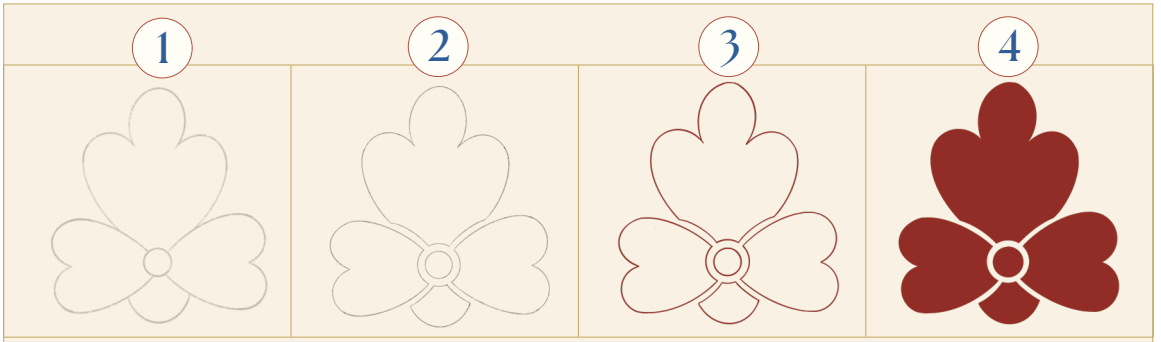
İzlediğiniz videodan ve oluşturduğunuz bilgi haritasından hareketle negatif boyama tekniği uygulamasında nelere dikkat edilmesi gerektiğine ilişkin çıkarımlarınızı aşağıda bırakılan boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

Negatif Boyama Tekniği Uygulama Basamakları



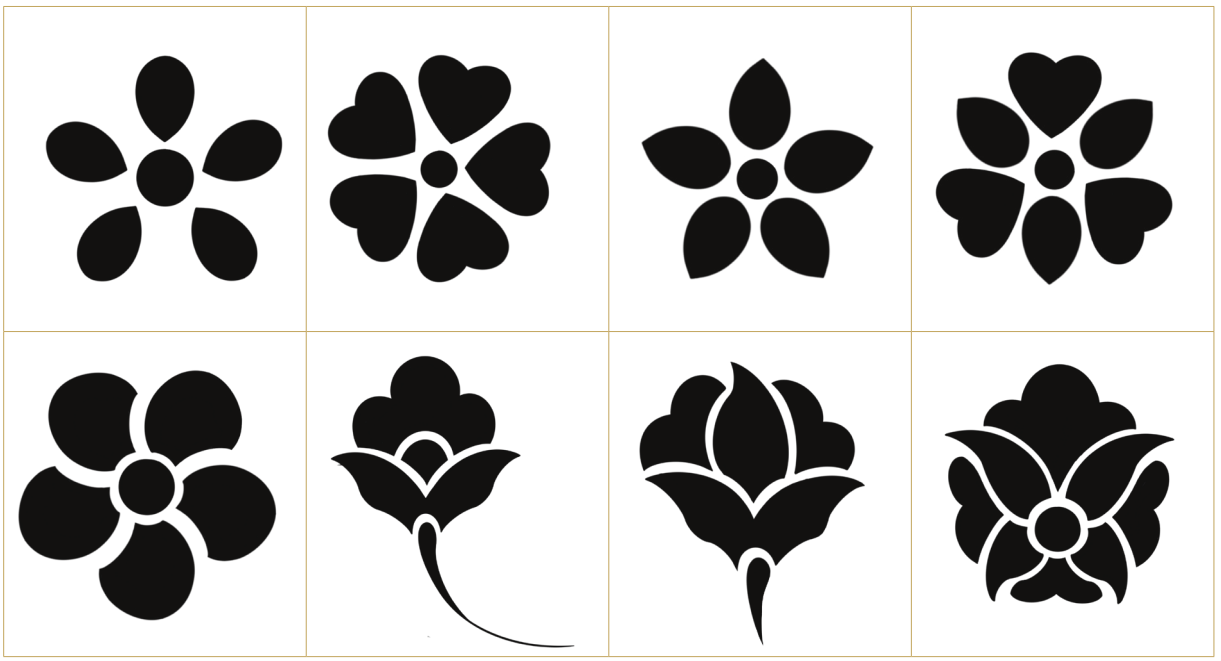
1. Motif eskiz kâğıdı yardımı ile uygulama yapılacak kâğıda geçirilir.
2. Aralarında 1 mm boşluk kalacak şekilde motifin parçaları birbirinden ayrıştırılarak çizilir.
3. Çiçek rengi ile kenar çizgileri çizilir.
4. Aynı renk ile içleri doldurulur.

Negatif Boyama Tekniğini Uygularken Dikkat Edilecek Hususlar

- *Negatif boyama tekniğinde bırakılan boşlukların birbirine eşit olmasına dikkat edilmelidir.*
- *Zemin ve motif renkleri kontrast oluşturmalıdır. Yani açık zemin üzerinde koyu renk, koyu zemin üzerine açık renk uygulanmalıdır.*

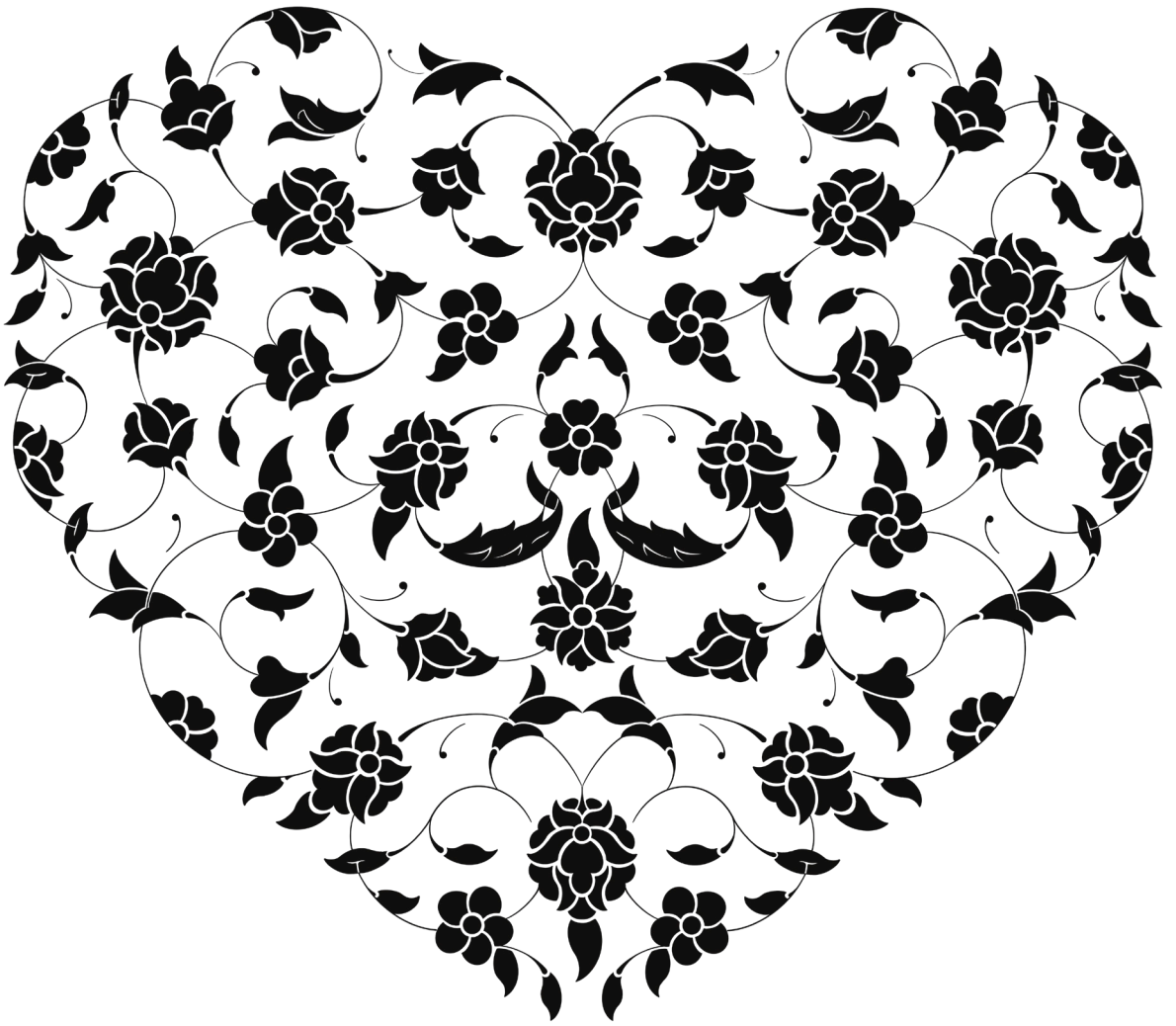
Tezhip Atölyesi 5

Verilen motiflerden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile negatif boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



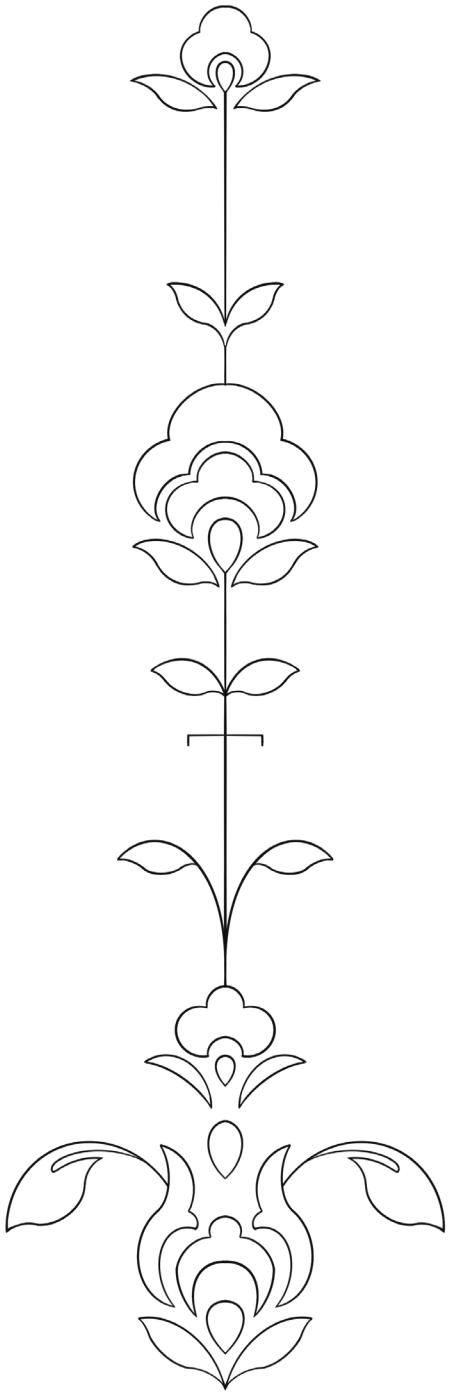
Tezhip Atölyesi 6

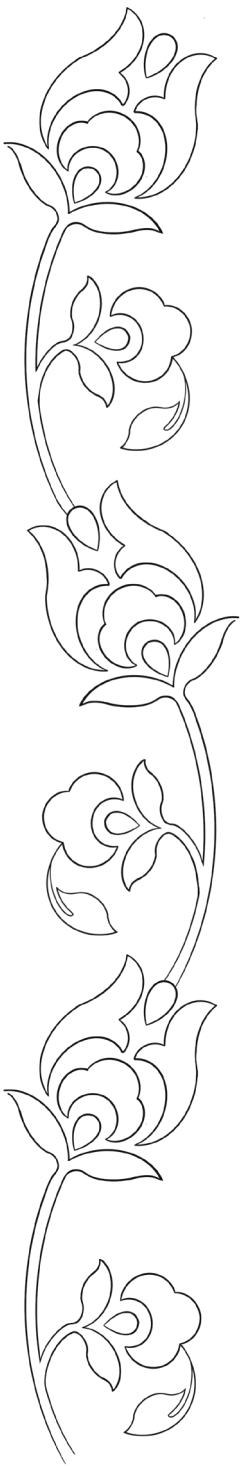
Aşağıda verilen motifi eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile negatif boyama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



Ders Dışı Uygulama 3

Verilen motifleri eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile negatif boyama tekniğini uygulayınız. Kitap ayracı olarak kullanabilirsiniz. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.







Görsel 3.23
Bu da Geçer Ya Hu
Hattat: Gürkan Pehlivan
Müzehhibe: Emine Geçtan

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Verilen ifadelerden hangisi çift tahriri açıklar?

A) Tek çizgili sınır uygulaması
B) Motiflerin boyasız bırakılması
C) Tahrirlerin paralel çizilmesi
D) Motiflerin dışına gölge verilmesi
E) Zemin boyasının kaldırılması

2. Negatif boyama tekniğinde motifler genellikle hangi özellikte çizilir?

A) Büyük ve detaylı
B) Küçük ve teferruatsız
C) Soyut ve renksiz
D) Kalın çizgili
E) Gölgelendirilmiş

3. Hangisi negatif boyama tekniğinde tercih edilen motif türlerinden biri değildir?

A) Bulut
B) Hatayi
C) Penç
D) Rumi
E) Şükufe

4. Negatif boyama tekniğinin en güzel örnekleri hangi yüzyıllarda görülür?

A) 13 ve 14. yüzyıllar
B) 14 ve 15. yüzyıllar
C) 15 ve 16. yüzyıllar
D) 16 ve 17. yüzyıllar
E) 17 ve 18. yüzyıllar

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

3.4. TARAMA TEKNİĞİ

Konuya Başlarken



Görsel 3.24: *İlim rütbesi, rütbelerin en yücesidir. (Hadisişerif)*
Hattat: Ömer Faruk Özoğul
Müzehhibe: Nazlı Durmuşoğlu

Verilen tezhip görselini inceleyiniz. Görselde yer alan desenin boyanmasında kullanılan yöntem hakkında gözlem ve tahminlerinizi belirtiniz.

Tarama tekniği, hem küçük hem de büyük motiflerin renklendirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu teknikte, motifler ince fırça hareketleriyle yukarıdan aşağıya veya aşağıdan yukarıya doğru taranarak renklendirilir. Koyu ve açık tonlar arasında geçişler yapılır. Genellikle açık zeminde koyu, koyu zeminde ise açık renkler veya altın kullanılarak tarama yapılır. Böylece desenin belirgin hâle gelmesi sağlanır *(Görsel 3.25).*



Görsel 3.25: *Tarama kesit*

Altınla yapılan tarama tekniğinde önce motifin zemini sulandırılmış altınla boyanır sonra motifin uç kısımlarına yoğun bir şekilde altın sürülür. Bu altın, dikkatli ve yavaş fırça hareketleriyle aşağıya doğru taranarak motifin diğer bölümlerine dengeli bir şekilde yayılır. Bu uygulamaya tarama halkari adı verilir. Bu teknikte fırça izlerinin görünmemesine özen gösterilir[16] *(Görsel 3.26).* Renk ile yapılan taramalarda ise önce desen, kullanılacak rengin en açık tonu ile boyanır. Daha sonra bu rengin bir ton koyusu ile aynı yöne doğru fırça hareketleriyle taramalar yapılır. Son aşamada ise rengin daha koyu tonu kullanılarak renk geçişleri sağlanır. Kıvrak ve sıralı fırça hareketleri, boyamanın estetik ve dengeli görünmesini sağlar *(Görsel 3.27, 3.28).*



Görsel 3.26
Altın tarama uygulaması



Görsel 3.27: *Altın tarama kesit*



Görsel 3.28: *Altın tarama kesit*

Etkinlik 4

20 dk.

Adı	*Tarama Tekniğini Keşfediyorum/Öğreniyorum*
Amaç	*Uygulama tekniklerini algılayabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Karekodda yer alan videoyu öğretmen rehberliğinde izleyiniz.*
2. *İzlediğiniz videodan hareketle boş bırakılan alana aşağıdaki ifadelerin cevaplarını içeren bir bilgi haritası oluşturunuz.*
   a) *Kullanılan araçlar*
   b) *Adım adım uygulama süreci*
   c) *Dikkat edilmesi gerekenler*
      * *fırçanın niteliği*
      * *boyanın kıvamı*
      * *tahrir çekimi*
      * *nüans*
      * *renk tonlaması*
      * *renk çeşitliliği*

Tarama Tekniği

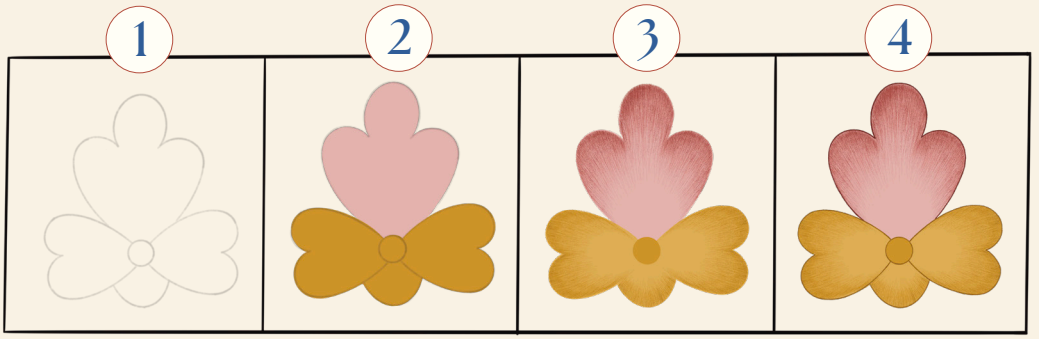
TaramaTekniği Bilgi Haritam

Değerlendirme

Öz değerlendirme formunu doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Videoları dikkatli bir şekilde izledim.			
2. Tarama tekniğinin özelliklerini anlatan bir bilgi haritası hazırladım.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Tarama Tekniği Uygulama Basamakları



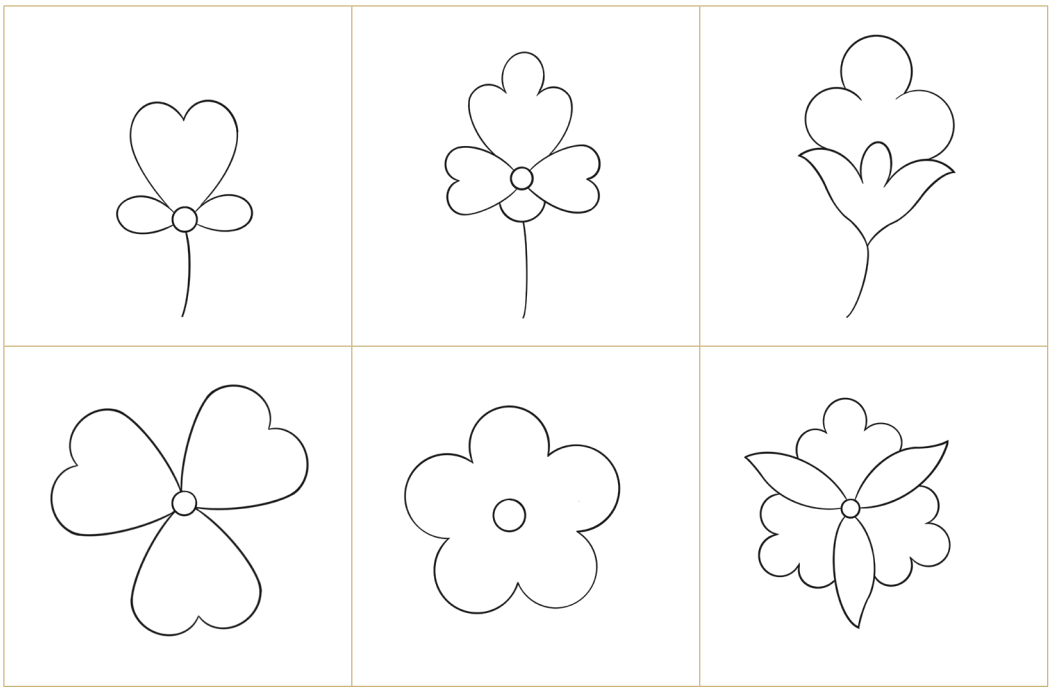
1. Motif eskiz kâğıdı yardımı ile uygulama kâğıdına geçirilir.
2. Çiçek renginin en açık tonu ile zemin boyanır.
3. Çiçek ince bir fırça ile koyudan açığa veya açıktan koyuya doğru taranarak renklendirilir.
4. İnce bir tahrir çekilir.

Tarama Tekniği Uygularken Dikkat Edilecek Hususlar

- *Tarama açıktan koyuya veya koyudan açığa doğru uygulanabilir.*
- *Tonlar arasındaki geçişler yumuşak ve dengeli olmalıdır.*
- *İnce çizgisel fırça hareketleri yavaş yavaş sabırla uygulanmalıdır.*
- *Tarama hareketleri ne kadar çok ve doğru yapılırsa uygulama o kadar başarılı olur.*

Tezhip Atölyesi 7

Verilen motiflerden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile tarama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



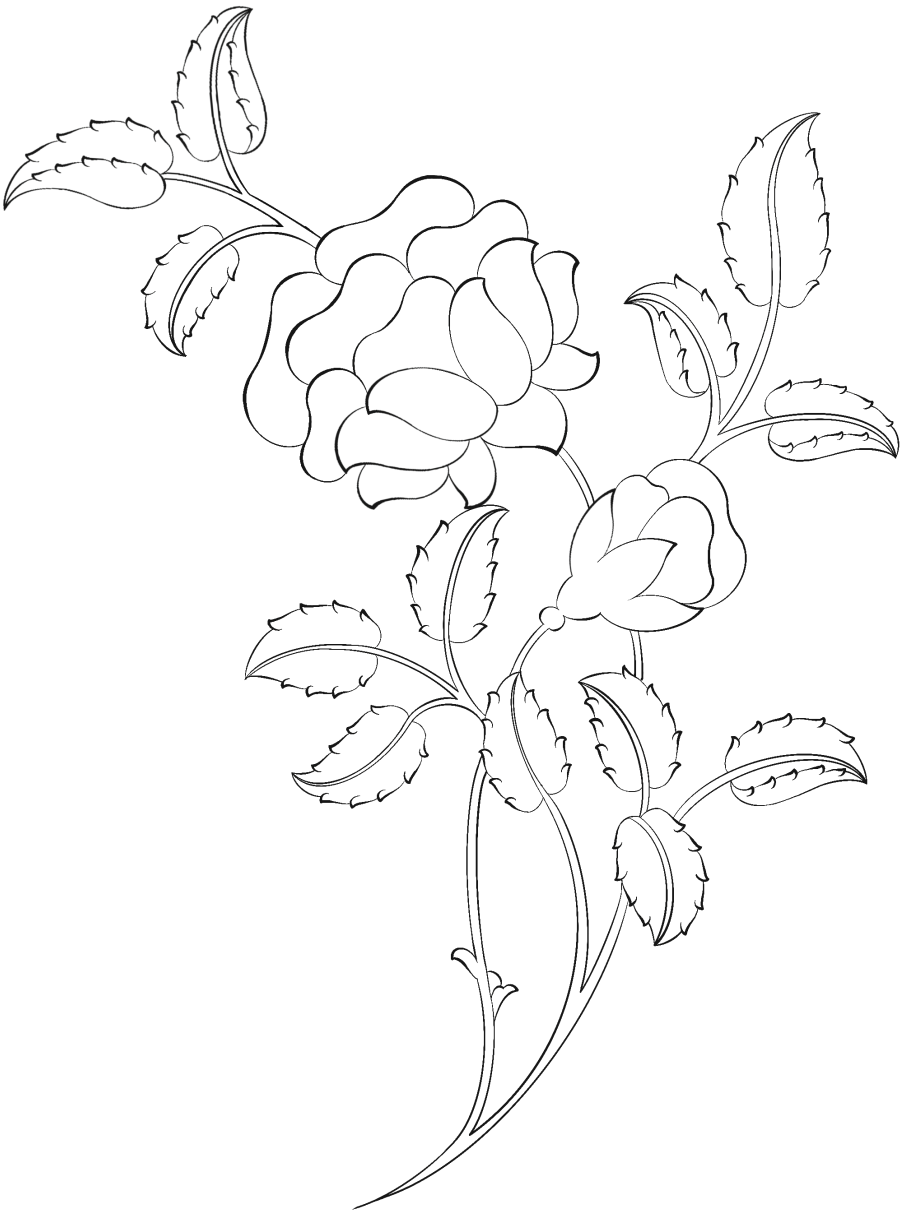
Tezhip Atölyesi 8

Verilen motifi eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile tarama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.



Ders Dışı Uygulama 4

Verilen deseni eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kâğıda geçiriniz. Guaj veya sulu boya ile tarama tekniğini uygulayınız. Çalışmanızı ürün dosyasına koyunuz.





Görsel 3.29
Muhibbi Divanı



Görsel 3.30: *"Benim başarım ancak Allah'ın yardımıyladır.(Hud suresi, 88. ayet)"*
Hattat: Muhammed Yaman Müzehhibe: Firdevs Bakkal

Kontrol Noktası

Değerlendirme: Aşağıdaki çıkış kartını öğrendiklerinizden hareketle doldurunuz.

3 Tarama tekniği konusunda öğrendiğim 3 bilgi

.....

.....

.....

2 Tarama tekniği konusunda fark ettiğim 2 detay

.....

.....

1 Tarama tekniği konusunda merak ettiğim 1 şey

.....

Etkinlik 5

25 dk.

Adı	*Uygulama Tekniklerinin Arasındaki Farkı Biliyorum*
Amaç	*Uygulama tekniklerini algılayabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Dörder kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Grup arkadaşlarınızla birlikte verilen görselleri; fırçanın niteliği, boyanın kıvamı, tahrir çekimi, nüans, renk tonlaması ve çeşitliliği gibi ölçütler yönünden inceleyiniz.*
3. *İncelediğiniz görsellerin benzer ve farklı yönlerini belirtilen ölçütler bakımından aşağıdaki tabloya listeleyiniz.*
4. *Hazırladığınız tabloyu grup sözcüleri aracılığıyla diğer gruplarla paylaşınız.*

Halkari boyama tekniği



Klasik boyama tekniği



Negatif boyama tekniği



Tarama tekniği



Uygulama Teknikleri	**Benzerlikler**	**Farklılıklar**
Halkari Boyama Tekniği	....	....
Klasik Boyama Tekniği	....	....
Negatif Boyama Tekniği	....	....
Tarama Tekniği	....	....

Değerlendirme

Uygulama tekniklerinin özelliklerini anlatan küçük bilgi kartları hazırlayınız.

Etkinlik 6

35 dk.

Adı	*Tekniğimi Seçiyorum*
Amaç	*Uygulama tekniklerini kullanarak bir tezhip eseri oluşturabilme*
Malzemeler:	*Eskiz kâğıdı, uygulama yapılacak kâğıt, kurşun kalem, boya, fırça, palet, cetvel, pergel*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

Ön hazırlık

1. *Sayfa 126-129 arasında halkari, klasik, negatif boyama ve tarama teknikleriyle ilgili görseller verilmiştir. Verilen görsellerden birisini seçiniz.*
2. *Seçtiğiniz deseni uygulama yapacağınız kâğıda çiziniz.*

Sınıf içi uygulama

3. *Deseninizi tekniğine uygun olarak boyayınız. Bu tekniğin temel özelliklerini kendi cümlelerinizle verilen boş alana yazınız.*

_____

_____

_____

4. *Boyadığınız eseri öğretmen rehberliğinde arkadaşlarınızla değerlendiriniz.*
5. *Çalışmalarınızı sınıf panosunda sergileyiniz.*
6. *Sergilediğiniz çalışmaların sizde uyandırdığı duygu ve düşüncelerinizi yazınız.*

_____

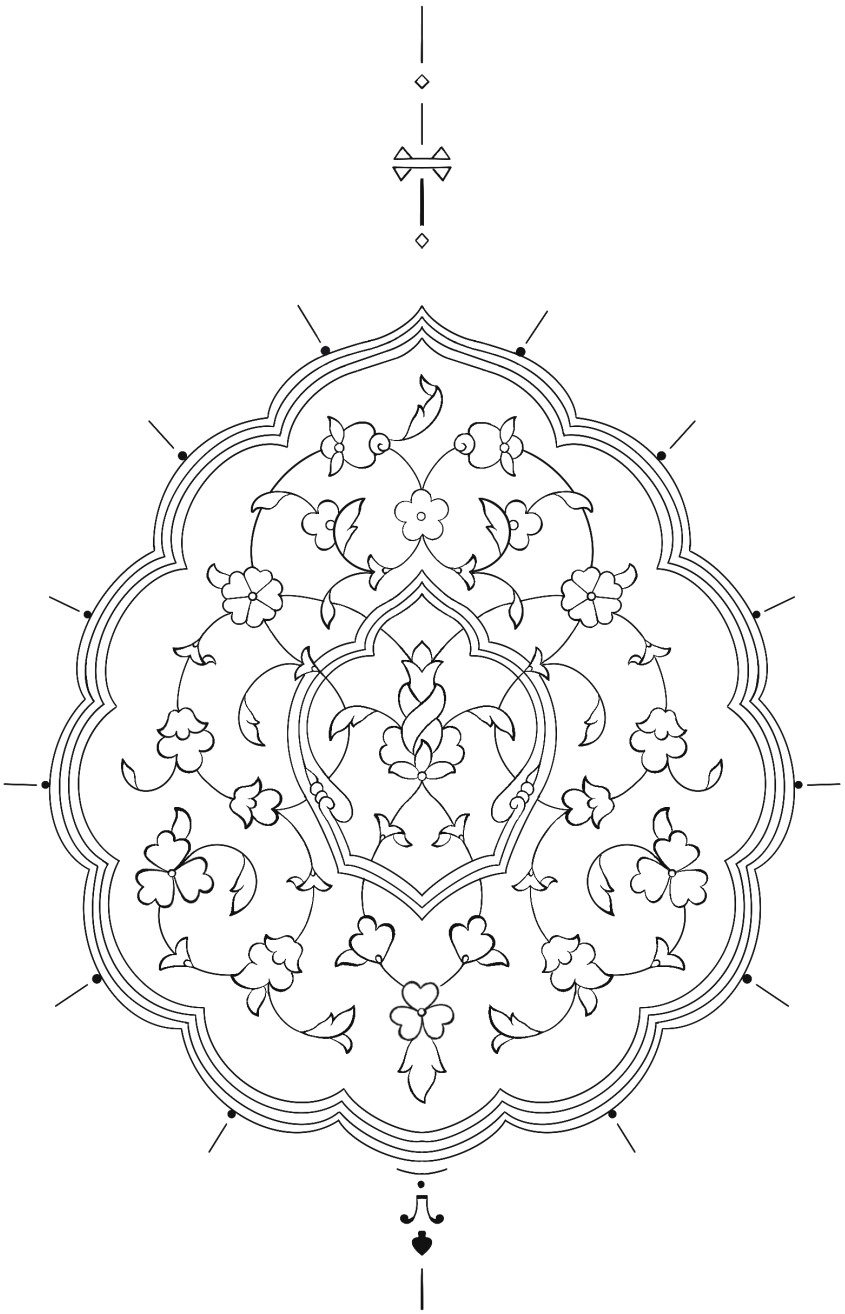
_____

_____

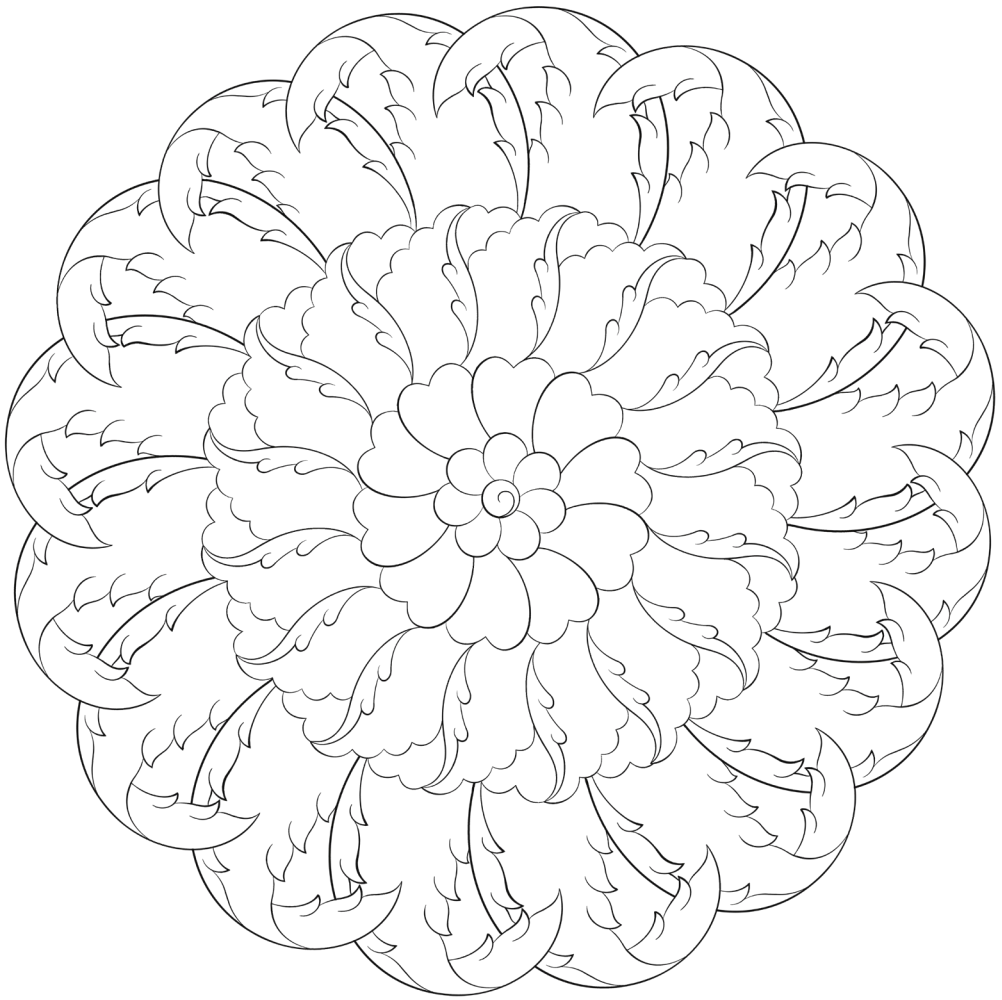
Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

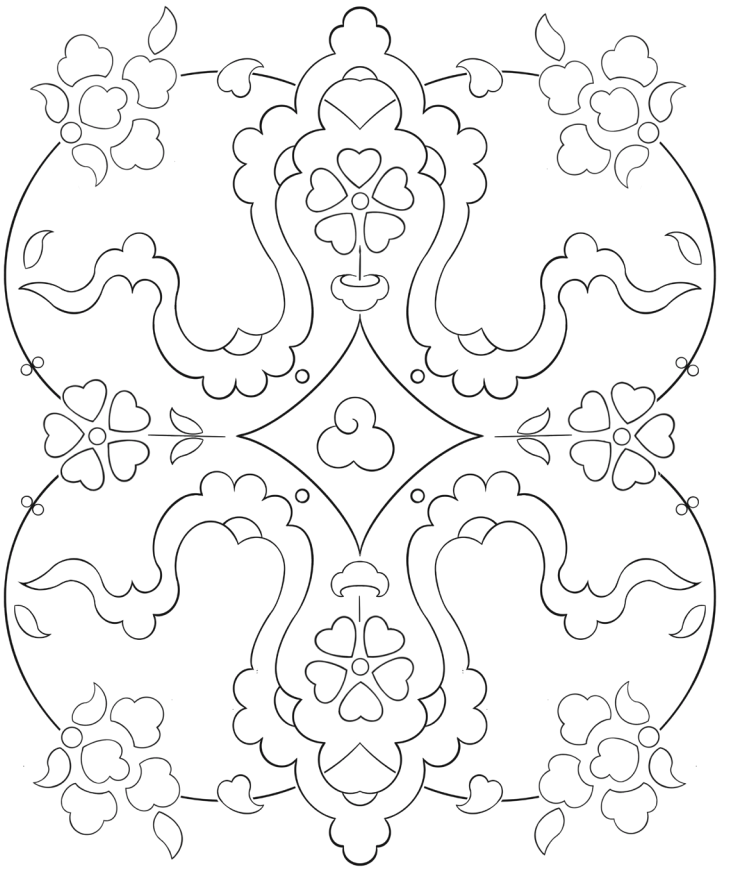
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Belirlediğim eseri uygulama yapılacak kâğıda çizdim.			
2. Seçtiğim boyama tekniğini doğru şekilde uyguladım.			
3. Çalışmamı sınıf panosunda sergiledim.			
4. Fırçanın niteliğine ve boya kıvamına dikkat ettim.			
5. Renk tonlaması ve renk çeşitliliğine özen gösterdim.			
6. Temiz, düzenli ve görsel olarak anlaşılır bir çalışma yaptım.			
7. Çalışmanın bende uyandırdığı duyguları ifade ettim.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			



Klasik Boyama Tekniği (Şemse)



Halkar Boyama Tekniği (Çarkıfelek Penç)



Negatif Boyama Tekniği



Tarama Tekniği (Yarı Üsluplaştırılmış Lale)

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç	**Görev**
Uygulama tekniklerini kullanarak bir tezhip eseri oluşturabilme	Halkari, klasik ve negatif boyama ile tarama tekniğini kullanarak sanatsal bir ürün oluşturma
Beceriler	**Süre**
• Sanatsal Algılama • Sanatsal Üretim Yapma (Sanatsal Ürün Oluşturma)	Hazırlık 4 hafta, sınıf içi performans 35 dk.

Yönerge

Uygulama adımlarını takip ederek performans görevini tamamlayınız.

1. Bitkisel motifleri kullanarak bir desen oluşturunuz.
2. Deseni seçeceğiniz bir boyama tekniği ile uygulama basamaklarına dikkat ederek boyayınız.
3. Çalışmanızı anlatan bir vlog çekiniz.
4. Hazırladığınız vlogu ve tezhip eserinizi sınıfta sununuz.

Değerlendirme

Yapılan çalışma öz değerlendirme formu ve karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öz Değerlendirme Formu

Sevgili öğrenciler, bu form performans görevini tamamlama sürecinde kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği "X" ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Bitkisel motifleri kullanarak bir desen oluşturdum.			
2. Deseni belirlediğim bir boyama tekniği ile boyadım.			
3. Çalışmamı anlatan bir vlog çektim.			
4. Hazırladığım vlogu ve tezhip eserini sınıfta sundum.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

Farklı Kaydet

Bu bölümde öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıda verilen 1-5. ifadelerin başına ilgili olduğu kavrama ait harfi yazarak açıklamalarla kavramları eşleştiriniz.

Açıklamalar		
(....)	**1.**	Bir motifin çevresine, sınırlarını belirginleştirmek için çekilen ince ve koyu renkli hat
(....)	**2.**	Halkar tekniğinde, altın yerine veya altınla birlikte hafif ve çeşitli renkler kullanılarak yapılan boyama
(....)	**3.**	Negatif tekniğinde iki çizgi arasındaki boşluğa verilen ad
(....)	**4.**	Arapça "haly" ve Farsça "kâr kelimelerinin birleşmesinden türemiş süslemek anlamına gelen terim
(....)	**5.**	Bir işin veya sanatın uygulanmasında izlenen yöntem ve usullerin bütünü

Kavramlar	
a)	havalı
b)	teknik
c)	şikaf
ç)	tarama
d)	tahrir
e)	halkari

Aşağıdaki 6-9. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

6. Halkar boyama tekniğinde tahrir çekme işlemi nasıl yapılır?

7. Klasik boyama tekniğinde motiflerin belirginlik kazanması için hangi yöntemler uygulanır?

8. Negatif boyama tekniğinin "negatif" olarak adlandırılmasının nedeni nedir?

9. Halkari, klasik, negatif boyama ve tarama teknikleri arasında en belirgin farklar ve benzerlikler nelerdir? Örneklerle açıklayınız.

Aşağıdaki 10-14. cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

(altın, fırça, ton, kalem, kalıp silkeleme, mühreleme, hatayi, şemse)

10. Geleneksel yöntemlerde desenin yüzeye aktarılması işlemine ……..…… denir.

11. Klasik boyama uygulamasında ilk olarak sap, yaprak, cetvel ve ipliklere ……..…… uygulanır.

12. Motiflerin kenarlarına çekilen tahrir çizgilerinde ……..…… geçişi yapılmaz.

13. Negatif tekniği ……..…… ve penç gibi bitkisel motiflerde daha çok tercih edilir.

14. Tarama tekniğinde kıvrak ve sıralı ……..…… hareketleri, boyamanın estetik ve dengeli görünmesini sağlar.

Aşağıdaki 15-17. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

15. Aşağıdakilerden hangisi halkari boyama tekniği ile ilgili kullanılan isimlerden biri değildir?

A) Sulandırma B) Süpürme C) Akıtma D) Oyma E) Gölgeleme

16. Klasik tezhipte ayırt edici renk uyumu aşağıdakilerden hangisidir?

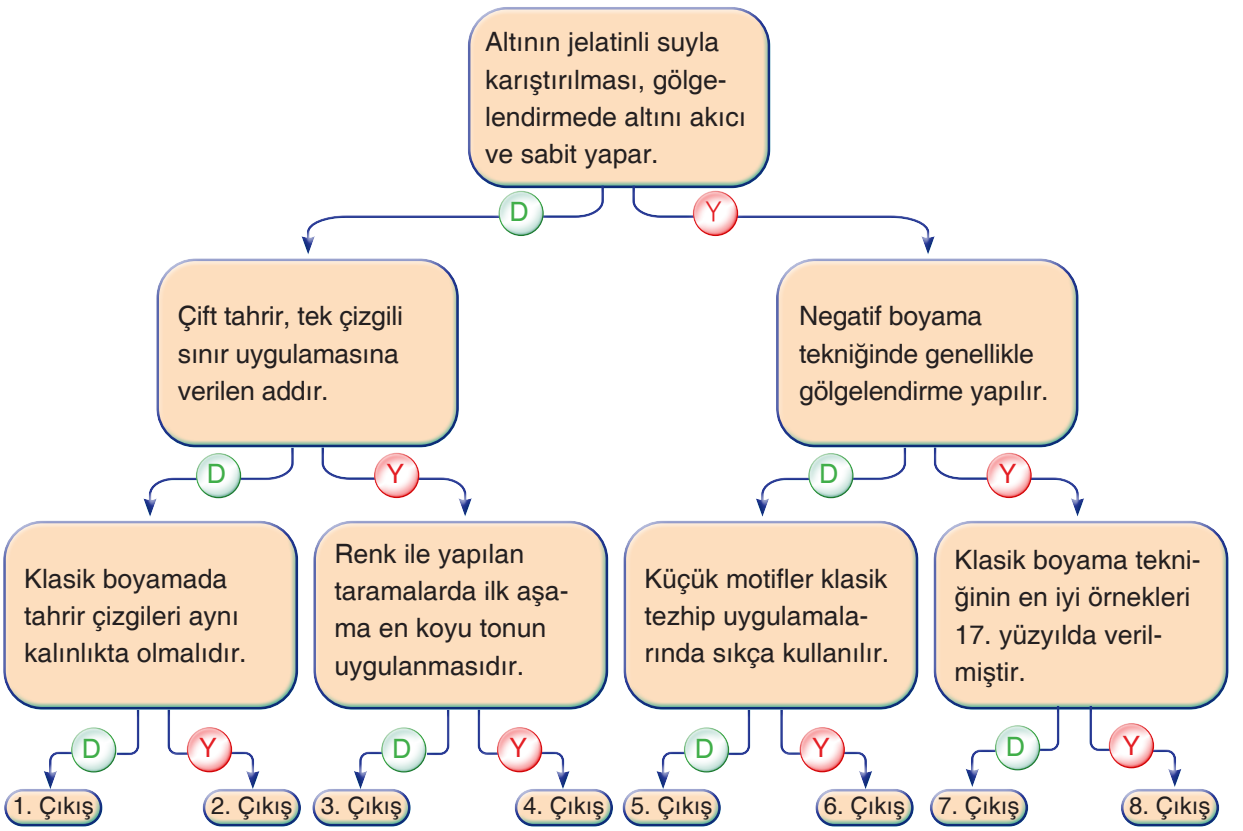
A) Yeşil-Turuncu B) Altın-Lacivert C) Sarı-Siyah D) Mavi-Pembe E) Kırmızı-Altın

17. Tarama tekniğinde motifler nasıl renklendirilir?

A) Noktalama yöntemiyle
B) İnce fırça hareketleriyle
C) Geniş fırça darbeleriyle
D) Sprey boyayla
E) Tek renkle

18. soruyu aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaca göre cevaplayınız.

18. Aşağıdaki verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.



Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Derman, “Halkârî”, 15/365-367.
2 bk. Birol, “Tezhip”, 41/62, Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 47-48.
3 bk. Derman, “Halkârî”, 15/365-367.
4 bk. Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları,* 51.
5 bk. Derman, “Halkârî”, 15/365-367.
6 bk.Taşkale, *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*, 47-48.
7 bk. Okur, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Yazma Eserlerinde Yer Alan Halkâr Tezyînatının Analizi,* 85.
8 Birol, “Tezhip’’, 41/62.
9 Özkeçeci - Özkeçeci, *Türk Sanatında Tezhip*, 182.
10 bk. Üçer, *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*, 116.
11 Birol, “Tezhip”, 41/62.
12 bk. Sertyüz, “Tezhip Sanatında Çift Tahrir Tekniği”, 293.
13 Birol, “Tezhip”, 41/62.
14 Birol, “Tezhip”, 41/62.
15 bk. Sertyüz, “Tezhip Sanatında Çift Tahrir Tekniği”, 294.
16 bk. Derman, “Halkârî”, 15/365-367.

4.
ÜNİTE

TEZHİP SANATINA YÖN VEREN MÜZEHHİPLER



4.1. Baba Nakkaş ve Üslubu
4.2. Şahkulu ve Üslubu
4.3. Karamemi ve Üslubu
4.4. Ali Üsküdari ve Üslubu

► Anahtar kavramlar
- nakkaş
- üslup

► Bu ünitede sizlerden
- tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarını karşılaştırabilmeniz,
- müzehhiplere ait eserlerin reprodüksiyonunu yapabilmeniz

beklenmektedir.

Ünite karekodu

Ünite sunusu karekodu



Üniteye Başlarken

Çiçek ve yaprak motiflerinin biçimi, bir tezhip eserinin hangi sanatkâra ait olduğunu anlamamıza yardımcı olabilir mi? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Verilen görselleri dikkatlice inceleyiniz. Motiflerin doğadan mı, yoksa sanatçının hayal gücünden mi esinlenerek oluşturulduğunu inceleyiniz. Uygulanan teknikleri gözlemleyerek çıkarım yapınız. Renk kullanımı ve kompozisyon düzenine göre karşılaştırma yapınız.

4.1. BABA NAKKAŞ VE ÜSLUBU

Konuya Başlarken

Müzehhiplerin eserleri hangi açılardan birbirinden farklı olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nakkaş: Çeşitli maddeler üzerine resim ve süsleme yapan sanatkâr, ressam, işlemeci. Sözlükte "birden fazla renkte boyamak, iğne veya özel aletlerle işleme yaparak süslemek" anlamındaki nakş kökünden türeyen nakkaş bu işi meslek edinenlere verilen unvandır.

(Nebi Bozkurt, " Nakkaş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32/326)

Baba Nakkaş lakabıyla anılan Özbek asıllı sanatkârın adı Muhammed bin Şeyh Bayezid'dir. Osmanlı'da nakkaş ünvanı çeşitli maddeler üzerine resim ve süsleme yapan sanatkârlara verilirdi. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Baba Nakkaş'tan "nakkaşların babası" olarak söz ederek onun Osmanlı süsleme sanatındaki öncü rolünü vurgular. Baba Nakkaş'ın hem Fatih Sultan Mehmet hem de II. Bayezid ile yakın ilişkiler içinde olduğunu ve usta nakkaşların en kıdemlisi olarak görev aldığını belirtmiştir.[1] Fatih Sultan Mehmet yeni sarayında bugünkü Güzel Sanatlar Akademisi niteliğinde bir nakkaşhane kurmuş ve başına da Baba Nakkaş'ı getirmiştir. Baba Nakkaş Topkapı Sarayı Nakkaşhanesinin ilk başnakkaşı (sernakkaş) olarak kabul edilmektedir.



Görsel 4.1
Mecmaül Acâib Albümü

Bu nakkaşhane, özellikle kitap süsleme sanatlarında büyük bir gelişmenin olduğu bir merkez hâline gelmiştir. Fatih Sultan Mehmed'in Kütüphanesi için nadide pek çok kitap hazırlanmış, bunlar müzehhipler tarafından birbirine benzemeyecek şekilde çok ince bir dikkatle tezyin edilmiş, mücellitler tarafından ciltlenerek nakışlı kaplar içinde padişaha takdim edilmiştir.[2]

Baba Nakkaş, Türk tezhip sanatında özgün üslubuyla kalıcı bir etki yaratmış, aynı zamanda çok sayıda müzehhibin yetişmesine öncülük etmiştir.

Fatih Sultan Mehmed'in özel kütüphanesi için yapılan nadide örneklerden biri olan "Mecmaül Acaib", adlı eser Fatih devri saray nakkaşhanesinde en tipik örneğini teşkil eden bir albümdür *(Görsel 4.1)*. Ahmet Süheyl Ünver, İstanbul Üniversite Kütüphanesinde bulunan bu albümdeki çizimleri Baba Nakkaş'ın başnakkaşlığı döneminde yapıldığı için sanatçıya atfederek bu albüme "Baba Nakkaş Albümü" adını vermiştir. Fatih Sultan Mehmed'in saltanatının sonlarına doğru düzenlendiği anlaşılan çeşitli hat örneklerini, tezhip ve bezeme desenlerini ihtiva eden bu albüm, Fatih Sultan Mehmed Dönemi sarayında yeni bir anlayışla yorumlanan rumi ve hatayi üslubunu "Baba Nakkaş üslubu" olarak tanımlamış, daha doğrusu Fatih Devri bezeme üslubunu onun adıyla özdeşleştirmiştir.[3] Sanatta üslup, bir sanatçının ya da dönemin kendine özgü anlatım biçimini yansıtan temel bir kavramdır. Yalnızca bir tarz değil; yöntem, ahenk, tertip, renk ve ifade gibi pek çok öğeyi de kapsar.

Üslup: Tarz. Sanatçının görüş, duyuş ve anlayışındaki kendine özgü anlatış biçimi; biçem, hava, stil

("üslup", *Güncel Türkçe Sözlük*)

Etkinlik 1

15 dk.

Adı	*Baba Nakkaş Üslubu*
Amaç	*Tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarına ilişkin özellikleri belirleyebilme*



Görsel 4.2: *Mecmaül Acaib (Baba Nakkaş'a ait olması muhtemel hatayi üslubunda bir desen)*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Görseli dikkatlice inceleyiniz ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

   a) *Görselin genelinde dikkatinizi çeken ilk şey nedir?*

   b) *Görselde hangi renkler kullanılmış ve bu renkler içinde hangisi ön plana çıkmıştır?*

   c) *Görselde hangi şekil ve motiflere yer verilmiştir?*

2. *Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızın cevaplarıyla karşılaştırınız.*

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Verilen görseli dikkatli bir şekilde inceledim.			
2. Görselden hareketle soruları cevaplandırdım.			
3. Cevaplarımı sınıf arkadaşlarımla paylaştım.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Baba Nakkaş Üslubu

Baba Nakkaş üslubu klasik Türk tezhip sanatının erken dönem stilini oluşturmuş; simetriye dayalı, düzenli ve ölçülü kompozisyon anlayışıyla dikkat çekmiştir *(Görsel 4.3).* Bitkisel motiflerin stilize biçimde yorumlandığı, özellikle rumi ve hatayi bezemelerin zarafetle işlendiği eserlerinde, sadelikle ihtişamın dengesi gözetilmiştir.[4]

Bu üslubun özellikleri, iri çizilmiş hatayi motifinin yoğun kullanılması, yaprakların sade ve ufak olması, desen içinde zemine serpiştirilmiş küçük bulut parçalarının yer almasıdır.



Görsel 4.3
Tezhibi Baba Nakkaş tarafından yapılmış Fatih Sultan Mehmed Dönemi'ne ait yazı albümü, halkar ve tezhip örnekleri

Baba Nakkaş üslubu, genellikle nohudi renkte bir zemin üzerine kahve ve kestane tonlarındaki boya ile uygulanır. Detaylar aynı renk tonlarının daha koyusu ile yapılır. Büyük hatayi motifleri, yapraklar, üç dilimli pençler ve helezon formlu iri rumi motiflerden oluşur. Halkar tekniğiyle yapılan desenlerde, motif uçları kendi üzerine katlanmış yuvarlak yapraklardır. Yaprakların içe doğru kıvrılması, motiflerde üç boyutlu bir izlenim yaratır.[5]

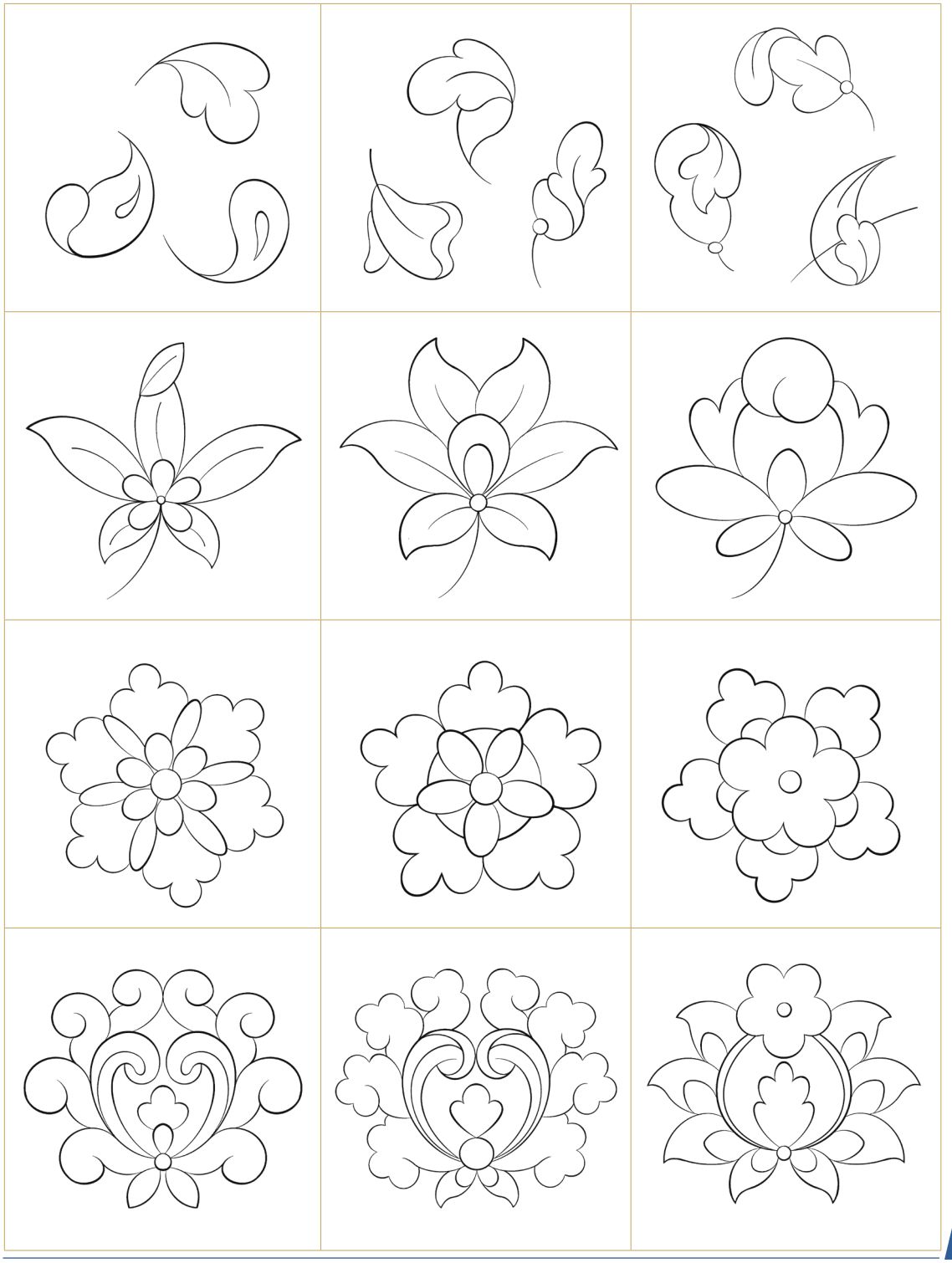
Üslubun en belirgin özelliği motiflerin iri ve yuvarlak hatlı olmasıdır. Fırça hareketleri son derece kıvrak ve nüanslıdır. Kendine has, içeriye doğru kıvrılan yaprakların karakteri, benzerlerinden hemen ayrılacak niteliktedir. Motifler iri çizilmiş olmalarına rağmen detayları azdır. Ancak motif, içlerine nokta veya çizgilerle yapılan süsleme unsurları ile zenginleştirilerek sade görüntüsünden uzaklaştırılmıştır. Üslubun; desen, kompozisyon, renk veya motif seçimi ile Fatih Dönemi'nde yapılan diğer eserlerden daha farklı olduğu görülür. Tasarımlar çok yoğun ve renklidir. Bununla birlikte rumi ve hatayi motiflerinin bir arada kullanıldığı görülmektedir. Rumi motifler genellikle beyaz renk ve altın kullanılarak yapılır; zemin renkleri ise lacivert, kahverengi, siyah ve yeşil gibi farklı renklerle süslenir *(Görsel 4.4).* Bütün bunların arasında altın çok daha azdır. Üslubun içerisinde altının, çoğunlukla ya eserin kime ait olduğunu yahut kimin için yazıldığını belirten bölümlerin zeminlerinde sıvama olarak ya da rumi motiflerinde kullanıldığı görülür.[6]



Görsel 4.4
Mecmaül Acâib (Baba Nakkaş'a ait bir çalışma)

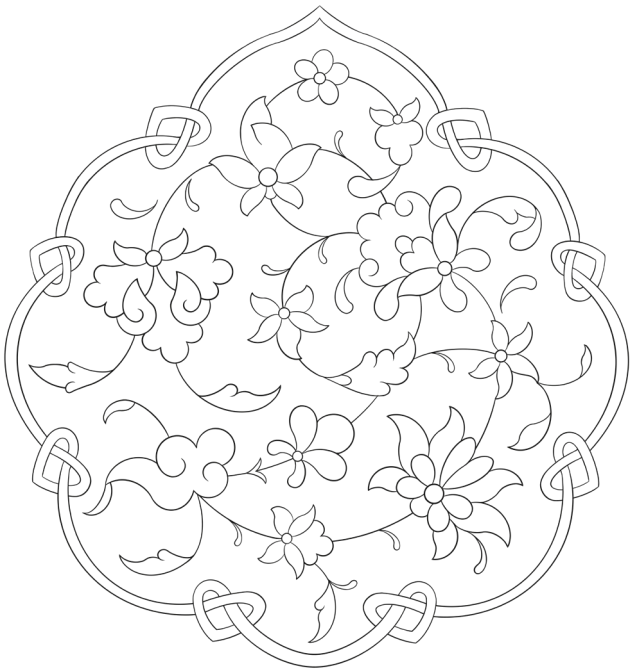
Tezhip Atölyesi 1

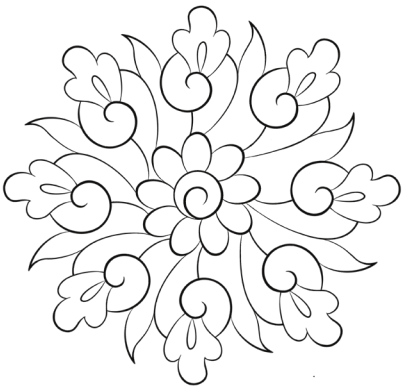
Baba Nakkaş üslubu motiflerinden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.

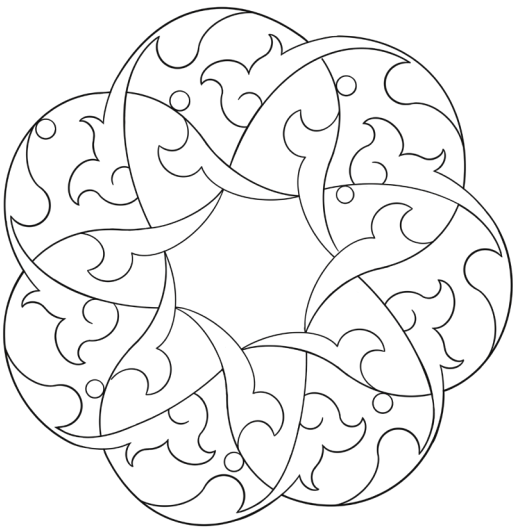


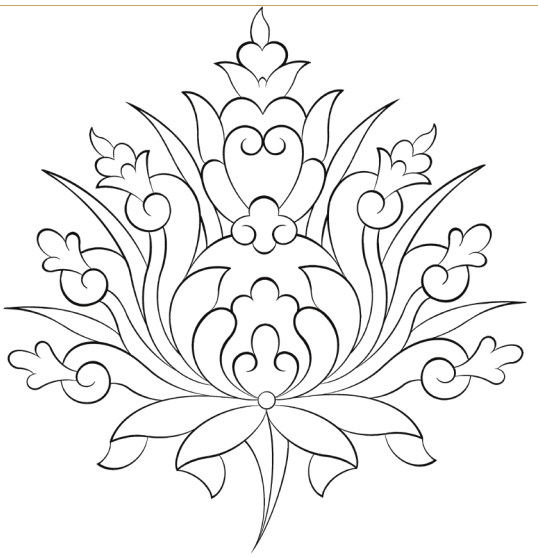
Tezhip Atölyesi 2

Baba Nakkaş üslubu motiflerinden en az bir tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.







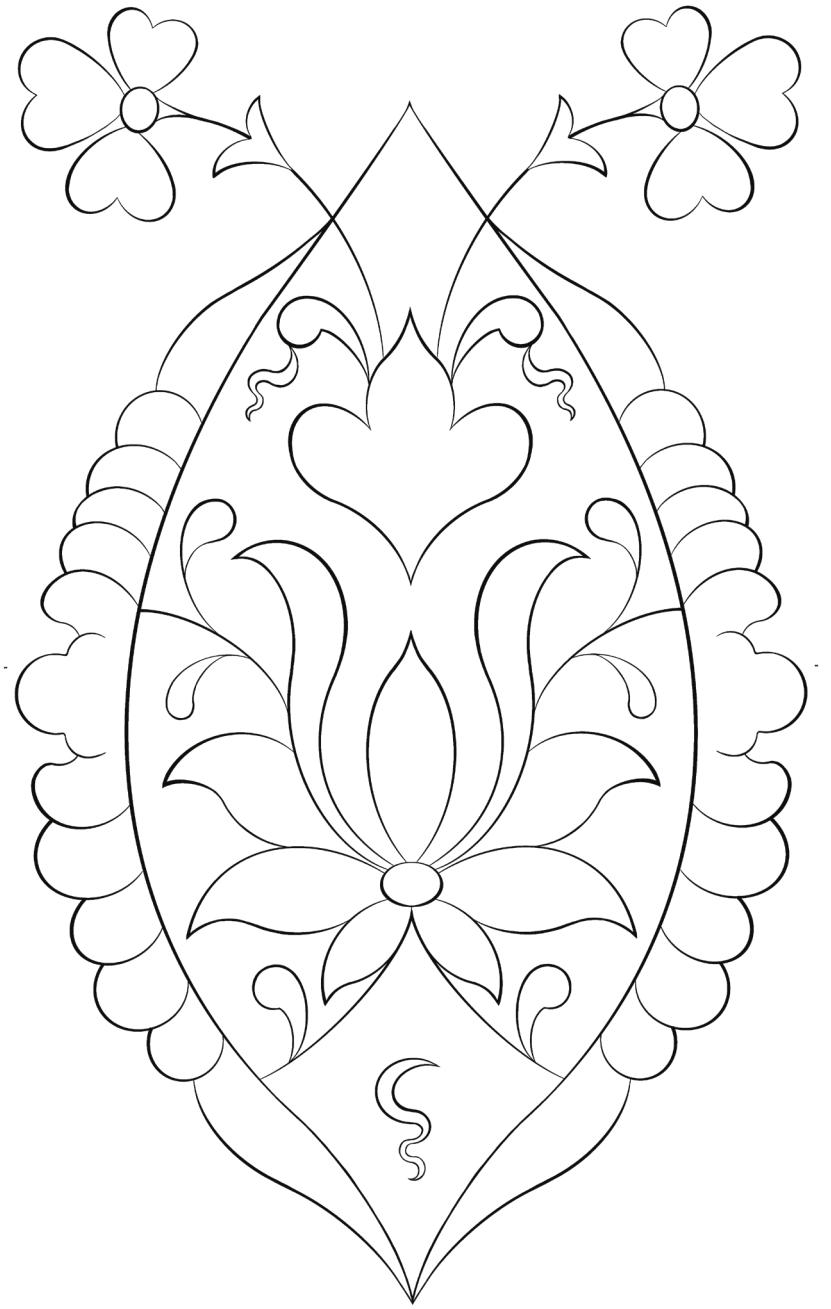


Reprodüksiyon Uygulama 1

Görsel 4.5'te Baba Nakkaş üslubuna ait bir eserden detay verilmiştir. Siz de bu detayı aslına uygun olarak çizip boyayınız.



Görsel 4.5
Mecmaül Acâib (Baba Nakkaş'a ait halkâr ve tezhip örneği)



Kontrol Noktası

Tabloda boş bırakılan yerleri adı verilen müzehhibe ait bilgilerle doldurunuz.

BABA NAKKAŞ

Tam adı	Yaşadığı dönem
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Üslubu	Tezhip sanatına katkısı
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Farklı Kaydet

Bu konuda öğrendiğiniz bilgileri kendi hatırlayacağınız şekilde kısaca bu alana not edebilirsiniz.

4.2. ŞAHKULU VE ÜSLUBU

Konuya Başlarken

Bir müzehhibin kendine özgü tarzı nasıl anlaşılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şahkulu, 16. yüzyılda yaşamış, Osmanlı süsleme sanatında derin izleri olan Bağdat kökenli bir sanatkârdır. Sanat eğitimini Tebriz'de, dönemin önde gelen ressamlarından biri olan Âgâ Mirek'in atölyesinde almıştır. Yavuz Sultan Selim'in Tebriz'den Amasya'ya sürgün ettiği sanatçılardan biridir. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde İstanbul'daki Saray nakkaşhanesinin başına geçmiş ve ölümüne değin, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nin en yetenekli nakkaşı olmuştur.[7]

Saray için çalışıp üç ayda bir maaş alan Şahkulu, nakkaş kayıtlarında ressam olarak tanımlanmıştır. Nakkaş yerine ressam yazılmış olması, geleneksel minyatür tekniğinden farklı bir teknikle çalıştığına işaret eder. Osmanlı Dönemi'nde mürekkep ve fırça ile yapılan serbest çalışmaların, çizimlerin ve desenlerin resim olarak adlandırıldığı kaynaklardan anlaşılmaktadır.[8]

Osmanlı sarayında kırk iki yıl boyunca ölene kadar görev yapan Şahkulu, bu süre içerisinde sayısız eser üretmiştir. Bu eserlerden bazıları imzalıyken bazıları ise üslup ve fırça teknikleri açısından ona ait olduğu ifade edilmektedir.

Şahkulu imzasını taşıyan eserlerden biri, New York'taki (Niyork) Metropolitan Müzesinde sergilenmektedir *(Görsel 4.6)*. Bu resimde, kıvrımlı, sivri hançeri yapraklar üzerinde kalın sırtlı, benekli derisiyle sol tarafa doğru yürüyen bir ejderha betimlenmiştir. Eserde, ejderha figürünün arkasında "Amel-i Şahkulualâ tarikî'l-meşk" şeklinde bir imza yer almaktadır.[9]



Görsel 4.6 ▶ *Şahkulu'na ait bir ejderha*

Şahkulu'nun fırçasından çıkmış saz üslubundaki diğer resimler, III. Murad Albümü olarak tanınan bir murakkaanın içinde yer alırlar. Bu albüm padişah Sultan III. Murad'a ithaf edilmiştir *(Görsel 4.7).* Tezhip sanatından başka bu üslubun en bariz hissedildiği sanat çini sanatıdır. Topkapı Sarayı'nda inşa edilen Sünnet Odası'nın dış cephesinde yer alan mavi-beyaz bütün çini panolar bunun en güzel örneğidir *(Görsel 4.8).* Bir diğer örnek Rüstem Paşa Camisi ana mekânında bulunan ve sadece yaprak motifleriyle hazırlanan ulama duvar çinileridir.[10] Şahkulu'nun çalışma tekniği ve işlediği motifler Şahkulu'ndan sonra Velican, Karamemi ve Ali Üsküdari gibi pek çok nakkaş tarafından sevilerek yorumlanmıştır. Şahkulu'nun yetiştirdiği öğrenciler arasında öne çıkan Karamemi, onun ardından saray nakkaşhanesinin başnakkaşı olmuştur.



Görsel 4.7
Şahkulu'na ait Sultan III. Murad Albümünden iki sayfa (Avusturya Millî Kütüphanesi)



Görsel 4.8
Topkapı Sarayı çinilerindeki sazyolu üslubu

Etkinlik 2

15 dk.

Adı	*Şahkulu Üslubu*
Amaç	*Tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarına ilişkin özellikleri belirleyebilme*



Görsel 4.9
Saz yapraklarına sarılmış Anka kuşu

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Görseli dikkatlice inceleyiniz ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

   a) *Görselin genelinde dikkatinizi çeken ilk şey nedir?*

   b) *Görselde hangi renkler kullanılmış ve bu renkler içinde hangisi ön plana çıkmıştır?*

   c) *Görselde hangi şekiller ve motiflere yer verilmiştir?*

2. *Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızın cevaplarıyla karşılaştırınız.*

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Verilen görseli dikkatli bir şekilde inceledim.			
2. Görselden hareketle soruları cevaplandırdım.			
3. Cevaplarımı sınıf arkadaşlarımla paylaştım.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Sazyolu Üslubu

16. yüzyıldan başlayarak 17. yüzyıl ortalarına kadar devam eden; zemini boyanmamış kâğıtlar üzerine, siyah mürekkep ve fırça ile yapılan resmi ifade etmiştir. Bu çalışmalarda görülen iri, kıvrak ve sivri uçlu dilimleri olan saz yapraklar, hatayiler ve efsanevi hayvanların yer aldığı albüm resimlerine sazyolu veya saz üslubu denmiştir. Bu üslubu saray çevresinde başlatan kişi Nakkaşbaşı Şahkulu'dur. Özellikle Şahkulu'nun yapmış olduğu albüm resimlerinde bu üslup büyük bir başarı ile ortaya konmuştur.[11]



Görsel 4.10
Başı dört pozisyonda çizilmiş bir sülün

Saz üslubunda en çok kullanılan motifler arasında efsanevi bir hayvan olan ejder motifi yer alır. Sanatkârların kendi tasavvurlarına göre farklı şekillerde resmettikleri ejder motifi kanatlı, boynuzlu, pullu ve ayaklı olarak bazen yılana, bazen timsaha yakın resmedilmiştir. Simurg da efsanevi hayvan motiflerinden olup sazyolu üslubunda yer alır. Yine saz üslûbunda kuş motifleri arasında sülün, balıkçıl, turna sayılabilir *(Görsel 4.10).*

Yaprak motifi saz üslubunun en karakteristik motifidir. Büyük ve detaylı çizilen ama küçük ayrıntılara sahip yaprak motifleri uzun, sivri uçlu, hareketli ve zarif bir görünüşe sahiptir. Orta damar ve ana çizgilerin kalın olarak çekildiği görülmektedir.[12] Şahkulu'nun sazyolu tarzında tasarlanan yaprak desenleri, büyük formlarda ve iç kısımları ustalıkla detaylandırılarak oluşturulmuştur. Bu tür yapraklar "hançer yaprak" olarak adlandırılmaktadır.



Görsel 4.11
Saz yapraklarına sarılmış ejderha

Saz yapraklarına sarılmış ejderha adlı eserde çizim, açık kahverengi kâğıda siyah mürekkeple çizilmiş olup etrafına bir ejderha dolanmış stilize kırık yaprakları temsil etmektedir. Bu iç kompozisyonu soluk ebru desenli dış bordür çevrelemektedir. Altın ve siyahla işlenmiş bir diğer dış bordür, çiçek, yaprak ve kuş motifli kıvrımlı sarmaşıkların tekrarlayan dekoratif desenleriyle doludur *(Görsel 4.11).*

Saz üslubundaki büyük yaprak motifleri uç kısımlarından dönüş yaparak kompozisyona zengin kıvrımlar ve hareket katmaktadır. Küçük yapraklar ise saz üslubunda önemli görevler üstlenmişlerdir. Desende uzun sapları örtmede, desen çıkışlarında ve hatayi grubu çiçeklerle birlikte bolca kullanılırlar. Saz üslubunda kullanılan motifler arasında efsanevi hayvan olan ejderler, birbirini delen yapraklara sarılı olarak tasvir edilmişlerdir *(Görsel 4.12).* Eserlerde, çok az rastlanan hafif renkli aharlı kâğıt üzerine yalnızca altın ve is mürekkebi kullanılarak yapılmış, hareketli desenlerde vardır.[13] Şahkulu'nun pek çok çalışmasında tezyinat, sadece yazı bezemek maksadıyla yapılmayıp başlı başına ele alınmış, müstakil eser hâlinde işlenmiştir.

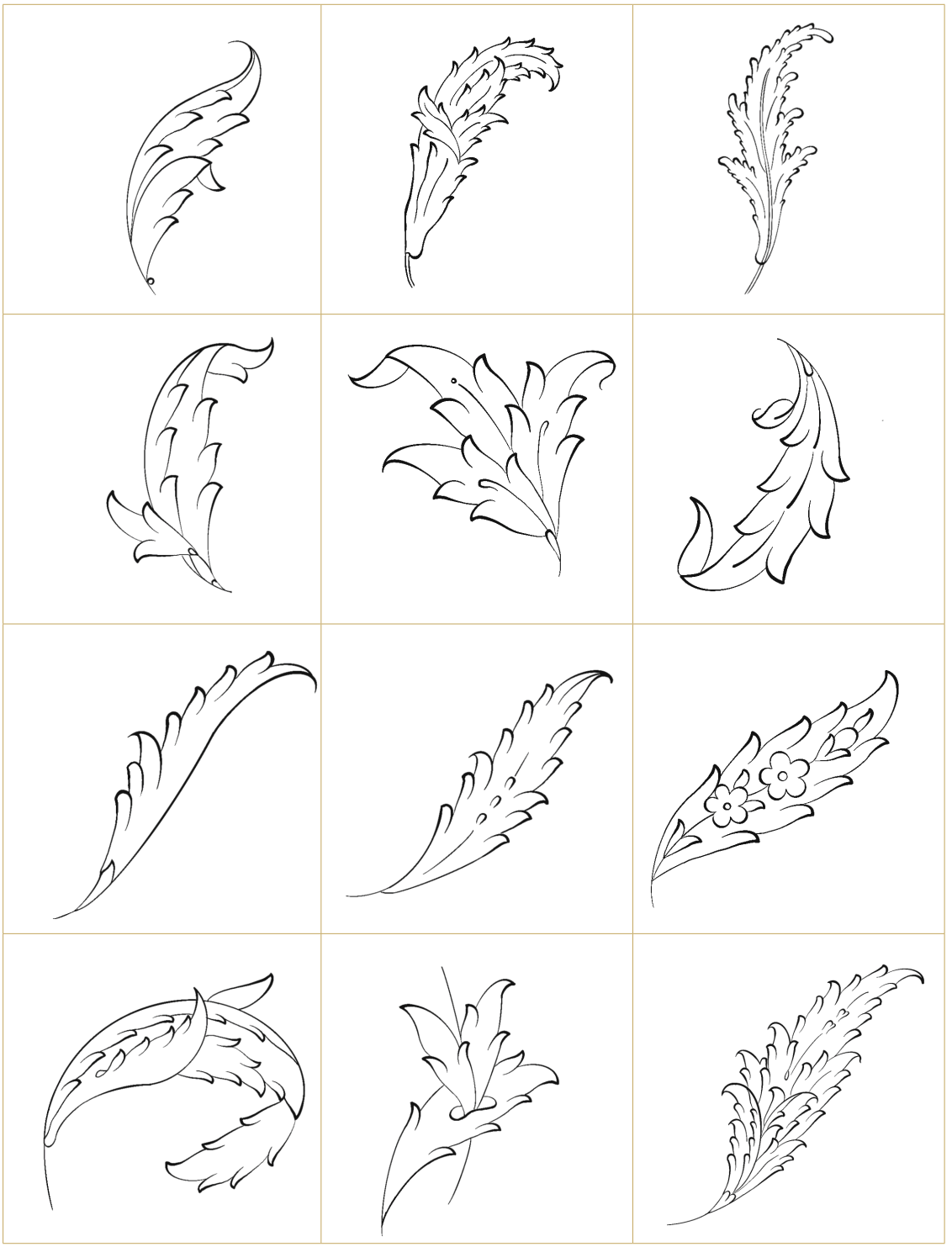
Görsel 4.12 ▶
Şahkulu'na atfedilen bir tezhip eseri



Sazyolu yaprağı, özellikle 16. yüzyılın ikinci yarısından 18. yüzyılın başlarına kadar saray nakkaşhanelerinde yaygın olarak kullanılan bir motif olup tezhipten çiniye, halıdan kalem işine ve cilt sanatına kadar birçok sanat dalında yer almıştır.

Tezhip Atölyesi 3

Sazyolu üslubu motiflerinden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Tezhip Atölyesi 4

Topkapı Sarayı Müzesinde yer alan sazyolu üslubu motiflerinden seçtiğiniz bir tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Siyah mürekkep veya boya ile ince uçlu fırça kullanarak renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Reprodüksiyon Uygulama 2



Görsel 4.13
Şahkulu'na ait sazyolu yaprak örneği



Kontrol Noktası

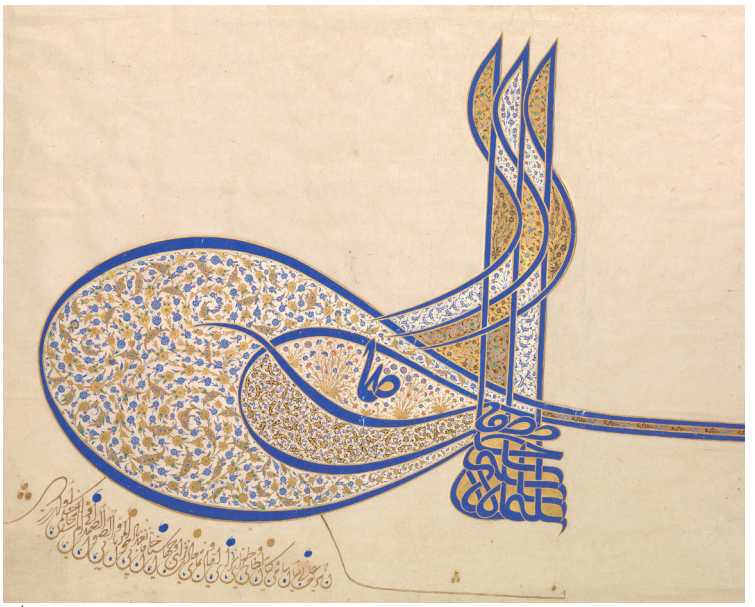
Verilen ifadelerden doğru olanların başına (D), yanlış olanların başına (Y) yazınız. Yanlış olan ifadelerin altına doğrusunu yazınız.

1. (….) Sazyolu üslubunu Osmanlı saray çevresinde başlatan sanatçı Şahkulu'dur.
   .....
2. (….) Sazyolu üslubundaki yapraklar kısa ve yuvarlaktır.
   .....
3. (….) Şahkulu, sanat eğitimini İstanbul'da Saray Nakkaşhanesinde almıştır.
   .....
4. (….) Şahkulu'nun öğrencileri arasında Velican, Karamemi ve Ali Üsküdari gibi sanatçılar yer alır.
   .....
5. (….) Sazyolu üslubu tezhip sanatından başka çini, cilt, halı gibi birçok sanat dalında da kullanılmıştır.
   .....

4.3. KARAMEMİ VE ÜSLUBU

Konuya Başlarken

Müzehhiplerin üsluplarını birbirinden ayıran özellikler sizce neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.



Görsel 4.14
Karamemi'ye ait Kanuni tuğrası

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde saray nakkaşları arasında adı Karamemi olarak geçen zat, saray başnakkaşı Kara Mehmed Çelebi'dir. Doğum yılı ve yeri, tahsili, nasıl sanatkâr olduğu, saraya nasıl girdiği, nerede metfun bulunduğu bilinmemektedir.[14]

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi, tezhip sanatının en parlak devri olarak kabul edilir. Bu dönemde geleneksel üslubu geliştirerek lale, gül, sümbül, karanfil, servi ve bahar dalları gibi bahçe çiçekleri ilk kez yarı stilize bir şekilde kullanılmıştır *(Görsel 4.14)*. Böylece tezhip sanatında çiçeklerin doğaya yakın ama süslemeye uygun formlarıyla yeni bir estetik anlayış ortaya çıkmış, bu dönem "Klasik Tezhip Dönemi" olarak anılmıştır.[15]

Karamemi'nin kendi imzasının bulunduğu en önemli eseri Kanuni'nin "Muhibbi" mahlasıyla yazdığı ve 3000'e yakın şiirinin yer aldığı Muhibbi Divanı'ndaki tezhipleri gelir. Şahane Nüsha olarak da bilinen Divan'da gül, gonca, hatmi, lale, karanfil, menekşe, sümbül ve nergis gibi değişik çiçekler çok çeşitli biçimlerde stilize edilmiştir. Çiçekler çok zariftir ve kullanılan renkler açısından çarpıcı özelliklere sahiptir.[16]

Etkinlik 3

15 dk.

Adı	Karamemi Üslubu
Amaç	Tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarına ilişkin özellikleri belirleyebilme



Görsel 4.15
Muhibbî Divanı'nın ilk ve son sayfaları

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *Görseli dikkatlice inceleyiniz ve görselden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.*

   a) *Görselin genelinde dikkatinizi çeken ilk şey nedir?*

   _____

   b) *Görselde hangi renkler kullanılmış ve bu renkler içinde hangisi ön plana çıkmıştır?*

   _____

   c) *Görselde hangi şekiller ve motiflere yer verilmiştir?*

   _____

2. *Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızın cevaplarıyla karşılaştırınız.*

Değerlendirme

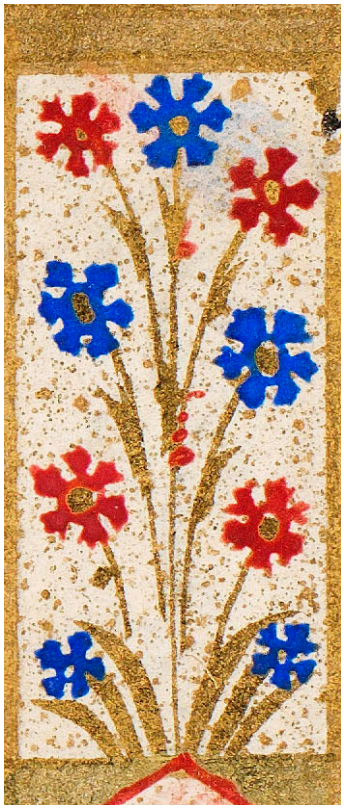
Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Verilen görseli dikkatli bir şekilde inceledim.			
2. Görselden hareketle soruları cevaplandırdım.			
3. Cevaplarımı sınıf arkadaşlarımla paylaştım.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Karamemi Üslubu



Görsel 4.16 ▶
Muhibbi Divanı



▲
Görsel 4.17
Muhibbi Divanından bir kesit

Karamemi'nin bezeme üslubu, çiçekler yarı üsluplaştırılıp motif hâline getirildikten sonra sayfaların bir çiçek bahçesine dönüştürülmesidir. Sanatçının tezhipteki ustalığı, Muhibbi Divanı'nın yazma nüshalarındaki bezeme çeşitliliğinde görülmektedir. Eserde aharlı, şeker, krem, sarı, yavruağzı renk kâğıtlar kullanılmıştır. Yazının dış pervazı renkli halkar tekniğinde tezhip edilmiş yarı üsluplaşmış gül, karanfil ve laleler, bahar dalı motifleriyle hatayi motiflerinin hâkim olduğu dış bordür tezhibi Karamemi üslubunun en olgun dönemini temsil etmektedir[17] *(Görsel 4.16).*

Karamemi hocası Şahkulu'ndan öğrenmiş olduğu stilize hatayi motiflerinin yanı sıra saray bahçesinde yetiştirilen çiçekleri de kullanmıştır. Zamanla hocasının ekolünden ayrılarak kendi yeni bir ekol oluşturmuştur. Karamemi denince akla bahar ağacı ve bahar dalları gelir. Gül, lale, sümbül, süsen, nergis, karanfil gibi çiçekler ve meyve ağaçları, servi ağaçları ve narları da Türk süsleme sanatlarının içerisine sokmuştur. Natüralist üslubun Osmanlı tezhip sanatındaki öncüsüdür.

Baba Nakkaş'ın kendi üstüne dönen kıvrımlı yaprak motiflerine rağbet etmemiş bunun yerine natüralist küçük çiçek kümelerinde ve halkar desenlerinde zorunlu olarak veya estetik kaygıyla dalı kırık çiçekler kullanmıştır. Karamemi laleyi ve sümbülü estetik bir şekilde tek daldan çıkarmıştır. Motif başlangıcı olarak daha önce kullanılan kaya parçası ve bulut yerine yaprak kümesini tercih etmiştir[18] *(Görsel 4.17).*

Tezhip Atölyesi 5

Karamemi üslubu motiflerinden en az iki tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Tezhip Atölyesi 6

Karamemi üslubu motiflerinden bir tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.





Reprodüksiyon Uygulama 3

Görsel 4.18 de Karamemi üslubuna ait bir eserden detay verilmiştir. Siz de bu detayı aslına uygun olarak çizip boyayınız.

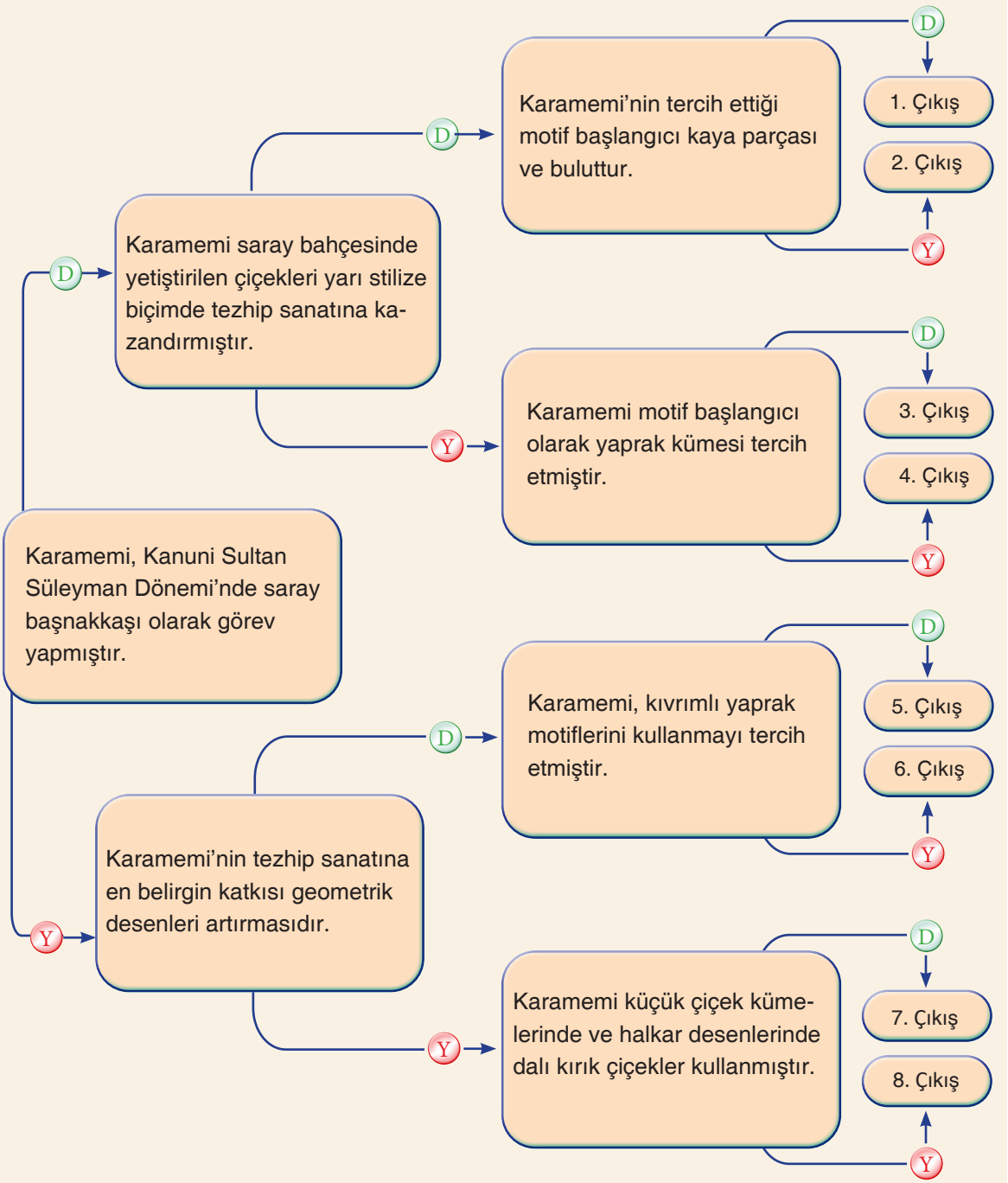


Görsel 4.18
Kanuni tuğrasından kesit



Kontrol Noktası

Aşağıda Karamemi ile ilgili bazı cümleler verilmiştir. İlk cümleden başlayarak ifadelerin doğruluğunu (D) veya yanlışlığını (Y) belirleyiniz. Yönlendirici okları takip ederek ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz. Sadece bir çıkışı işaretleyebileceğinizi unutmayınız.



4.4. ALİ ÜSKÜDARİ VE ÜSLUBU

Konuya Başlarken

Bir müzehhibin üslubunu başka bir müzehhibin üslubundan ayıran en belirgin unsurlar nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ali Üsküdari, üç asırlık bir sanat geleneğinin mirasçısı olarak 18. yüzyıl Osmanlı sanatının önde gelen müzehhiplerinden biridir. Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte, isminden de anlaşılacağı üzere Üsküdar kökenlidir. Sanatkâr, Sultan I. Ahmed, III. Osman, III. Mustafa ve II. Mahmud dönemlerinde sarayda görev almış, tezhip başta olmak üzere çeşitli sanat dallarında eserler vermiştir.[19]

Batı etkilerinin Osmanlı sanatında hissedilmeye başlandığı bu dönemde, Ali Üsküdari klasik Osmanlı tezhip anlayışını yaşatmayı başarmış; Batılı çiçek resimlerini klasik üslupla ustaca sentezlemiştir. Sanatkâr, özellikle çiçek, buket ve demet motiflerini büyük bir titizlikle işlemiş; bu yönüyle yalnızca bir müzehhip değil, aynı zamanda bir şükufe ustası olarak da tanınmıştır[20] *(Görsel 4.19).*

Ali Üsküdari, doğaya âdeta bitki uzmanı gözüyle bakarak çiçeklerin portrelerini yapmış; geleneksel süsleme teknikleriyle işlediği çiçek kompozisyonlarının yanı sıra Batı tarzında natüralist çiçek tasvirlerine de eserlerinde yer vermiştir. Bu çok yönlü yaklaşımıyla eserlerini dönemin padişahlarına sunacak ölçüde yüksek bir beğeni kazanmıştır.[21]

Müzehhipliğinin ötesinde, halkari, rugani (parlak deri) ve tasarım sanatlarında da usta olan Üsküdari'nin imzasını taşıyan çalışmalar; yazı çekmecesi, kalemdan, kubur, murakkaa, levha ve yazı altlığı gibi farklı yüzeylerde görülmektedir. İstanbul'un ince zevkini ve estetik geleneğini yansıtan bu eserlerde, çini ve yazma sanatlarının klasik etkileriyle birlikte yenilikçi bir yorum dikkat çekmektedir[22] *(Görsel 4.20).*

Eserlerine imza atan nadir sanatkârlarımızdandır. İmzalarında en çok, bunu Ali tezhipledi manasına gelen "Zehhebehu Aliyyü'l-Üsküdârî"yi kullanmıştır. Bugüne kadar yirmi biri imzalı, yirmi dört eseri tespit edilebilmiştir.



Görsel 4.19
Ali Üsküdari'ye ait şükufe buketi



Görsel 4.20
Ali Üsküdari'ye ait şükufe

Etkinlik 4

15 dk.

Adı	*Ali Üsküdari Üslubu*
Amaç	*Tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarına ilişkin özellikleri belirleyebilme*



Görsel 4.21▶
Ali Üsküdari'ye ait eserler

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. Görseli dikkatlice inceleyiniz ve aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Görselin genelinde dikkatinizi çeken ilk şey nedir?

_____

_____

b) Görselde hangi renkler kullanılmış ve bu renkler içinde hangisi ön plana çıkmıştır?

_____

_____

c) Görselde hangi şekil ve motiflere yer verilmiştir?

_____

_____

2. Cevaplarınızı sınıf arkadaşlarınızın cevaplarıyla karşılaştırınız.

Değerlendirme

Verilen öz değerlendirme formunu etkinlik süresince gösterdiğiniz performansa göre doldurunuz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Verilen görseli dikkatli bir şekilde inceledim.			
2. Görselden hareketle soruları cevaplandırdım.			
3. Cevaplarımı sınıf arkadaşlarımla paylaştım.			
Öğretmenin Geri Bildirimi:			

Ali Üsküdari Üslubu

Ali Üsküdari, Şahkulu'nun etkisinde kalmış ve onun sazyolu üslubunu kendi çizgisinde yorumlamıştır. Sanatçının rugani malzemeyle ele serbest bir hareket imkanı sağlamak için kullanılan yazı altlığı olarak hazırladığı eseri, bu üslubun tipik örneklerindendir. Yazı altlığının ön yüzünde, siyah zemin üzerine sazyolu üslubunda yapılmış ince, kıvrak yaprak motifleri ile hatayi yaprakları, altın ve sarı renklerle birlikte kullanılmıştır. Arka yüzünde yer alan pervazda kırmızı zemin üzerine iri hatayi, yaprak ve penç motifleriyle bezenmiş halkari teknik uygulanmıştır[23] *(Görsel 4.22).*



Görsel 4.22
Ali Üsküdari tarafından yapılmış 1747-1748 tarihli kitap cildi

Ali Üsküdari'nin üslubunun oluşumunda yalnızca Şahkulu değil, aynı zamanda Karamemi'nin de etkisi büyüktür. Karamemi'nin geliştirdiği natüralist çiçek üslubu, Ali Üsküdari'nin elinde bir çiçek ressamlığına dönüşmüş; lale, gül, karanfil gibi geleneksel motifleri Batı tesiriyle yeniden şekillendirmiştir. Böylece sanatçı hem klasik hem de yenilikçi bir anlayışı bir arada sunmuş, gelenekle moderni sentezleyen bir ifade biçimi yakalamıştır.

Ali Üsküdari'nin en güzel eserlerinden biri olan şarkı makamlarını toplayan bir mecmua da İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunmaktadır. Defterde Batı etkisini yansıtan realist çiçek resimleri yer almaktadır *(Görsel 4.23).* Defterin başında III. Sultan Mustafa bin Ahmed'in mührü bulunmaktadır.[24]

Görsel 4.23
Ali Üsküdari'ye ait şükufe



Gül, lale, karanfil, sümbül, menekşe, hezaren, fulya, zambak, düğün çiçeği, siklamen, aynısefa (koyungözü), çiğdem, leylak, anemon (Manisa lalesi), safran çiçeği, zerrin, erguvan dalı, peygamber çiçeği, hasekiküpesi, açelya Ali Üsküdari'nin resmedilmiş çiçekleri arasında yer alır.

Ali Üsküdari, ince taramalarla hafif bir gölgelendirme yaptığı şükufelerini genellikle tek tek ele almıştır. Ancak bazı durumlarda büyük bir çiçeğin yanına menekşe gibi küçük bir çiçek koyarak bunları birer kurdele ile bağlanmış biçimde yapmıştır. Bitkisel motiflerin bilhassa kılcal damar çizgileri gerçekçi bir bakış açısıyla yoğun olarak işlenir. Şükufeler canlı, renkli ve hareketlidir.[25]

Tezhip Atölyesi 7

Şükufe örneklerinden seçtiğiniz en az üç tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Farklı desenlere ulaşmak için karekodu okutunuz.

Tezhip Atölyesi 8

Şükufelerden bir tanesini eskiz kâğıdı kullanarak çiziniz. Guaj veya sulu boya ile renklendiriniz. Çalışmanızı ürün dosyanıza koyunuz.



Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

1. Ali Üsküdari'nin üslubunun oluşmasında hangi sanatçılar etkili olmuştur?

   .....

   .....

2. Ali Üsküdari'nin Batı'dan etkilenmesi eserlerine nasıl yansımıştır?

   .....

   .....

3. Ali Üsküdari'ye ait şükufelerin çizim ve boyama özellikleri nelerdir?

   .....

   .....

Reprodüksiyon Uygulama 4

Görsel 4.24' te Ali Üsküdari'ye ait bir şükufe verilmiştir. Eseri aslına uygun olarak çizip boyayınız.



Görsel 4.24: *Ali Üsküdari'ye ait şükufe*

Etkinlik 5

15 dk.

Adı	*Müzehhiplerin Üsluplarını Karşılaştırıyorum*
Amaç	*Tezhip sanatına yön veren müzehhiplerin üsluplarını karşılaştırabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

1. *İkişer kişilik gruplar oluşturunuz.*
2. *Etkinlikte kullanmak üzere yeterli miktarda küçük kart hazırlayınız.*
3. *Ünitede geçen kavram ve kişileri belirleyip kartların ön yüzüne yazınız.*
4. *Sıra ile kartlara yazılan kavram ve kişileri arkadaşınıza söyleyiniz, arkadaşınızdan kartta yazan kavram ya da kişilerle ilgili açıklama yapmasını isteyiniz.*
5. *Bütün kavram kartlarının açıklaması yapılana kadar etkinliğe devam ediniz.*
6. *Grup arkadaşınızla birlikte tabloda verilen boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.*

	Farklılıklar	**Benzerlikler**
Baba nakkaş ile diğer müzehhiplerin üslupları arasındaki	....	....
Şahkulu ile diğer müzehhiplerin üslupları arasındaki	....	....
Karamemi ile diğer müzehhiplerin üslupları arasındaki	....	....
Ali Üsküdari ile diğer müzehhiplerin üslupları arasındaki	....	....

Değerlendirme: Etkinliği değerlendirmek için akran değerlendirme formunu doldurunuz.

Akran Değerlendirme Formu			
Değerlendirme Yapan Öğrencinin Adı-Soyadı:			
Değerlendirilen Öğrencinin Adı-Soyadı:			
Bu form, etkinlik süresince arkadaşınızın göstermiş olduğu performansını değerlendirmeniz için hazırlanmıştır. Formdaki ifadeler arkadaşınıza uygunsa "Evet", biraz uygunsa "Kısmen", uygun değilse "Hayır" bölümüne X koyunuz.			
Değerlendirme Ölçütleri	**Evet**	**Kısmen**	**Hayır**
1. Etkinlik boyunca ilgili ve istekliydi.			
2. Sürece aktif olarak katıldı.			
3. Kartlarda geçen kavram ve olayları açıklayabildi.			
4. Müzehhiplerin üsluplarını karşılaştırabildi.			

Etkinlik 6

35 dk.

Adı	*Tezhip Sanatına Yön Veren Müzehhipleri Tanıtıyorum*
Amaç	*Müzehhiplere ait eserlerin çizimini (reprodüksiyon) yapabilme*

Yönerge: Uygulama adımlarını takip ederek etkinliği tamamlayınız.

Müzehhiplere Ait Eserler

1. *Karekodda verilen Baba Nakkaş, Şahkulu, Karamemi ve Ali Üsküdari'ye ait eserlerden birini seçiniz.*
2. *Seçtiğiniz eseri motif, desen, kullanılan boyama tekniği ve renk tercihleri açısından betimlediğiniz bir broşür hazırlayınız. Bu eserin reprodüksiyonunu da broşüre ekleyiniz.*
3. *Broşürünüzde müzehhibin kısa biyografisi, tezhip sanatına katkıları, vefalı olma ve kültürel mirasa sahip çıkmanın önemi ile ilgili yorumlarınız yer almalıdır.*
4. *Hazırladığınız broşürleri sanat koridorunda ya da okul web sayfasında sergilenmek üzere öğretmeninize teslim ediniz.*

Değerlendirme

Etkinlikten hareketle verilen cümleyi tamamlayınız.

Seçilen eserin müzehhibi sanata .....
.....
..... yönlerinde katkı sağlamıştır.

PERFORMANS GÖREVİ

Amaç Müzehhiplere ait eserlerin çizimini (reprodüksiyon) yapabilme	**Görev** Tezhip sanatına yön veren bir müzehhibe ait eserin reprodüksiyonunu yapma
Beceriler • Temel beceriler	**Süre** Hazırlık 1 hafta, sınıf içi performans 80 dk.

Yönerge

Verilen uygulama adımlarını takip ederek performans görevini tamamlayınız.
1. Tezhip sanatına yön veren bir müzehhibe ait eseri seçiniz.
2. Eseri eskiz kâğıdı kullanarak uygulama yapacağınız kağıda geçiriniz.
3. Eseri aslına uygun boyayarak reprodüksiyonu tamamlayınız.

Değerlendirme

Yapılan çalışma öz değerlendirme formu ve karekodda verilen dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir.

Dereceli Puanlama Anahtarı

Öz Değerlendirme Formu

Sevgili öğrenciler, performans görevinizi aşağıda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Kısmen	Hayır
1. Çalışma için gerekli malzemeleri zamanında hazırladım.			
2. Deseni eskiz kâğıdına aslına uygun olarak çizebildim.			
3. Eserin reprodüksiyonunu aslına uygun boyadım.			

Öğretmenin Geri Bildirimi:

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

Aşağıdaki kutucuklarda tezhip sanatına yön veren müzehhiplerle ilgili bazı kavramlar verilmiştir. 1-4. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

a Muhibbi Divanı	b Simurg	c yarı üsluplaştırılmış	ç ejder
d gül, karanfil, lale, sümbül	e şükufe	f iri hatayi motifi	g sülün
ğ bahar dalı	h sade ve ufak yaprak	ı çiçek demetleri	i lake (rugani)

1. Hangileri Baba Nakkaş'a ait üslup özelliklerindendir?

2. Hangileri sazyolu üslubuyla yapılan figürlerdendir?

3. Hangileri Karamemi üslubuna ilişkin kavramlardandır?

4. Hangileri Ali Üsküdari üslubuna ilişkin kavramlardandır?

Aşağıdaki 5-8. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

5. Baba Nakkaş ve Karamemi üsluplarını motif özellikleri yönünden karşılaştırınız.

6. Hançer yaprak hangi üsluptadır? Aynı üslupta yer alan ejder motifiyle yaprak motifi bir arada nasıl kullanılmıştır?

7. Şükufe ustası olarak tanınan sanatçı kimdir? Yapmış olduğu çiçeklerin özellikleri nelerdir? Açıklayınız.

8. Şahkulu'nun bazı çalışmalarında tezyinatın müstakil eser hâline getirilmiş olması, onun sanat anlayışı hakkında ne tür bir bilgi verir?

Aşağıdaki 9-12. cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

(Ali Üsküdari, üslup, Şahane Nüsha, Karamemi, Şahkulu)

9. Muhibbi Divanı ……..…….…….…… olarak da isimlendirilmiştir.

10. Natüralist üslubun öncüsü olan ……..…….…….……, özellikle çiçek motiflerindeki yenilikçi yaklaşımıyla tanınır.

11. Saray nakkaşlarından biri olan ……..…….…….…… büyük bir çiçeğin yanına küçük bir çiçek yerleştirerek bunları kurdele ile bağlamış gibi tasvir etmiştir.

12. Sanatta ……..…….…….……, bir sanatçının ya da dönemin kendine has ifade ve anlatım tarzını belirleyen temel özelliktir.

Aşağıdaki 13-14. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

13. Baba Nakkaş üslubunu yansıtan eser hangisidir?

A) Muhibbi Divanı B) Fatih Albümü C) Mecmaül Acaib D) Seyahatname E) Ferman

14. Tezhip sanatında 'Klasik Dönem' hangi padişah dönemine aittir?

A) Fatih Sultan Mehmed

B) Yavuz Sultan Selim

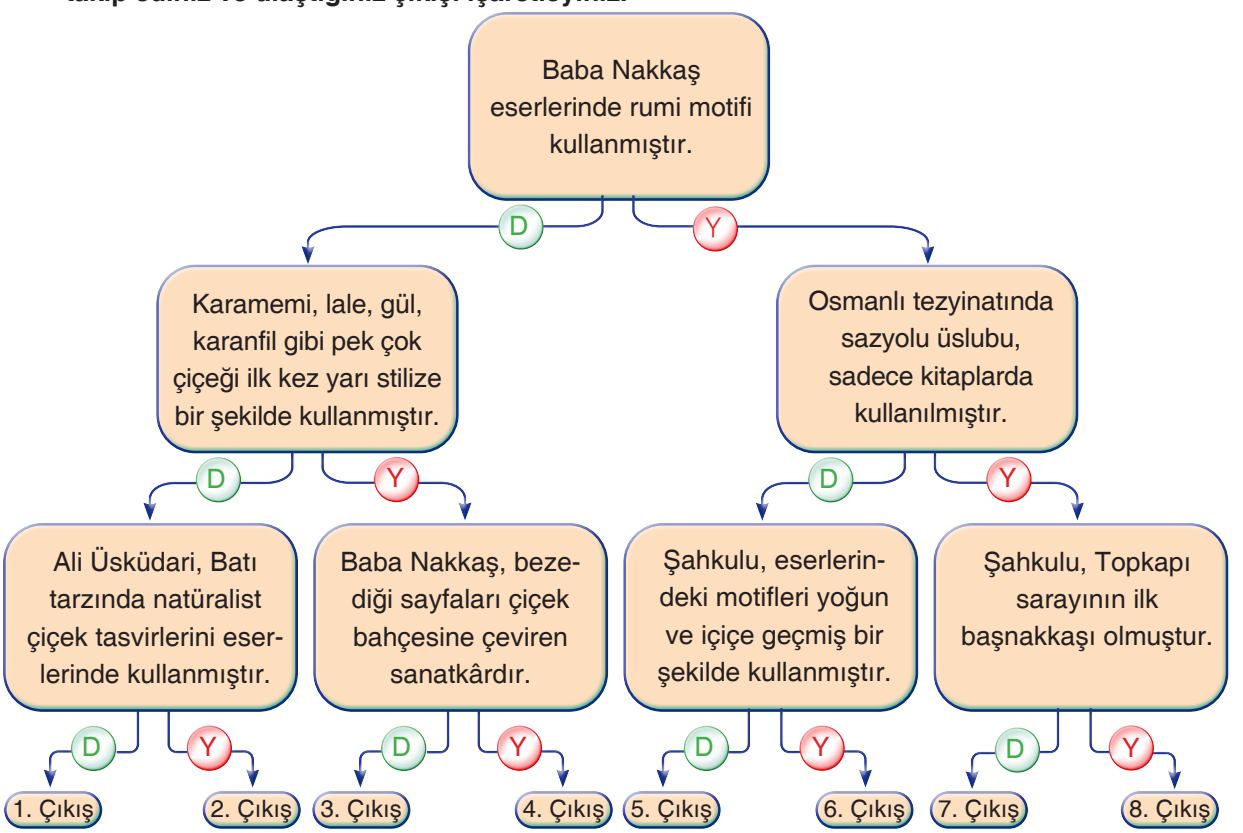
C) Kanuni Sultan Süleyman

D) Sultan III. Murad

E) Sultan I. Ahmed

15. soruyu aşağıdaki tanılayıcı dallanmış ağaca göre cevaplayınız.

15. Aşağıdaki verilen cümlelerin doğruluğu (D) veya yanlışlığına (Y) göre yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.



Daha fazlasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

SONNOTLAR

1 bk. Ünver, “Babanakkaş”,169-188.
2 bk. Binark, “Tezhib Sanatı ve Kitapçılık Tarihimizde Fatih Devri Tezhipleri”, 225.
3 Çağman, “Baba Nakkaş’’, 4/369-370.
4 bk. Aşıcı, “Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih”, 313-317.
5 bk. Derman, “Tezhip Sanatı”, 116.
6 bk. Küpeli, “Saray Nakkaşhânesi ve XV. Yüzyılda Osmanlı Tezhip Sanatını Şekillendiren Üslûplar”, 482.
7 Derman - Duran, “Şahkulu”, 38/283-284.
8 bk. Mahir, “Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu”, 379-393.
9 bk. Kalyoncu, “Saray Nakkaşhanesinin Osmanlı Kültür Sanat Ortamına Etkileri”, 104.
10 Derman - Duran, “Şahkulu”, 38/283.
11 bk. Mahir, “Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu”, 379-393.
12 Birol - Derman, *Türk Tezyini San’atlarında Motifler*, 19.
13 Derman - Duran, “Şahkulu”, 38/284.
14 bk. Duran, “Kara Memi”, 24/362-363.
15 bk. Aşıcı, “Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih”, 313-317.
16 bk. Mesara, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, 361-376.
17 bk. Ünver, “Kara Memi ve Natüralist Üslup”, 101-105.
18 bk. Mesara, “Kanunî Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, 361-376.
19 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 11.
20 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 11.
21 bk. Atasoy, *Hasbahçe: Osmanlı Kültürü’nde Bahçe ve Çiçek*, 170.
22 bk. Çağman, “Ali Üsküdârî”, 2/458.
23 bk. Duran, “Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı” 2/234-239.
24 bk. Duran, “Ali Üsküdari’nin Çiçek Resimleri”, 66-87.
25 bk. Ünver, *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, 17-18.

SÖZLÜK

A

akik: Kalseduan kuvarsının bir türü olan, yüzük taşı, mühür vb. yapmakta kullanılan, türlü renklerde, yarı saydam, parlak ve değerli bir taş.

akrilik boya: Yağlı boya kıvamında, sulu boya parlaklığında, su bazlı, tuval üzerinde çatlama yapmayan, kokusuz ve çabuk kuruyan bir tür boya.

altın varak: Altının tezhip, mimarlık, mobilyacılık, ciltçilik vb. alanlarda süsleme aracı olarak kullanılabilmesi için ince tabaka hâlinde hazırlanmış biçimi.

Arap zamkı: Akasyadan elde edilen bir zamk; zamkıarabi.

ayet: Kur'an'daki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri; ayetikerime.

B

Barok: MS 1600-1750 yılları arasındaki klasik sanatı izleyen resim ve mimarlık üslubu.

berat: 1. Buluş belgesi. 2. Osmanlı Devleti'nde bir göreve atanan, aylık bağlanan, san, nişan veya ayrıcalık verilen kimseler için çıkarılan padişah buyruğu.

bezeme: 1. Süsleme. 2. Süs.

bordür: Kumaş, halı, minyatür, yazı, levha vb. şeylerin kenarlarındaki, üzerine süsleme maksadıyle desenler, işlemeler yapılmış olan şerit gibi kısım.

C

cetvel: Doğru çizgileri çizmeye yarayan, dereceli veya derecesiz, tahtadan, plastikten, madenden yapılmış araç; çizgilik.

cilt: Formaları, yaprakları birbirine dikerek veya yapıştırarak kitap, defter, dergi vb.ne geçirilen deri, bez veya kâğıtla kaplı kapak; kap.

ciltleme: Ciltlemek işi.

cüz: 1. Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri. 2. isim, din bilimi Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri.

Ç

çakmak taşı: Demir veya çeliğe sürtüldüğünde kıvılcım çıkartan bir kuvars türü.

çini: Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levha.

çivit: Eskiden çivit otundan, bugün yapay yollarla elde edilen, mavi renkli, sarılığını gidermek için çamaşırın son suyuna karıştırılan toz boya.

D

desen: Tahta, çini, kumaş, kâğıt vb. yüzeylerin üzerinde varlıkları, nesneleri belirli çizgilerle gösterme, tasvir etme.

divan: Divan edebiyatı şairlerinin şiirlerini topladıkları eser.

E-F

ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım; okul.

ferman: Osmanlı Devleti'nde padişahın verdiği, uyulması gerekli hükümleri taşıyan yazılı belge; yarlık, kaime.

figür: Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

form: 1. Biçim. 2. Bir şeyin istenilen ve olması gereken durumu

G-Ğ

gönye: Dik açıları ölçmeye ve çizmeye yarayan dik üçgen biçiminde araç.

guaj: Bir tür zamklı, mat sulu boya.

H-I-İ-J

hat: 1. Çizgi. 2. Yazı. 3.Arap alfabesiyle güzel yazı yazma sanatı ve bu biçimde yazılmış yazı.

helezon: Kıvrımlı, yılankavi biçim.

hilyeişerif: Türk kültüründe, Hz. Peygamberin niteliklerinin hat sanatıyla yazılıp süslendiği levhalar.

hizip: Kur'an'ın her cüzünün beş sayfalık bölümü.

jelatin: Genellikle hekimlik ve fotoğrafçılıkta kullanılan, hayvanların kemik, kıkırdak vb. dokularından veya bitkisel yosunlardan elde edilen saydam, renksiz, kokusuz bir madde.

K-L

kalemdan: Hattatların kalem koymak için kullandıkları koruyucu kutucuk. kalem işi: Elle yontularak veya çizilerek yapılan iş.

kavis: Bir eğrinin sınırlı bir kısmı; eğmeç.

kenar suyu: Kenar süslemesi.

kıta: Dörtlük.

kompozisyon: Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi

kontur: Resimde nesneyi belirgin gösteren çevre çizgisi.

kubur: Boru biçiminde kap.

küf yeşili: Açık yeşil renk.

kültür: 1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü; hars, ekin: 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü.

levha: 1. Bir yere asılmak için yazılmış yazı. 2. Tablo.

M-N

mat: Parlak olmayan; donuk.

metfun: Gömülü.

murakkaa: Güzel yazı örneklerinin bir araya getirilmesiyle hazırlanan albüm.

Mushaf: Kur'an.

mücellit: Ciltçi.

nohudi: Nohut rengi.

O-Ö

orantı: Bir şeyi oluşturan parçaların kendi aralarında ve parçalarla bütün arasında bulunan uygunluk; oran, tenasüp.

oval: 1. Biçimi yumurta gibi olan; yumurtamsı, söbe, beyzi. 2. Özellikle elips gibi iki simetri ekseni olan kapalı eğrinin oluşturduğu şekil.

özgün: Yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan; orijinal.

P-R

palet: Ressamların boyaları üzerine dizerek fırça ile karıştırdıkları elde tutulan levha.

parşömen: Yazı yazmak, resim yapmak için özel olarak hazırlanan deri; tirşe.

pergel: Yay veya çember çizmekte ve ölçmekte kullanılan araç; yayçizer.

pervaz: Kenar suyu.

Rokoko: XVIII. yüzyılın başında Fransa'da çok geçerli olan, kavisli çizgileri bol, gösterişli bir bezeme üslubu.

röprodüksiyon: 1. Aslını bozmadan yapılan taklit. 2. Bir sanat eserinin kopyası veya taklidi.

rugan: Ayakkabı, çanta vb. yapımında kullanılan parlak deri.

rugani: Rugandan yapılmış.

S-Ş-T

sanatkâr: 1. Sanatçı. 2. El ile yaptığı işi kendisine meslek edinen işçi veya usta.

simetrik: Bakışımlı.

sure: Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri.

tasvir etmek: 1. Betimlemek. 2. Bir şeyin veya kimsenin resmini yapmak.

tekstil: 1. Dokuma. 2. Dokumacılık.

tezyin: süsleme.

tezyinat: Bezekler, süsler.

tuğra: Osmanlı padişahlarının imza yerine kullandıkları, özel bir biçimi olan sembolleşmiş işaret; tura.

U-Ü-V-Y-Z

yöntem: Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yol; yordam, usul.

zahriye: Yazma kitaplarda genellikle kitap sâhibinin, temellük kitâbesinin tezhipli olarak yer aldığı, esas metnin başladığı yaprağın ön yüzü (eski yazıya göre metnin ilk sayfasının arka yüzü).

KAYNAKÇA

- Akar, Azade – Keskiner, Cahide. Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif, İstanbul: Tercüman Gazetesi, 1978.
- Akpınar, Cemil. "İcâzet". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 21/393-400. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Akyüz, Hüseyin. "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Renklerin Dili", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41 (2014), 373-397. https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2758/36828
- Aşıcı, Seher. "Kitap Dostu Bir Sultan: Fatih", *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 313-317. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2009.
- Atasoy, Nurhan. *Hasbahçe: Osmanlı Kültürü'nde Bahçe ve Çiçek.* İstanbul: Kitap Kitabevi. 2011.
- Ayvazoğlu, Beşir. "İlmü'l-cemâl". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 22/146-148. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Binark, İsmet. "Tezhib Sanatı ve Kitapçılık Tarihimizde Fatih Devri Tezhipleri", *Türk Kültürü*, VII/75, (1969), 220-233.
- Birol, İnci Ayan. "Tezhip". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/61-62. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Birol, İnci Ayan – Derman, Fatma Çiçek. *Türk Tezhip Sanatında Motifler*, İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2001
- Birol, İnci Ayan - Derman, Fatma Çiçek. *Türk Tezyînî San'atlarında Motifler*. İstanbul: Kubbealtı Neşrîyat, 2013.
- Bozdemir, Bilal Semih. *Renklerin Dünyası*. Ankara: Türkiye Yayınları, 2014.
- Bozkurt, Nebi. "Nakkaş." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 32/326–328. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Çağlarca, Sadettin. *Renk ve Armoni Kuralları*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018.
- Çağman, Filiz. "Ali Üsküdârî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/458 İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Çağman, Filiz. "Baba Nakkaş". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 4/369-370. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Derman, Fatma Çiçek. "Halkari". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/365-367. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Derman, M. Uğur. "Medresetü'l-Hattâtîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/341-342. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Derman, Fatma Çiçek. "Tezhip". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 41/65–68. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Derman, Fatma Çiçek. "Tezhip Sanatı". *İslam Sanatları Tarihi*. ed. Muhittin Serin. 98-123. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Derman, Fatma Çiçek - Duran, Gülnur. "Şah Kulu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 38/283-284. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Duran, Gülnur. "Ali Üsküdârî ve Üslûp Anlayışı", *Üsküdar Sempozyumu* II (12 - 13 Mart 2004 Bildiriler), ed. Zekeriya Kurşun vd. 2/234-239. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2004.
- Duran, Gülnur. "Ali Üsküdari'nin Çiçek Resimleri" P *Sanat Kültür Antika Dergisi*, 5 (1997).

- Duran, Gülnur. “Kara Memi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/362-363. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Duran, Gülnur. “Tezhip”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41/63–65. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ertunç, Çiğdem Önkol. “Geleneksel Sanatlarda Eğitim Modeli ve İcazet Geleneği.” *İstem Dergisi*, 34 (2019), 477–487. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/903393
- Ersoy, Ayla. *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınevi, 1988.
- Gökçe, Er. *Görsel Tüketim Nesnesi Olarak Motif*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Günbaz, Derya Topcu. *Tezhip Sanatında Altın’ın Kullanımı*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim 13 Ağustos 2025. http://sozluk.gov.tr
- Işıngör, Mümtaz. *Temel Sanat Eğitimi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.
- Kalyoncu, Hülya. “Saray Nakkaşhanesinin Osmanlı Kültür Sanat Ortamına Etkileri” *Kültür ve Sanat Tarihi*. ed. Sibel Kılıç. 95-116. İstanbul: Karadeniz Kitap. 2021.
- Kara, Mustafa. *Din, Hayat, Sanat Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*. İstanbul: Dergah Yayınları. 2019.
- Keskiner, Cahide. *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler–Hatai*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.
- Kılıçkan, Hüseyin. *Resim Bilgisi.* İstanbul: Fil Yayınevi, 1998.
- Koç, Turan. *İslam Estetiği*. İstanbul: İsam Yayınevi, 2014.
- *Kubbealtı Lugatı*. Erişim 13 Ağustos 2025. https://lugatim.com/s/tahrir
- Küpeli, Gülnihal. “Saray Nakkaşhânesi ve XV. Yüzyılda Osmanlı Tezhip Sanatını Şekillendiren Üslûplar”, *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakül¬tesi’nin İlmi Mecmuası*, 11 (2009), 482.
- Mahir, Banu. “Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu”, *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 379-393. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2009.
- Mesara, Gülbün. “Kanunî Sultan Süleyman’ın Sernakkaşı Karamemi”, *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 361-376. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. 2009.
- Okur, Şeyma. *XVI. Yüzyıl Osmanlı Yazma Eserlerinde Yer Alan Halkâr Tezyînatının Analizi*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, 2024.
- Mazlum, Özge. “Rengin Kültürel Çağrışımları”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31 (Aralık 2011), 125-137. https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4773/65707
- Özkeçeci, İlhan – Özkeçeci Şule Bilge. *Türk Sanatında Tezhip*. İstanbul: Seçil Ofset Yayınevi, 2007
- Özkeçeci, İlhan - Özkeçeci, Şule Bilge. *Türk Sanatında Tezhip*. İstanbul: Yazıgen Yayınları, 2014.
- Parramon, Jose M. *Resimde Renk ve Uygulanışı.* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992.
- Sahillioğlu, Halil. “Altın”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2/532–536. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Sertyüz, Nurcan. ‘’Tezhip Sanatında Çift Tahrir Tekniği’’. *1. Uluslararası Türk Sanatları Sempozyumu ve Sanat Çalıştayı.* ed. Osman Kunduracı - Ahmet Aytaç. 293-300. Konya: Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2012.

- Tanındı, Zeren. “Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı.” *Hat ve Tezhip Sanatı*. ed. Ali Rıza Özcan. 243-281. Ankara: 2009.
- Taşkale, Faruk. *Tezhip Sanatı ve Tezhip Sanatçısı* Rikkat Kunt. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1990.
- Taşkale, Faruk. *Tezhip Sanatının Kullanım Alanları*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, 1994.
- Tüfekçi, Senem Kaş. “Türk Tezhip Sanatında Rokoko Etkisi.” *Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi*. 1/2 (Temmuz 2020), 12-24. https://dergipark.org.tr/tr/pub/lale/issue/57499/759818
- Uçar, Tevfik Fikret. *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2004.
- Üçer, Münevver. *XVI. ve XVIII. Yüzyıllarda Türk Tezhip Sanatında Ekol Olmuş Sanatçıların Karşılaştırılması*. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanatta Yeterlilik Tezi, 1994.
- Üçer, Münevver - Üçer, Kaya. “Somut Olmayan Kültürel Miras Ögesi Olarak Tezhib Sanatı’’, *Lale Kültür, Sanat Ve Medeniyet Dergisi.* 1/1 (Ocak - Haziran 2020), 22-31.
- Ünver, A. Süheyl, “Babanakkaş”, *Fatih ve İstanbul Dergisi*, 7 (1954), 169-188.
- Ünver, A. Süheyl. “Kara Memi ve Natüralist Üslup”, *Türk Süsleme Sanatları Üzerine Makaleler*, (1983), 101-105.
- Ünver, A. Süheyl. *Müzehhip ve Çiçek Ressamı Üsküdarlı Ali*, İstanbul: Tege Laboratuvarı Yayınları. No:6. 1954.
- Yavuz, Yusuf Şevki. “İstidlâl.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 23/325–328. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Yılmaz, Fadime Çınar. *İstanbul Atatürk Kitaplığında Bulunan Bazı Tezhipli Yazma Eserlerin Tahlili*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

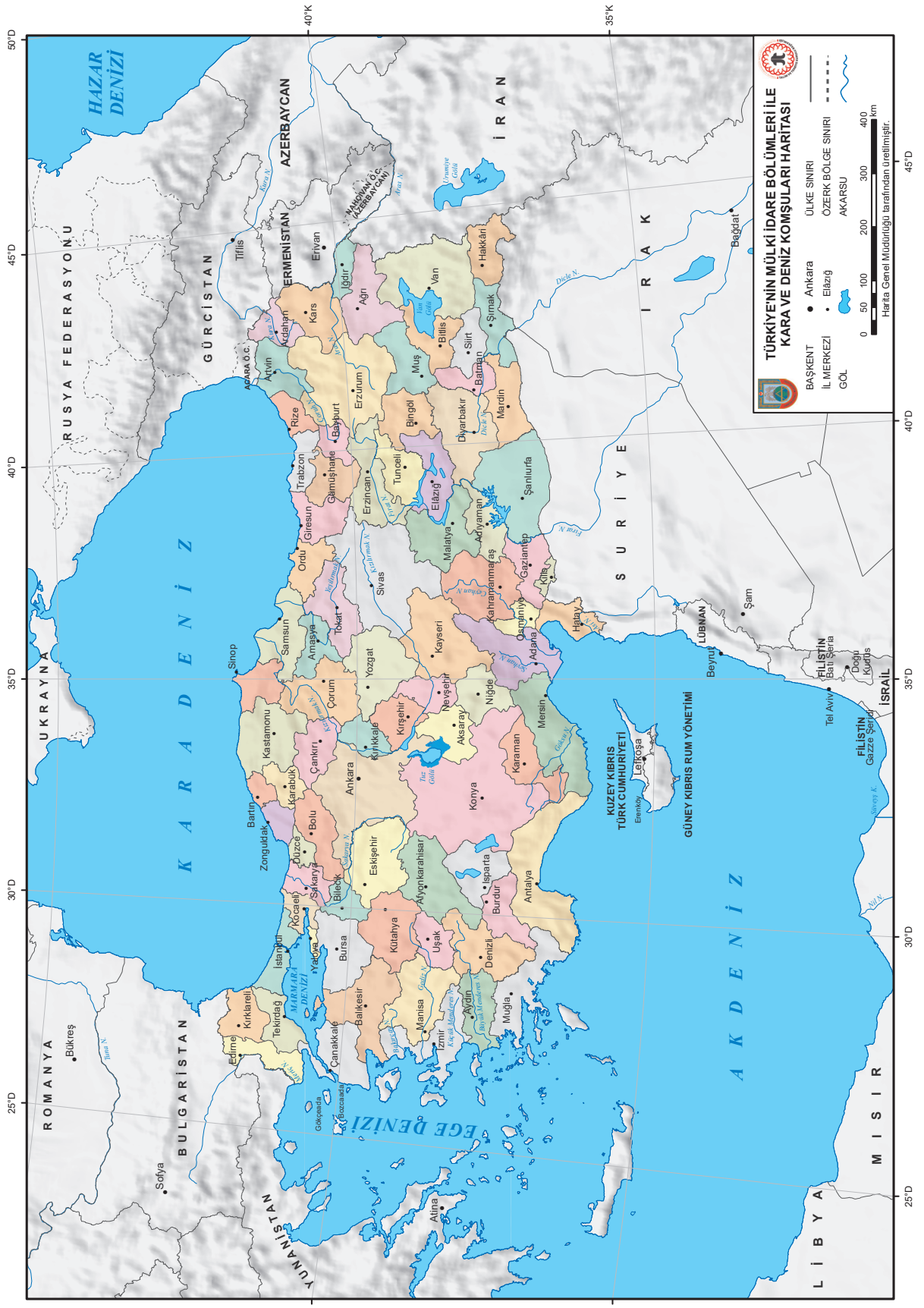
Kaynakçanın hazırlanmasında İSNAD Sonnot atıf sistemi kullanılmıştır.

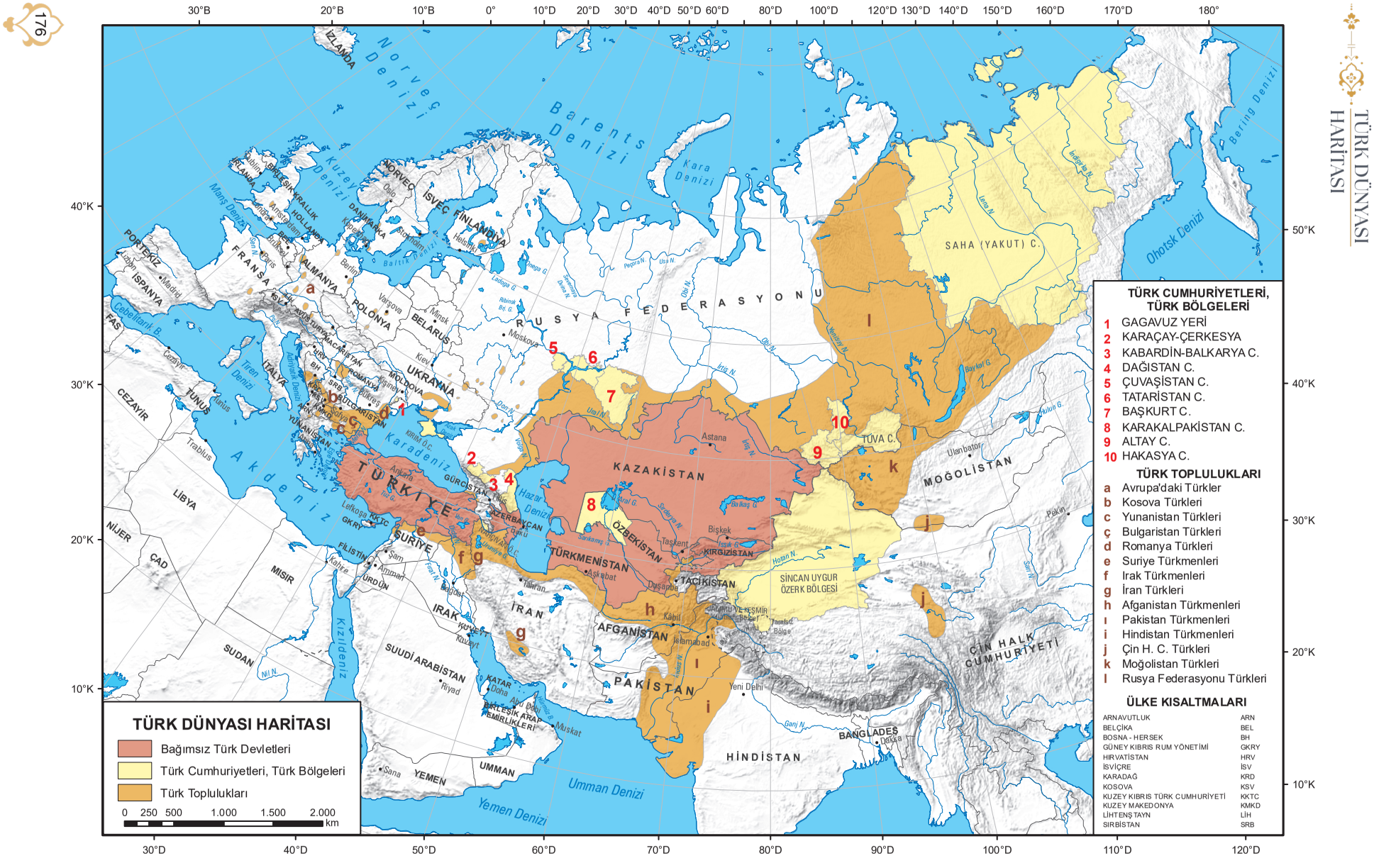
GÖRSEL KAYNAKÇA VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Görsel kaynakça ve genel ağ kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.

CEVAP ANAHTARI

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme sorularının cevap anahtarına ulaşmak için karekodu okutunuz.


TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT • Ankara
İL MERKEZİ • Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
HAZAR DENİZİ
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
RUSYA FEDERASYONU
GÜRCİSTAN
AZERBAYCAN
ERMENİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
UKRAYNA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
LİBYA
MISIR
İSRAİL
LÜBNAN
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
FİLİSTİN
Batı Şeria
Gazze Şeridi
Doğu Kudüs
Ankara
İstanbul
İzmir
Bursa
Antalya
Konya
Adana
Trabzon
Erzurum
Van
Diyarbakır
Gaziantep
Samsun
Kayseri
Eskişehir
Mersin
Malatya
Sivas
Erzincan
Trabzon
Rize
Artvin
Ağrı
Kars
Iğdır
Muş
Bitlis
Hakkari
Şırnak
Siirt
Batman
Mardin
Şanlıurfa
Adıyaman
Elâzığ
Tunceli
Bingöl
Giresun
Ordu
Tokat
Amasya
Çorum
Yozgat
Kırşehir
Nevşehir
Niğde
Aksaray
Karaman
Kahramanmaraş
Osmaniye
Hatay
Kilis
Çankırı
Karabük
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Düzce
Bolu
Sakarya
Kocaeli
Yalova
Bilecik
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Isparta
Burdur
Denizli
Aydın
Muğla
Manisa
Balıkesir
Çanakkale
Tekirdağ
Edirne
Kırklareli
Gökçeada
Bozcaada
Sinop
Tiflis
Erivan
Nahçıvan Ö.C. (AZERBAYCAN)
Bakü
Bağdat
Şam
Beyrut
Tel Aviv
Lefkoşa
Erenköy
Atina
Sofya
Bükreş
Gölü
Nehri
Körfezi
Boğazı
Yarımadası
Adası


TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZISTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
İRAN
İRAK
SURİYE
HİNDİSTAN
BANGLADEŞ
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ROMANYA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
AZERBAYCAN
ERMENİSTAN
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Tahran
Kabil
Yeni Delhi
Pekin
Ulanbator
Ankara
Bağdat
Riyad
Doha
Abu Dabi
Muskat
Sana
Şam
Amman
Beyrut
Kahire
Trablus
Tunus
Cezayir
Rabat
Madrid
Lizbon
Paris
Berlin
Varşova
Kiev
Minsk
Moskova
Helsinki
Stockholm
Oslo
Kopenhag
Dublin
Londra
Amsterdam
Brüksel
Bern
Viyana
Budapeşte
Belgrad
Sofya
Atina
Bükreş
Kişinev
Lefkoşa KKTC
GKRY
Cebeliittarık B.
Manş Denizi
Kuzey Denizi
Baltık Denizi
Tiren Denizi
Adriyatik Denizi
Ege Denizi
Marmara Denizi
Karadeniz Boğazı
Çanakkale Boğazı
Süveyş Kanalı
Hürmüz B.
Aden Körfezi
Basra Körfezi
Umman Körfezi
Kızıldeniz
Hazar Denizi
Aral G.
Balkaş G.
Baykal G.
Ladoga G.
Onega G.
Rybinsk Bs. G.
Peipus N.
Ilmen G.
Ob N.
Irtış N.
Ural N.
Lena N.
Yenisey N.
Kolyma N.
Amur N.
Sarı N.
Yangtze N.
Hoang N.
Mekong N.
Ganj N.
Brahmaputra N.
İndus N.
Helmend N.
Dicle N.
Fırat N.
Nil N.
Volga N.
Dinyeper N.
Dinyester N.
Tuna N.
Elbe N.
Rhein N.
Loire N.
Sen N.
Ebro N.
Tejo N.
Cezayir
Tunus
Fas
Libya
Nijer
Çad
Sudan
Mısır
Suudi Arabistan
Katar
Birleşik Arap Emirlikleri
Umman
Yemen
Irak
Kuveyt
Ermenistan
Gürcistan
Azerbaycan
Türkmenistan
Özbekistan
Kırgızistan
Tacikistan
Afganistan
Pakistan
Hindistan
Bangladeş
Çin Halk Cumhuriyeti
Moğolistan
Rusya Federasyonu
Ukrayna
Belarus
Polonya
Romanya
Bulgaristan
Yunanistan
Sırbistan
Bosna-Hersek
Hırvatistan
Slovenya
Macaristan
Slovakya
Çekya
Almanya
Fransa
İspanya
Portekiz
İtalya
İsviçre
Avusturya
Belçika
Hollanda
Danimarka
İsveç
Finlandya
Norveç
İzlanda
Kosova
Kuzey Makedonya
Arnavutluk
Karadağ
Lihtenştayn
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
40°K 30°K 20°K 10°K
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D